

HECÎYÊ CINDÎ
(1908-1990)

FOLKLORA KURDA

Pirtûk amade kir u ser kompûtorê berev kir
FIRÎDA HECÎ CEWARÎ

ՔՐԴԱԿԱՆ ԲԱՆԱՀՅՈՒՍՈՒԹՅՈՒՆ

ՏԵՔՍՏԵՐԻ ԳՐԱՌՈՒՄԸ ԵՎ ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
ՀԱՁԻՆ ՁՆԴԻԻ

ԼԻՍՈՒՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ
ԵՐԵՎԱՆ – 2009

FOLKILORA KURDA

**BERNVÍSARA TÊKSTA Û NIVÍSARNASÎ YÊN
HECÎYÊ CINDÎ**

**WEŞANXANA “LÎMÛŞ”
YÊRÊVAN – 2009**

ՀՏԴ 398
ԳՄԴ 82
Զ 931

Զ 931 Զրդական բանահյուսություն, գրի առավ Հաջիե Չնդին.-
Եր.: Լիմուշ, 2009.- 170 էջ:

Evê berevokêda çend hikyat, kilam, meselên geleri, xweşîpêkirinen (mesqeretiye) Melle Nasredîn, ku Hecîye Cindî ji zarê zarbêja berev kiribûn, cara yekemîn tene weşandinê.

Para “Taca bîranînê” da ew gotarên nû, ku sala 2008-a bi mûnesebeta 100 saliya ji dayîkbûna Hecîye Cindî hatibûne nivîsarê û usa jî melûmetî derheqa konferansêd li ser Hecîye Cindî hatine bi cî kirinê.

ԳՄԴ 82

ISBN 978-9939-805-97-9

TACA BÎRANÎNÊ

BI MÛNESEBETA 100 SALYA JI DAYÎKBÛNA
HECÎYÊ CINDÎ

ROHAT ALAKON

Rojek li gundê Heciyê Cindî Yemençayirê

Yemençayirê gelekî nêzîkî Zozana me Nebîyurdê ye. Di navbera me de girek heye. Dema em di zarotî û xortaniya xwe de ji zozana me diçûne bajarê Qersê, em pêşiyê ji gundê Heciyê Cindî, Yemençayirê re, paşê ji gundê nivîskar Wezîrê Eşo, Şîrînkoyê re û du re ji gundê helbestvan Şikoyê Hesên, Şatiroxluyê re derbas dibûn. Ev hersê gund berê sê gundên kurdên êzdî bûn, wek sê bûkên bi xemil li du hev rêz dibûn. Wan salan me nizanibû kurdên êzîdî li van deran hêwirîne, ev gund ji xwe re kirine helîn û star. Mehên baharê û havînê ev derdorên bi rastî dibûn bihuşteke derewîn. Gundiyên li van zozanan sê mehan di konên reş û çatîrên spî de jîyaneke gelek romantîk dibuhurandin, di navbera erd û ezmîn de dijîyan. Yemençayir her wisa jî gundê hevalên Heciyê Cindî, gundê lêkoler Eminê Evdal (1906-1964) û nivîskar Cerdoyê Gêncî (1904-1946) bû.

Heciyê Cindî piştî sala 1918an careke din gundê xwe Yemençayir nedît. Bi wê hesreta mezin, çavvekirî çû rehetê. Kesekî mayî ku qasî wî di bîranînên xwe de ewqasî bi dilşewat û bi evîneke kûr qala gundê xwe dike, tune ye. Di kerîkî van bîranînên xwe de wiha dibêje:

”Li ser topa dinyayê cihê lapî cinetî ji bo min, gundê min e, gundê Yemençayirê. Ez vî gundî, gundê zarotiya xwe, pir hez dikim...Min zû ve Yemençayir nedîtîye...Ez gelekî mukuriya vî gundî dikim. Ji min re bûye hesret û ev hesret nayê rokirinê li ser kaxiz”.

Bîranînên Heciyê Cindî piştî mirina wî, di sala 2003an de hatin weşandin, çapeke nû di sala 2007an de derket (*Firîda Hecî Cewarî, Heciyê Cindî, Jîyan û Kar, 2003,2007*) Di nav rûpelên vê pirtûkê de her wisa jî gelek wêneyên xweşik û orjînal ên Heciyê Cindî û hevalên wî hene. Di destpêka van bîranînan de bûyerên wek koçberî, hesret û mirinê cîhekî taybetî wergirtiye. Piştî ku min bîranînên Heciyê Cindî xwend, min xiste hişê xwe û min got ku ez ê îsal li şuna Heciyê Cindî sedî sed herim gundê wî bibînim, qet nebe dilê wî li dinya din şad bikim.

Vê havînê, di roja 16/ 2008an de ez û serekê şaredariya devera Bazarcixê, Ayhan Erkmên, me berê xwe da Yemençayirê. Em çend saetan derketine zozanan! Cara pêşîn em di nav Şatiroxlu û Şirînkoyê re derbas bûn û paşê em hatin Yemençayirê. Em li dikana gund, li wir me aveke sar vexwar û di derbarê gund de hinekî agahdarî ji wan gundiyên ku li dikanê hebûn, wergirt. Paşê em derketin seyranek piçûk û di nav gund de hinekî geriyan. Dema em digeriyan hertim Heciyê Cindî dihate bîra min, ev gunda, gundê wî bû. Ez bûbûm heciyekî din û bi evîneke mezin min li mirov, zarok û jinên Yemençayirê mêze dikir. Kelecana min zêde dibû û ez diçûm berî sedsalî. Te digot ez bûme Heciyê Cindî. Ez li Yemençayira ku Heciyê Cindî bi hesreta dîtina wê mir, digeriyam. Min silavên xwe tevî wan bayên Yemençayirê dikir û ji Heciyê Cindî re dişand.

Yekî gundî got werin, ez Birca Belek nîşanî we bidin. Me berê xwe da wî alî, em hatin li ber xanîyekî kevn sekinîn. Paşê em fêr bûn ku ev avahiya di wan salan de li gund wek êzdîxane hatiye bikaranîn. Tiştêkî ku tavilê bala min kişand, li jora pencereyê li ser kevîran reqemên 1909 hatibû nivîsîn. Vê yekê nîşan dida ku ev avahiya di sala 1909an de çêbûye. Wê demê hê mala Heciyê Cindî û kurdên mayî ji gund koç nekiribûn. Heciyê Cindî sedî sed li ber vê avahiyê re derbas bûye. Vê avahiyê gelek tişt dihanî bîra mirovan. Wek nîşana hebûna kurdên êzdî, wisa li ser pêya mabû.

Em ji Birca Belek dûr ketin, em rastî yek ji wan kalên gund hatin. Angorî hevalê min, dayîka vî kalî jineke êzdî bûye. Mirov nikare bêje ku ev kala bi hatina me re zêde kêfxweş bibû, wî nizanibû em kî ne?

Her çiqas me xwe da nasîn, lê belê vî apoyî ew tîrsa hê li ser xwe neavîtîbû. Navê wî Hemzê Huseynî bû. Dema xatirxwestinê bi zimanekî nerm û bi beşereke xweş wiha ji me rica kir: *“Bavo! Ez nexwaş im, serê min nexin belayê!”*

Mafê wî kalê Yemençayirê bi navê Hemzê Huseynî hebû ku wisa bi baldarî, bi tîrs û bi mesafe nêzîkî me dibû. Ji bo ku li ser van erdan gelek qeza û belayên mezin qewimîbûn. Mirovên van deveran û gundan ji cîh, meskenê xwe bi darê zorê hatibûn dûr xistin. Tam berî 90 salan, di sala 1918an de, di sala rev û bezê de kurdên êzdfî ku li van gundan diman, bi kîtlewî derodero bûn, ketin rêyan. Di salên vê reve-revê de, reva mezin de 14 gundên ku li derdorê Dîgorê bûn, ji cîhên xwe leqiyar û di orta rojê de gundên xwe hîştin û berê xwe dane Ermenîstanê. Yek ji wan jî zarok Heciyê Cindî bû. Di rê de, dê û bavê xwe wînda dike. Stûxar, sêwî dimîne.

Sal derbas dibin. Heciyê Cindî vê carê dibe yek ji wan stûnên çanda kurdî. Folklornasê navdar Heciyê Cindî, zimanzan Qanadê Kurdo û nivîskarê navdar Erebe Şemo wek sê çira û nûrên çanda kurdên Sovyeta Kevn dikarin bînin hesibîn, ji sedan nivîskar, hunermend, lêkolêr û zanayên mayî re bûn nimûne û sembol. Ez naxwazim li vir di derbarê karên Heciyê Cindî de zêde binivîsim. Lê belê ez dikarim bi kurtî wiha bêjim. Wî, bi dehan destanên kurdî, bi hezaran çîrok, bi deh hezaran gotinên pêşiyar û defîneke folklorê kurdî ji me re hîşt. Ne tenê hîşt, ev materyal şirovekir, wergerandin zimanên mayî wek zimanên ermenî, rûsî û berî her tiştî ew qeyd kirin ku wînda nebin û bibin mîrateyeke çandî ji bo nîşên tîr.

Lê belê hinek jin û zarokên êzdfî li aliyê Tirkîyê man. Çavên wan hertim li aliyê din ê sînor bûn. Sînor ketîbû navbera wan. Tirkîye û Ermenîstan bûbûn dijminên hev. Di van salan de li vî sînorî mêzekirin jî guneh bû! Leşkeran mirov digirtin, dibirin. Sînorekî wisa bedbîn, sar û tîrsbarandî tune bû. Li aliyê din ê sînor komînîzîm hebû, hirç û kur hebûn! Me zarokan cesaret nedikir zêde li wî aliyê robarê Erez, zêde mêze bikin. Di van salan de şerekî sar hebû û her wiha jî saw û tîrsa vî şerî dagirtîbû ser derdorên cîhên wek Yemençayirê. Hêzên resmî mirovên me bi rastî tirsandibûn.

Demê ku Heciyê Cindî ji Tirkîyê derdikeve, xatîyeke wî bi navê Xezal bi mîrê li wir dimînin. Leşkerên tirk mîrê wê dikujin, paşê bi kesekî bi navê Hesenîkê Cemaldînî re mîr dike. Sal derbas dibin, kurê Xezalê, Riza (kurxatîyê Heciyê Cindî) bi destûr derbasî Ermenîstanê

dibe, xwestiye xuşk û birayên dayîka xwe bibîne. Piştî vê serdanê helbestvanekî kurdê Sovyeta Kevn, Fêrikê Ûsiv helbestekî gelek bi dilşewat ser vê hesretê dinivîse, di vî helbestî de ev xanima kurd bi navê Xezal li aliyê Tirkîyê, berê xwe dide Ermenîstanê, bi sînorpârêzan re dipeyîve:

Xezalê nuxiriyê daye du xwe
Hatîye xamê Delî Qazîyê
Û deyn sînorvan kiriye
Dûrve kiriye hewar û gazî:
“Ez Xezal im, êzdîya sîpkî
Qîza Îvo, xuşka Hesên, xuşka Ûsiv
Kevanîka Hesênê Cemaldînî
Sînorçî, ez bextê te me
Tu ê cabekê ji min re binî
Hesên sax e?
Ûsif sax e?
Kidê sax e?
Gelo li wan dera dikin
Pîrsa halê xweyînga xwe?”

Piştî koçkirina êzdîyan yek ji wan rengên mozaîk û pirrengînîya Qersê winda dibe, diçilmise. Gundên êzdîyan vala dibin. Yemençayir paşê dibe gundekî misilman. Gelek eşîrên mayî hatine ketine vî gundî. Seydoyî, Ezîzî, Dilxêranlî, Brukan û çend malên Celalî îro lê dimînin. Mezinê Yemençayirê yekî bi navê Ehmedê Biro bûye, gundîyan gelek behsa wî dikirin. Ji eşîra Ezîzî bûye. Qasî 70 mal vê gavê li Yemençayirê hene. Dema em ji gund derketin, me berê xwe da Qersê, dengê wî kesê dayîk-êzdî, dengê wî kesê şîrîn û sempatîk, dengê Hemzê Huseynî dîsa dihate guhê min: “*Bavo! Ez nexwaş im, serê min nexin belayê!*” Van gotinan, her wisa jî 90 sal berê, sala 1918an dianî bîra min, sala sirgûnkirin û qirkirina kurdên êzdî, sala reva mezin û sala bavobavoyê!

Wê demê Heciyê Cindî 10 salî bû. Îsal çawa tê zanîn 100 saliya bûyîna folklornas û lêkolerê kurd Prof. Heciyê Cindî (1908-1990) li hemû cîhanê tê pîroz kirin. Ez vê nivîsa xwe bi vê minasebetê pêşkêşî 100 saliya bûyîna hemwelatîyê xwe Heciyê Cindî dikim.

AVESTA, 22.09.2008

**Kurdzanên beşa S. Pêtêrbûrgê ya instituta Rojhilatnasiyê
ya Akademiya Rûsiyayê ya zaniyarî -**

Doktora zanînen dîrokî
YÊVGÊNÎYA VASÎLYÊVA
Berendama zanînen filolojî
JAKLÎN MÛSAËLYAN

**BONA BÎRANÎNA ZANYARÊ KURD YÊ MEZIN
HECÎYÊ CINDÎ
(1908 – 1990)**

Gava ronayê didî xelqê,
Xwe bi xwe dişewitî.
Hêraklît

Navên kurdî yen mezin gelesin. Ew karkirên dîrokî yê dengdayîne weke Selah ad-Dînê Eyûbî, şervanên bona azayî û serbixwetiya gelê xwene yê weke Mistefa Barzanî, dîrokzan Şeref – xan Bedlîsî û Mah Şerefxanim Kurdistanî, şayîr Ahmedê Xanî ne... Her dewranekê qehremanên xwe danîn vê cîhanê, nav û kirên kîjanan di nava bîra gelerî da mane û nava efrandina gelerî da, beyit û stranan da hatine parastinê.

Navên Kurdistanê yen mezin weke stêrkan dişuxulin û rîya berbi dûyerojê ronî dikin. Ji wana yek jî nava zanyarê kurd Hecîyê Cindîye, yê ku nava çend dehsalyan da **serokê dibistana folklorzaniya kurdî yê naskirî bû**, zanê stranên kurdî yê êpîkî, qehremanî û lîrîkî bû, mamosta û organîzatorê zanyariyê yê bi kemal bû. Zû undakirina dê û bavan, jiyana sêwîxanê da nikarbûn potansiyala wî ya berhemdariyê, ku xwezayê dabû wî, îradeya berbi berdewamkirina jiyane û hasten heqîtiyê, rastîtiyê bal wî bişkênin.

Hewildana berbi zanînan û karkirina ronayîdariyê bal wî haqas mezin bûn, ku temenê hinekî ji bîst salan hervaztir da Hecîyê Cindî îdî fêrên (dersên) zimanê kurdî dibistanê da bi cî tîne, lê pişt ra – di xwendinxana kurdî ya pedagojîyê da. Zûtîrekê wê seroketiyê li beşa

rêdaksiyona rojnama kurdî ya Rya teze bike û weşanên kurdî di radyoya Yerevanê da bi cî bîne (salên 30-î). Bargiraniya kar û baran nikaribû li ber karê perwerdebûna wî rê bigire yê temam kirina fakûltêta filolojî ya Zanîngeha Yêrêvanê ya dewletê da û pişt ra fêrbûn û amadebûna di ware bi destanîna navê berendamê zanînan.

Hela hê sala 1931-ê Wezîreta Ermenîstanê ya ronkayê êkspêdîsiyona (komên seferberiya) zaniyariyê ya yekemîn organize dike ji bona berevkirina zargotina kurda. Hecîyê Cindî, li her wa Cerdoyê Gêncî (*berpirsiyarê rojnama Rya Teze yê kurd yê yekemîn – W.E.*) û kompozîtor Karo Zakaryan diketin nava koma êkspêdîsiyon. Êkspêdîsiya li gundên komara Ermenîstanê yên kurdan yên navçên Axbaranê, Telînê û Êcmiyazînê gerya. Cara yekemîn nimûnên folkilora kurdî mirovên esilê xwe da kurd berev dikirin ... Hecîyê Cindî tevî Karo Zakaryan, yê ku têkist bi nîşanên mûzîkayê-notan nivîsîn, sala 1936-a ew stran dan weşandinê, yên ku zemanê bi cîhatina we êkspêdîsiyonê da civandibûn.

Beşeke matêriyalên berevkerî ket nava bîngeha berevoka “Folkilora kurdî” ya yekemîn, ku li Yerevanê sala 1936-a hate weşandinê. Ew berevok ji bona capkirinê Hecîyê Cindî û Emînê Evdal amade kiribûn (*ji 650rûpêlên wê berevokê 570 rûpêl H. Cindî nivîsîne- W.E.*). Di wê da cara yekemîn bi pîr şaxên xwe va hatin capkirinê efrandinên gelê kurd yên pîr hêja – “Ker û Kulikê Silêvanê Silîvî” bi pîr şaxan, “Mem û Zîn”- bi sê şaxan, “ Memê û Eyişê”- bi çar şaxan, vêrsiyonên “Leylê û Mecnûn” yên kurdî –bi sê şaxan û 12 sitiranên Evdalê Zeynikê. Di berevokêda hatibûn cîkirinê her wa stranên evîndariyê û reqasan, efsen, hikyat u berhemên bona zarokan. Nava salên pişt ra wê dişa yanizde berevokên folkilora kurdî bêne weşandinê, lê ev pirtûk di nava hemûşkan da cîkî xisûsî, teyîbet digire. Berevoka sala 1936-a bû pirtûka ser masa gelek nîfşên kurda û kurdzana, çawa li Yekîtiya Sovêtiyê ya berê, her usa jî dervayî sînoren wê.

Hêlbûn, hilkişyana bi kel û bîn berbi heçên zanyariyê yên bilind ji nişkê va hate birînê. Hecîyê Cindî di nava cesûsiyê û karê eksîşorişiyê da bi suc kirin. Bahane û sebebekî wê yekê hesabandin namên lawekî malbata Bedirxaniyan ya bi nav û deng –Mîr Caladêt Bedirxan û hejmara kovara wî ya “Hewar” ya 24-a, ku ewî li Sûriyayê diweşand.

Meha adarê sala 1938-a Hecîyê Cindî girtin, xistin hebixanê. Lê

piştî salekê ew afû kirin û berdan.

Hêlbûna berbi bilindayên zanînan ji nû va destpê kir. Sala 1940-î ewî têza xwe ya berendamê zaniyariyê bi cî anî bi têma , babeta “Ker û Kulikê Silêmanê Silîvî”, ya ser wê berhemê ya ku bal kurdan eyan bûye weke sertaceke folkilorê.

Lêkolînên Hecîyê Cindî bûn kedeke giranbiha ne ku bi tenê nava folkilorzaniya kurdî da, lê her wa nava çanda kurdî da jî.

Gava biryar hate stendinê derheqa wê yekê da, ku şûna elfeba kurdîya bi tîpên latînî ya kîrîlîk çê bikin û bi kar bînin – amadekirina wê elfeba nû sipartin Hecîyê Cindî. Ew kar hate bi cîanînê û sala 1946-a pirtûka elfeba kurdî ya nû dîhar bû. Ew ya tek û tenê nî bû, bi temamî zanyar 33 pirtûkên fêrên zimanê kurdî amade kirin (*ji sala 1932 heta sala 1987-a – W. E.*).

Ji bilî kar û barê zaniyariyê-pêdagoyîyê yê bi heyacan Hecîyê Cindî bi awakî êgin û lez berdewan dikir berev kirin û lêkolîna folkilora kurdî, ku em dikarin bi nav bikin weke mexseda jîyana wî ya sereke.

Sala 1957-a li Yêrêvanê berevoka folkilora kurdî ya duyemîn hate weşandinê, ku Hecîyê Cindî ji ber zarê zarbêjan girtibû, berev kiribû. Varyantên beyt-serhatîyan, berhemên êpîkî yen nû xistibûn nava wê, yen weke “Mem û Zîn”, “Sêva Hecî”, “Ûsiv û Zelîxe”, “Xatê xanim”, “Dimdim” û yên dinê. Cara yekemîn bi zimanê kurdî hate weşandinê varyanteke êposa ermeniya ya qehremaniyê ya “ Sasûnsî Davît”, ku bal kurda bin sernavê “Daûdê Sasûnê” eyane. Ew berhem Hecîyê Cindî ber zarê zargotinzanê bi nav û deng Ahimê Çolo girtibû. Hemû têkstên weşandî bi dîyalêkt, zaravê kurmancî ji ber zarê zarbêjan hatine girtinê ser bingeha tîpên kîrîlîk. Nava berevokêda hatibûn bi cî kirinê her usa jî hikyat, stranên lîrîkî û yên dinê, mesele û metelok, têderxistinok.

Bûyereke balkêş nava kurdzaniyê da hesab bû li Moskovayê sala 1962-a çapbûna berevoka “ Beyt- serhatiyên kurdî yên êpîkî”. Di wê da cî war bûbûn destanên gelerî yên here navdar, yên romantîkî û qehremanî. Amadekirina têkstan bona weşandinê, pêşgotin û komêntar bi destî Hecîyê Cindî hatibûn bi cîanînê. Ewî her wa têkstên van beyt-serhatîyan jî berev kiribûn: “Xecê û Sîyabend”, “Leylê û Mecnûn”, “Ker û Kulik”, “Mem û Zîn”.

Salên 1972-a û 1975-a dîsa du pirtûkên Hecîyê Cindî hatin weşandinê: “Stranên gelerî” û “Varyantên êposa kurdî-îranî “Rostemî

Zal". Di wan salan da Hecîyê Cindî çend gotaran di çapemeniyê da diweşîne ser folkilora kurdî, bi taybetî ser lîrika kurdî ya gelerî.

Sala 1985-a Hecîyê Cindî xebata monumental dide weşandinê ya "Mesele û xeberokên kurdî", ser 785 rûpêlan. Berhemên vê berevokê em dikarin bi nav bikin weke ênsîklopêdiya jîyana kurdan.. Ew weke kodêkseke moraliyê dihesibin, ku ji nîşekî derbazî nava nîşê din bûne. Mesele û metelokan da hatine nirxandinê û bi awayê bedewetî nîşandanê goşeyên jîyana kurdan yê cuda-cuda, bîr û bawer, dîtinên gelerî yê morali, êfîkî û êstêtîkî hatine diharkirinê.

Bi xebatên xwe Hecîyê Cindî kedeke mezin xist nava xizne-defîna Folkilora kurdî. Bi destî wî 5 cildên hikyatên kurdî hatine weşandinê. Piştî mirina wî, sala 2005 cilda 6-a ji hatîye weşandinê, ku berhemên wan jî wî berev kirine.

Di nava eşanên Hecîyê Cindî da cî girtine beyt-serhatiyên êpîkî û dîrokî, nimûnên lîrika evîndariyê, stranên sefer û seyranan. Nava dirêjaya sedsalan da ewana reng û awazên xwe yê naverokî parastine û ji yalê gel da hatine hizkirinê. Naverok û pêsonajên qehremanî gelek in. Ew him varyantên êposa derheqa dorgirtin, hesarkirina kela Dimdim e sedsala 17-a da, him beyt- serhatiyên derheqa pehlewaniyê evîndariyê ne yê ku hetanî niha bîra gelda mane û tînan sitiranê ji yalê hozan, stranbêjê gelerî da.

Kurdzanên pispor bala xwe kişandine ser xebatên Hecîyê Cindî û dûyerojê da jî wê dîsa wê yekê bikin bi meremê lêgerîna materyalên folklorîk...

Kezîna berhemên kurdî yê gelerî ya giranbiha hate berevkirinê ji yalê Hecîyê Cindî da, û xebata zanyar weke efatî, qehremaniya zaniyariyê hate nirxandinê. Sala 1964-a bê parastina têzê (dîsêrtasiyayê) navê doktorê zanînen filolojî dan ser Hecîyê Cindî, lê sala 1966-a navê profesoriyê û navê bi rûmet yê Karkirê zaniyariyê yê emekdar(kedkar) li Ermenîstanê.

Zaniyar berbiçev diket bi întelêjansî, kûltûra bilind û bi xwepêşkêşkirina bê sînor himberî karê temamiya jîyana xwe – berhemdariya kurdî ya gelerî. Bîr û ramanên wî yê bilind dîharbûna xwe dîtin nava romana "Hewarî" da (*bi wergera ser zimanên rûsî, ermenî, erebî bi sernavê "Û bahar hat" hate weşandinê – W. E.*) ya ku mirovan metelmayî dike bi wê helaliyê û paqijayê bi kîjanê xudan ew nivîsandiye. Em dengê nivîskar dibhên, yê ku di nava xwe da aqilbendiya hikyat û destanên kurdî civandine, yê ku bîr û bawer,

raman û xiyalên gelê xwe dîhar kirine.

Hemdeman karkirina Hecîyê Cindî bilind nirxandin. Bi awakî gelekî xweş û bi cî û war dîtina xwe derheqa wî da dîhar kiriye akadêmîk B.M. Kêdrov, yê ku kifş kir, ku Hecîyê Cindî li Yekîtiya Sovêtiyê gelek waran da ciyê yekemîn distand nava kurdên welet da. Ew bû xwendkarê kurd yê yekemîn, berendamê zaniyariyê yê yekemîn nava kurdan da, doktorê zaniyariyê yê yekemîn, nivîskar, wergervan, edebyetzan û folklorzanê mezin – Lomonosovê gelê kurd yê eynî. Karkirina Hecîyê Cindî himberî ya Institutêke zaniyariyê ya temam dikan.

Jîyana Hecîyê Cindî, bi çi awayî ew dîhar bûye nava fotoyan û bîra qewimtiyê û nêzîkan da bi paqijî û bi hêvîdariya xwe ya mezin me metel û zendegirtî dike.

Nava bîra kolêgayên xwe da Hecîyê Cindî maye weke xweyê talant, kemala bê sînor, weke xudanê êrûdîsya mezin, weke mirovê ciwamêr, comerd, maqûl.

Em şane û bi wê yekê serbilindin, ku hemdemê wî bûne.

*Rojnama "Golos Armeniyî"
(rojnemêya Dengê Armeniyayê, bi zimanê rûsî), 20.03.2008
Wergera ji rûsî – Wezîrê Eşo*

Karkirê zaniyariya Ermenîstanê yê emekdar,
Akadêmîkê Akadêmiya komara Ermenîstanê ya zaniyariyê
NÏKOLAY HOVHANÏSYAN

MEZINAYÊ KURDZANIYÊ

Zaniyarê bi nav û deng, rojhilatzan-kurdzan, doktorê zanînen filolojî, xizmetkarê zaniyariya Ermenîstanê yê emekdar Hecîyê Cindî, 100-saliya kîjanî sala îsalin ya 2008 a temam bû, navekî naskirî û bi rûmete di cîhana Eemenîstanê ya zaniyariyê da. Ewî şopeke (xeteki) kûr hiştiye di warê wî şaxê zaniyariyê da, ji bona sazkirin û

pêşvabirina kîjanî bê hêvişandin temamya jîyana xwe mesref kir. Gotina me derheqa kurdzaniyê dane, ya ku boyî wî tiştêkî ji zaniyariyê jî zêdetir, bilindtir bû.

Kurdzanîn merem û mexseda jîyana profesor Hecîyê Cindî bû, ew govek bû, di nava xeleqa kîjanê da jîyana wî ya bi mexsedan dagirtî buhurî ya ku qonaxa destpêkê da ji bona karê mûhîm yê xistina ronayê û xwendin-perwerdê bû nava rûniştevanên kurd. Eva pêwistiya dîrokî bû, bêyî kîjanê ne mûmkûn bû gava dî wê ra bavêjin: ya bi cîanîna piştgiriyê û alîkariyê ji bona amadekirina ronakbîrên kurd û kadroyên kurdzaniyê. Û ew berpîrsiyariya pîroz bi awakî bi serkeftin bi cî anî: carna wek mamostê zarokên kurd, carna wek avtorê (xudanê) pirtûkên zimanê kurdî yên perwerdekirinê. Bi vê fikirê ew rol ya şêkirandinêye ya ku wî û pirtûkên perwerdekirinê yên bi avtorya wî leyîstine di nava karê rakirina nexwendîtiyê da ji nava rûniştevanên Ermenîstanê yên kurd da.

Di nava van govekan da Hecîyê Cindî berpîrsiyariya ronayîdayîné bi cî anî.

Navê Hecîyê Cindî ra girêdaye pêşveçûna kurdzaniyê li Ermenîstanê wek şaxekî rojhilatziyê yê mûhîm. Eyane, ku kurdzanîn li Ermenîstanê hertim wek zaniyarîke bi rûmet hatiye dîtinê û bi wê va zemanên cuda-cuda da mijûl û xerfî bûne mezinayên ermeniyên: ji Xaçatûr Abovyan destpêkîrî û bi Hovsêp Orbêlî dawîhatî, yê ku avtorîtêyekî navnetewî yê bê şubhê bû, pirêzîdêntê (serokê) Akadêmiya Ermenîstanê ya zaniyariyê yê yekemîn bû. Ser bîngeha mîrata zaniyariyê ya kedkarên ermenî ya zengîn Hecîyê Cindî salên sedsala 20 î yên 30-90 î roleke teyîbet, îstîsna bi cî anî nava pêşvabirina kurdzaniyê û sêwirandina şaxên wê yên sereke da li Ermenîstanê. Îmkan ji bona bi cîanîna vî karî nemaze piştî wê yekê jê ra çê bû, gava instîtûta rojhilatziyê da beşa kurdzaniyê çê bû, lê îtbara posta serokê wê navenda kurdzaniyê ya akadêmîkiyê ya bi berpîrsiyarî û dijwar jî bi wî anîn.

Hema li vir û di van salan da karebûn, hereketê Hecîyê Cindî zaniyariyê yen mezin dîhar bûn. Ewî li dû hev li ser masa (textê) xwendevanên kurd danîn xeznên zargotina kurda, ku di nava sed salan da hatibûn efirandinê: hikyatên kurdî, serhatiyên gelerî, mesele û metelok, çend xebatên zaniyarî yên bi nirx, ku pêşkêşî zargotin, edebyeta kurdî, pêwendî û girêdanên ermeniya-kurdan yên lîteraturî kiribûn, yên ku bi zimanên kurdî, ermenkî, rûsî hatine weşandinê. Bi

saya kar u barê, ku wî u hogirên wî yên eyînî warî da - Beşa Kurdzaniyê ya Înstîtûta Akadêmiya Ermenîstanê ya zaniyariyê bû navendeke kurdzaniyê ya naskirî.

Nifşa rojhilatzanên ermenî ya yekemîn, ku bi deh salan li dû hev li tenişt Hecîyê Cindî kar kiriye, ewî bîr tine û bi hêjatî dinirxîne ne ku bi tenê weke zanyarê pispore, lê usa jî weke mirovê dilsoz, xêrxwez û helal, pesindarê dostiya ermeniya-kurda..

Hecîyê Cindî bi pêwendiyên qewîn va girêdayî bû bi ronakbîr, bi nivîskar, bi dîrokzan û karkirên ermenî yên civakî ra. Şedê wê yekê ew gotinên bi nivîskî yên ku wana bûyerên cudda-cuda ra girêdayî derheqa wî zanyarê xudanê keda mezîna da bi cî anîne...

Ew nas dikirin û bi hêjatî dinirxandin kurzanên dervayî sînoren Ermenîstanê û Yekîtiya Sovêtiyê ya berê. Xudanê van destxetan sala 1972 a li Bexdadê wê civîna Akadêmiya kurdî da amade bû û di wê da bi axavtin pêş da hat, di kîjanê da keda Hecîyê Cindî ya zanyariyê gelekî bilind hate nirxandinê û ew weke endam-korêspandê wê akadêmiyayê hate hilbijartinê. Profêsor pîrê kêfxweş bû, gava piştî vegeerê min diploma endam - korêspandê Akadêmiya kurdzaniyê da destê wî.

Hecîyê Cindî mîrateke zaniyariyê ya dewlemend dû xwe hiştiye, şedetî û îzbata kîjanê ew bîbliograpiya xebatên wî yên zanyariyê yên weşandî dide. Ewana bi pircûrebûna babeta û di nava xwe da wergirtina piroblêma ya bi awayê berfireh me şaş û metel dikin, yên ku derheqa balkişandinên avtor yên mezîna da şedetiyê didin.

Dervayî şubhêye, ku mîreta pirofêso Hecîyê Cindî ya zaniyariyê, ya ku di nava xweda radipêçe weke 90 lêkolînên monografîk û bi sedan gotara, lê her wa berhemên edebyeta bedew jî, wê hela zemanekî dirêj weke rênîşandar xizmeta nifşên kurdzan yên nûhatî bikin.

Rojnema "Azg", 12.03.2008

Rojnema "Zagros", adar, 2008

*Wergera ji ermenî - **WEZÎRÊ EŞO***

EMEKDARÊ ZARGOTINA KURDAYÎ MEZIN

Di nav kar û barê Hecyê Cindî yê kurdzanêî pirremek û pircûre da, ciyê herî girîng û berbiçev ew xizna mîrata zargotinzanêye zengîn digre, kîjan wî ji despêka salên 1930 da, dema gavên xweye zanyaryêye ewlin, civandye, berev kirye û weşendye.

Ji bo medeniyeta her gelî ya ruhî zarbêjiyî xweyî qîmetekî mezine. Ew di nav xweda tomar dike, dicivîne dîroka wî gelî ya hezarasala, kûltûra wî ya ruhî û madî, derbaskirin û parastina eyderefat, erf-edet, deb, rabûb-rûniştandinan, fikirandina wîye lîrîkî û efseneyî, hebandin û bawarya olî, merem, bi gilîkî temamiya xem û xiyalê gel e pircûre.

Bi vê fikirê zargotina Kurda bi reng-ewazên xweye dewlemend: beyt-serhatî û destanên dîrokî, kilamên lîrîkî, janira xizna mesele û meteloka, pîrozkirna û derbaskirna mêrasîmên olî û civakî di nav mîrata çanda gelên Rojhilatê da ciyê herî bi hurmet digre û ji bo lêkolînkirina dîroka buhurî û nû wek çevkaniya here pêşin e.

Eva devedevî sedsal nîve, ku mîrata gelê kurd ya here giranbiha: xizna zargotina wan merkeza guhdariya zanyar û pêşekzanên gelên rojhilat û rojavaeye başqe- başqe da dimîne. Rewşenbîrên ermenî jî himber zargotina Kurdaye dewlemend bê xem û bê hewas nemane. Ji Abovyanê mezin girtî, û hê bêrî wî (gilî derheqa berevoka destnivîsara zargotina Movsês Tatêvasî ya sadsala XVIII da ne) heta Komîtas û peyhatiyên din, ku berevkin, lêkolînkirin û qîmetkirina heykelên zargotin û dengbêjiya gelê Kurd va mijûl bûne.

Hacîyê Cindî sala 1930 î diçe gundê Qundesazê, nehya Hecîxelîla berê dersê zimanê kurdî dide, pêra jî dest pê dike ji bineliyê kurde cî gelek nimûnên zargotina gelêrî yên giranbiha dinivîse. Ev gavên wîye ewilin, yên nivîsara zargotinê, ji bo pêşirojê jêra dibin wek qedêr û biriyar ji bo rya wîye zaniyariyê. Rê, ku ewqas bi xêr û bêr, bi bereket derket çawa ji bo wî û usa jî ji bo pêşvaçûyîna kurdzanya sovêtê.

Payîza sala 1931 ê, salek ji pey wî karê ku Hecyê Cindî dest pê kiribû li zanîngeha dîroka Kûltûrayê ya Ermenistanê, bi seroktiya ermenîzan û rojhilatzanê navdar, profêsor Asatûr Xaçatryan koma seferberya ewlin ya berevkirna zargotina Kurdî tê demezirandin. Tevî geleka, (rêdaktorê rojnema RYA TEZE Cerdoyê Gênco-Armênak Gyançêsyar, kompozîtor Karo Zakaryan) usa jî nava wê komê da bû Heciyê Cindî. Eva, di nava dîrokê da seferberiya kurdzaniyêye ewlin bû, kîjanê mehekê zêdetir li nav temamiya gundên nehiyên Aparanê, Telînê, Êcmîazînê û Aştarakê yên bi binelyên kurdên êzdî geryan û hesavekî mezin destan, beyt-serhatî, kilam û sitiranên gelêrî ji zarê gundiyan nivîsîn. Ji aliyê Heciyê Cindî va nivîsara nimûnên zargotina kurdaye gelêrî, salên pey ra jî hate berdebankirin. Vê carê komên seferberiya berevkirina zargotinê, ku dîsa ji alye wê zanîngehê (salên 1932 û 1933) hatin demezirandin, êdî serokatî li wan dikir zanyarê folklor û rojhilatzanîyêyî bi nav û deng K. Mêlik-Ohancanyan. Tevî wan komên seferberiyê dibûn zanyarê folklorêyî gênc, paşwextyêda heval û hogirê Hecyê Cindîyî salên dirêj Aram Xanalanyan, zanê zimanê kurdî, zargotinzanê navdar Şahên Kûjîkyan.. Koma seferber li gundên nehyên Aştarakê û Talînê, ji nav ermenyên ji rojava Ermenistanê mihacir geryan û ji zarê zarbêjan gelek mimûnên zargotina ermeniya û kurda berev kirin.

Awa, ji wan sala destpêkirî, Hecyê Cindî î gênc, bi serkarî û alîkariya pêşekzan û zanyarên navdar e ermenî, di nav karê berevkirna zargotinê da qal dibe û dibe folklorzanekî kurdzaniyêyî bi nav û deng. Karê berevkirina zargotinê tu cara terka wî neda, berovajî, di nava dor 60 salê jîyana xweye paşê da, karê lêkolîna folklorzaniya kurdî ra tevayî, ew tim karê berevkirna zargotinê va mijûl dibe, zêdetirî 600 belgeyê çapê (mamûl) janirên zargotina cude-cudeye giranbiha dicivîne.

Mijûlbûna berevkirina zargotinê ji bo Heciyê Cindî tek merem û xwestina hizkirinê nî bû.

Gavên xweye zenyariyêyê ewlin bi berevkirina karê zargotinêyî „reş“ va dest pê kirin û kûrbûna di nav çanda gelê xweyî zar ya aqarfireh û pirqet, usan jî jêra gelekî kêrhatî bû xwendina wiye aspirantûrê, bi serokatiya prof. Asatûr Xaçatryan. Guhdarya wî hate kişandin ser karê lêkolîn, naverokkirin û sistêmkirna mîrata xizna çanda gelê wî ya zarkî.

Ew nimûnên zargotinêye pirhesab, ku ji alyê wî û hevalbendên

wîva hatibûn civandin, pasê ji wî ra dibin ew belgeyên hîmlî, ser bingeha kîjana, ji pey hev dîyar dibin berevokên wî yên nimûnen zarbêjîyêye pirjanir û lêkolînên zanyariyêye giranbiha.

Kar û barê Hecîyê Cindî yên pirsale û qazanca wîye zanyariyêye mezin, bi gişkî van çar pirsale va tên tomarkirin:

1. Berevkerin, sîstêmkirin û weşandin heykelên nimûnên çanda kurdan ya zar.
2. Bingehên (orgînalên) tekstan yên heykelên zarbêjîya kurda (janiren cuda) bi zanyarî tomarkirin, sazkerin û lêkolînkirin.
3. Nimûnên zargotina kurdaye bijare bi zimanê ermenî û rûsî wergerandin, veçêkirin û weşandin.
4. Pêwendî û hevgerîdanên navbera zargotina gelên kurd û ermenî da lêkolînkirin.

Herd nuxtên pêşin, ji gavên wîye zanyarîyê ewlin, ango ji nivê salên 1930 tên mîaserkerin. Sala 1936 a H. Cindî di gel hogirê xwe Emînê Evdal „Folklorê Kurmanca“ (*ji 650rûpêlên wê berevokê 570 rûpêl H. Cindî nivîsîne, F. H.*) berevoka merdaneye pirjanir diweşîne, kîjan bi heqî, heta niha jî wek ênseklopêdya zargotina Kurdaye here baş tê ecibandin. Dîsa 1936 a, hevkarîya mûzîkzan Karo Zakaryan berevoka „Kilamê cimeta kurmanca“ bi notanivîsara diweşîne, kîjan wek berevokê berhemên sitiran-mûzîkayêye zargotînê di nava cûrê xweda ya yekemîn e.

Paşê, salên 1957 û 1988 a Hecîyê Cindî du berevokê zargotînêye dinê jî diweşîne: „Folklorê Kurmançiyê“ û „Bahar“. Herd jî li ser nimûnên civandîyê nû hatine çapkerin.

Salên xwe yên xwendina aspîrantorayê Hecîyê Cindî dest bi lêgerîn, vekolînkirin, qîmetkerina heykelekî zarbêjîya kurdî, destana mîrxwesîyê “Ker û Kulikê Silêmanê Silivî, êposa cimeta kurda, lêgerîn û tîkîst” dike, bi wê tîza xwe ya doktrîyê ewlin xweyî dike û paşê jî, sala 1941 ê bi kitêbeke başqe diweşîne.

Bi vê lêkolînê, di nava meda, bi rastî, dest bi bizanyarî lêkolînkirina destanên kurdîyê mîraniyê-egtîyê dibe. Lêkolînkirin û weşandina nimûnên bijare yên zargotina kurdî paşîrojê ji bo zargotînzaniya Hecîyê Cindî dibin pirsên sereke û bingehîn. Salên 1950 î ew bi pirtûkên cuda, zimanê ermenî, bi pêşgotin û nivîsarnasîya, beyt-serhatyên „Memê û Zînê“ û şaxên êpos-destana

kurdîye „Koroxlî“ diweşîne. Bi wî cûreyî, sala 1962 a li Moskvayê, bi zimanê rûsî, xebata xwe ya “ Beyt-serhatyê kurdaye êpîkyê“ diweşîne. 1977 a, li Yêrêvanê, bi zimanê kurdî pirtûka şaxên êposa kurdî ya „Rostemî Zal“ çap dike (*lê 19 şaxên nû ya Rostemî Zal Duhokêda, li çapxana Hawar sala 2006-a hatiye weshandine. F. H.*). Berî wê, sala 1975 a, lêkolîna wîye giranbiha derheqa pirsê dor êposa „Rostemî Zal“ da çap bûbû.

Gerekê bê gotin, ku Hecîyê Cindî ji bo weşandinê du orgînalên têkstan yê destanên zarbêjîya kurdî hazir kirye, ya ewlin bi têma Încîlê: “ Üsivê Nevya“ û “ Üsiv û Zelîxe“. (*Naveroka wan û efseneya ku ÎNCÎLÊ da tê bîranîn pir nêzîkin: E.B.*), ya dudan şaxên kurdî û ermenî yê destan-êposa kurdaye „Dim-Dim“ e bi lêkolîneke zanyaryêye berfire.

Di nav zargotina kurdî da, warê din ku Hecîyê Cindî emekê mezin lê daye, ew çîrokê (hikyat) gelêrîne.

Bi edebî veçêkirin û nasandina çîrokên (hikyat) kurdan, bi ermenî, rûsî û kurdî weşandina wan va ew hê despêka salên 1940 î mijûl bûye.

Dema dewya salên 1950 î, bi zanestî dest bi weşena rêzeczildên çîrokê ermenya bû, Hecîyê Cindî jî bi wî cûreyî bi zanyarî dest bi tomarkirin, hazirkirina çîrokên kurdî kir, çî bi serketî navbera salên 1960-1980 î anî sêrî, pênc cildên çîrokên kurda danî ser textê xwendevanan, kîjan bûyaeke nedîtî bû di nava kurdzanyê da. (*cilda 6-a di sala 2005-a Yêrêvanêda, û li sala 2006 dezgehê Spîrêz li Duhokê tê weşandinê. F. H.*)

Dîsa bin hukumê zargotinnasiya Ermeniyaye dostanyê da, ji salên 1960î girtî ew dest bi berevkirin û ji bo weşandinê hazirkirina du cildê merdane yê janîreke zargotina kurdaye here hizkirî mesele-meteloka dike. Wurda devedevî 30 hezar têkstên mesele û metelok tomar dike.. Cilda ewlin hatye weşandin (1985), lê ya din neweşandî dimîne. Gerekê bê gotin di vi werî da jî wî lûma xweye mezin kiriye di nav zargotinzaniya Kurdî.

Û, bi dewî, ji guhdarya wî der nemane xizna sitiran û mûzîka kurdaye gelêrî. Me êdî jorê jî dît, ku wî, hela sala 1936 a tev Karo Zakaryan weşandi bû pirtûka “Kilamên Kurdîye“ ewlin. Berhemên kîjanê herda tev berev kiribûn.

Hewaskatya wî berbi kilamên kurdaye lîrîkyê paşê jî berdewan dike û bi berhemên nû tê diharbûn

Di salê 1970 î, ew hazir dike û diweşîne du berevokên sitiranên kurdîye giranbiha: “ Kilamêd cimeta kurdaye lîrîkyê“ (1972) û “Kilamêd cimeta kurda“ (1975). Lê heta wî çaxî, dema salên herba wetanyêyî mezin, wextê bi dewletî ji efrandaran efrandinên gelêriye bi têma û ruhên welathiziyêyî nû dihate xwestin, Hecîyê Cindî tev Samson Gasparyanê sazbandzan du berevoka hazir dike û diweşîne: “Wetan?“ (1942) û “ Ewledêt weten“ (1943). Di wanda kilamên gelêriye mêrxasiyê û lîrîkiyêye nû, yên dema sovêtêye hatibûn bicîkirin.

Wê sala 1942 a, dîsa girêdayî ji hukumê xwestekên demê ra Hecîyê Cindî lêkolîna xweye “ Motîvên mêrxwesiye û wetanhiziyê di nav zargotina Kurda da“ kovara “Têxêkagîr“ (h. 5) ya Armfanê da diweşîne.

Awa, em dibînin, ku him zargotina kurdaye qedîmî û him ya nûjen, bi her cûrên xwe yên bingehîna (destan, beyt-serhatî, hikyat (çîrok), mesele, metelok, gotinok) tim meydana guhdarya Hecîyê Cindî da bûne û hêjayî lêkolînên zanyariyê û weşenên giranbiha bûne.

Lê di nav kar û barên xweye zanyaryê da H.Cimdî tek di goveka miletîyê da nemaye. Wî jî qedera biraderên xweye ermenî pare vekirye (cîhilbûn, mihacîrî, Ermenistana Sovêtê, emrê sêwîtiya dijewer li Gumuryê), xwendina ermenkî standye û zimanê wîyî dayîkêyî duda ermenkî bûye. Xwendin, perwerde, qalbûn û kamil bûna xweye zanyarî li ocaxên ermenîzaniyê da hildaye, bi xem-xiyal, dijeweriyên ermenîzaniyê jîyaye, usane ermenî û ermenîbûn ji pey kurd û kurdîtiyê ra jêra bûyê hemêza dayîka duda, amin, dilovan, bi hizkîrn,. Ji ber wê jî tiştê ecêvmayîne nîne, ku wî gelek ji xebat û lêkolînên xweye zargotinê bi ermenkî nivîsîne û nimûnên zargotinêye berevkîrî jî wergerandye ermenkî û weşendiye.

Ev yek girêdaye ne ku tenê ji xwendina wîye ermenkî, yan jî minetdariya wî berbi gelê ermenî lê tê ji sipêsvîkeke zargotina kurdaye hewaskar. Gilî ewe, ku gelek zarbêjên destan û nimûnên lîrîkî, yên zargotina kurdan, usan jî hinek berevkarê wê zargotinê ermenî bûne, xazma ermenyê ji Ermenistana rojava.

Zarbêjên ermenî nimûnên zargotina kurdî yan bi ermenkî, yan bi kurdî gotine (şirove kirine), lê carna jî bi dû zimanan: destanên li nav da cîyê him şirove û him jî bi sitiran hene, cîyê sitiran bi kurdî, lê

şirovekirin bi ermenkî gotine. Bi vî cûreyî şaxên nimûnên zargotinêye usa pêşda hatine ku bi herd zimana jî tên gotin, yanê jî herd ziman tevli hev. Ev yek tê xanêkirin çawa cem zarnivîsarên ermenîyê berê, ku zargotina Kurdî nivîsîne (S. Haykûnî û yên din) usa jî cem Hecîyê Cindî, xazma wan nimûnan da, ku wî ji zarê mihacirên ermenî yên ji Ermenistana rojava nivîsye. Usane ew destan, beyt-serhatiyên zargotina Kurdan, ku Hecîyê Cindî bi ermenkî weşendiye, nabe tek wek werger bêne hesêb, ji bo hinek perçên wan nimûnan, bi heqî, çawa hebûne usa jî zanyar kirye nava wergera xweye ermenî.

Derheqa çend xebatên Hecîyê Cindî yê zargotinê da, ku bi ermenkî hatine çapkirin („ Memê û Zînê“, „ Şaxêb destana kurdiye Koroxlî“ û hvd), jorê êdî bes hate kirin. Em usa jî serda zêdekin, ku xêncî wan berheman, wî hinek berevokên zargotina kurdaye din jî bi zimanê ermenkî weşendye. Ji wana hêjayî bîranînê ne: berevoka „Folklor a kurdi“ya pirjanir, sala 1947 a, „Destanên kurdaye gelêrî“ sala 1960 î, sê berevokên cuda yên „ Hikyatên cimeta Kurda (1940, 1952, 1973) gişk jî bi werger, pêşxeber û nivîsarnasya wî. Birevokeke hikyata jî sala 1985 a bi zimanê rûsî weşendiye. Bi van Hecîyê Cindî xizmeteke mezin daye ji alîkî va medeniyeta kurdi, ji bo piropagandakirna berhemên wêye giranbiha, ji alyê din va jî zanên ermenî, piçek jî yê rûs û goveka xwendevanyê fire, ku kurdi nizanin çanda kurdiye ruhî ra kirye nas.

Û, bi dewî, bîr - bawarî û xiyalên xwe derheqa dostaniya gelê ermenî û kurd, pevgerêdanên wane zargotinî û nihêrandinên şexsiye bi sala di lêgerîna xweye „ Dîharbûna dostanya kurda û ermenya di nava zargotinê da“, ku bi zimanê ermenkî sala 1965 a çap, bûye tomar kirye. Vê xebata hewaskar da, li ser bingeha mêtodologiya dîrokî û çandîye rast ev pirs hatine girtûgohkirin (enenekirin): nişandayîna halê jyan û şerkarya gelê kurd û ermenî di nava zargotinê da, xisûsyên zargotina ermenya û kurdaye tomerî, alyê wane weke hev, çi ji hev hildane, nimûnên ku li nav herd gela da belabûne û ketina nava zarbêjya herda da jî, berhemên duzimanî û zarbêj, berevkirin, qimetkirina zargotina kurdi ji alyê berevkarên zargotin, edeb û rewşenbîrên ermenî va, veçêkirina nimûnên zargotina kurdi di nava edebiyeta ermenya da.

Xêncî girîngiya vê lêgerîne xêncî warê zanyariyê da, usa jî belkêş e ji aliyê xweyî bajarvanyê, îsanetyê da. Ew şêkirdariya ruhî ya emekdarê kurd î mezin e himber dostanya gelên kurd û ermenî ya

bêqelp û wekehevbûna hinek derecên çanda wane êtnîkîye kûr.

Bi vê minasebetê, di cî dane ku em şeşxana (şeşxete) helbestvanê ermenyayî mezin: Hovhanês Şîraz ji bîr bînin, kîjan hê sala 1958 a dîyarî Hecîyê Cindî kirye:

Ruhê xalise Hecîyê Cindî,
Pira zêrîne nav me û wana,
Kurd Abovyane Hecîyê Cindî,
Nûra nemire, zêndiyê zemana.

Tomerkirin û qîmetkirina şuxulkariya Hecîyê Cindî ya nehêvşandîye (bêwestane) 60 salî di warê zargotinzanyê da, bi heqî gerekê bê destnîşankirin, ku ji Hecîyê Cindî dest pê dibe, danîna bingeha berevkin, bi zanyarî sistêmkirin, lêkolînkirin û weşandina zargotina kurdaye dewlemend. Şexsiyet û emekê wî yî gewre, jibo kurdzanyê iro bûye destanîneke kilasîk û dest bi mektebeke zargotinzanyêye miletyêye nû kirye, şiveryê kîjanê ra nivîşê zargotinzanên kurd dimeşin li pey nêt, merem û çareserkirina pirsgirêkên nû.

Kovara "Patmabanasîrakan handês" ya Akadêmiya Ermenîstanêye zaniyariyê (kovara dîrok-fîlolojî, bi zimanê ermenkî), hij. I, 2008
Wergera ji ermenkî - ESKERÊ BOYÛK

WEZÎRÊ EŞO

MEZINAYÊ XUDANÊ KEDA MEZIN

Her carekê, gava ez ji nû va pênûsê digirim destê xwe û dixwezim gotarekê ser jîyan û kar û barê wî mezinê me – Hecîyê Cindî bi cî bînin – tirs û xofek li min digire. Sebebê wê yekê yê bingehîn ewe, rasttir femandina wê yekêye, ku ne mûmkûne meriv di gotareke rojnamê, yanê jî kovarê da, her çiqasê jî ew berfireh be, temamya kar û barê wî raxe ber çevan û bi ser da jî bi hêjatî binirxîne. Lê çi jî hebe, ezê hewil bidim xwe, ku vê gotara xwe da, çiqasî ew tiştê bûyînê be, bi kurtayî û bi hev da û bi xetên giştî kar û barê wî ronakbîrê gelê meyî xudanê keda mezin raxim ber çavên xwendewanên îroyîn yê wî zaniyarî, yê ku sed sala berê

di mala gundîkî nexwendî û rênçber da, li gundekî ji diniyayê qutbûyî hate dine, lê gava gihîşt û destê wî qelemê girt cihan ne ku bi tenê bi xwe û wê malbatê hesand, lê bi ser da jî bi çanda gelê xwe ya ruhî û bi teyîbetî bi zargotina kurdî.

Zargotinberekir û zargotinzan, zaneyê edebyeta nivîskî, pirosayîs û şayîr, diramatûrg, rojnamevan, wergervan, pêdagoj (mamosta), bi ser da jî karkirê civakî. Awa navên wan warên kurdzaniyê, edebyeta kurdî ya bi zar û nivîskî û bi giştî-çanda kurdî yen ne tamam, ku em dikarin bi hêjati bidin ser xizmetkarekî çanda kurdî yê bi nav û deng, yê mezin li Ermenîstanê û Yekîtiya sovêtiyê ya berê Hecîyê Cindî.

Hecîyê Cindî Cewarî 18-ê adara sala 1908-a li gundê qeza Qersê ya navça Dîgorê – Emençayîrê ji dayîka xwe bûye.

Dawiya şerê cihanî yê yekemîn (sala 1918-a), gava artêşên Tirkiyayê êrişê tînin ser herêma Qersê, ku beriya hingê nava sînorê Împêratoriya Rûsîyayê da bû û bi pêra jî ser komara Ermenîstanê, ku bahara sala 1918-a ser erdê Ermenîstana îroyîn û Herêma Qersê bi pê ra wek dewleteke serbixwe çê bûbû, kurdên êzdî yen 16 gundên navça Dîgorê cîhil dibin ji ber tîrsa bi cîhatina zor û zulma Roma Reş û wê rewşa giran da Hecîyê tîfal dê û bavê xwe unda dike û ber wê yekê jî ewî dixin sêwîxanên Qersê, pişt ra Gumrîyê. Piştî derketina ji sêwîxanê ew dibe xwendkarê Xwendinxana bajarê Gumrîyê ya pêdagojiyê. Lê gava ewê tamam dike, di salên 1929-1930-î da dibistana gundekî kurda yê Qundaxsazêda (niha Rya teze) mamostatîyê dike. Paşê fakûltêta (beşa) Filolojiyê ya zanîngeha payîtextê Ermenîstanê -Yêrêvanê da tê qebûl kirinê û di sala 1933 da ewê tamam dike. Pişt ra Hecîyê Cindî di instîtûta dîroka çanda madî da dest bi karê amadakerina têza dokoriyê dike.

Gava sala 1937a rêjîma Stalîn ya dîktoriyê li pîrr kesên welêt tê xezevê û ewana bi motîvên polîtîkî davêje hebsxanan, pişt ra nefî (sirgûn), yanê jî gulle dike – Hecîyê Cindî ji ber vê zor û zulmê nafitile. Ewî sala 1938-a bi ronakbîrên kurd Cerdoyê Gêncî û Ahmedê Mîrazî ra davêjin zindana îstîfbarata sovyêtiyê ya KGB û ew di wir da rast salekê tê zêrandinê û îşkencekirinê.

Sûcê wî û Cerdoyê Gêncî yê herî giran wê yekê dihesibînin, ku ew bi Celadêt Bedirxan ra hatibûn girêdanê, yê ku li Sûriyayê û Libanê seroketî li partiya kurdî ya Hoyîbûnê dikir. Lê sovêt jî ji wê partiyayê aciz bû, ber ku dihesivand, ku ew dijminên wê- Daşnakên ermeniya û împêriyalîstên Înglîsê ra hevkarîyê dike. Lê gava Hecîyê Cindî li ber îşkencên here giran jî naşkê û nikarin sûcê karkirina wî

dijî Yekîtiya sovêtiyê îzbat bikin, ewî aza dikin.

Salên 1936-1959 da Hecîyê Cindî karê xwe yê lêkolînên zaniyariyê înstîtûta zimên û litêratûrayê da (edebyetê) ya Akadêmîya Ermenîstanê ya zaniyariyê da berdewan dike. Sala 1959-a, gava di nava goveka wê Akadêmîyayê da beşa kurdzaniyê weke ya Sêktora Rojhilatzaniyê (pişt ra ew sêktor bû înstîtût) vedibe – Hecîyê Cindî dibe serokê wê beşê yê yekemîn, bingehdar, hetanî sala 1967a. Lê di vê beşê da weke karkirê zaniyarî yê sereke ew xebata xwe ya lêkolîneriyê berdewan dike hetanî dawiya jîyana xwe ya sala 1990-î li Yêrêvanê. Bi daxweza wî ew li gundekî navça Aragasê yê Sîpanê (berê-Pampa kurda) binax kirin.

Ji rojên danîna bingeha edebiyet û çanda kurdî yê yekemîn da li Ermenîstanê Hecîyê Cindî bi heyacan di warê perwerdekirina zimanê kurdî û her wa pêşvabirina edebiyet û canda kurdî da kar dike. Ew salên 30-î dibe mamostakî Xwendinxana kurdî ya pêdagojiyê li Yêrêvanê, endemê kollêgiya redaksiyon ya rojnama kurdî ya Rya teze, lê di salên 1955-1957 da – cigîrê berpirsiyarê wê rojnamê. Salên 50-î dîsa dibe mamostakî beşa kurdî ya Xwendinxana ermenî ya pêdagojiyê. Lê di salên 60-î û 70-î da mamostatîyê dike beşa kurdzaniyê da ya fakûltêta Zanîngeha Yêrêvanê ya Rojhilatzaniyê wek mamostê ziman, litêratûra û zargotina kurdî.

Hecîyê Cindî ser binaxa tiranskripsiya Elfeba kîrîlî (rûsî) sala 1944 a (eva yeka bi daxweza dewleta sovêtiyê bû) Elfebakê kurdî ya nû amade kir.

Hecîyê Cindî bi giranî deng daye wek kurdzan, bi taybetî wek zargotinvan, edebiyetzan, nivîskar.

Hê di sala 1940-î da ewî bi têma “Beyt-serhatiya kurdî ya” “Ker û Kulikê Silêmanê Silivî” têza xwe ya berendamtiya (kandîdatiya) zaniyariyê bi cî anî û bû berendamê zanînen filolojiyê. **Bi vê yekê Hecîyê Cindî bû zaniyarê kurdî yekemîn temamya sovêtiyêda di ware kurdzaniyê da. Lê sala 1964-a ji ber keda mezin di nava kurdzaniyê da bê parastina têzê bi awayê konkirêt, fermî (ew yek li sovêtistanê degime çê dibû) nave doktorê zanînen filolojiyê û pişt ra jî yê pirofesorîyê danîn ser wî.**

Hecîyê Cindî bi dehan antolojiya, berevokên hemû janrên zargotina kurdî bi pêşgotinên xwe yê lêkolîneriyê-zaniyariyê yê kûr û bi naverok dagirtî, bi têkstolojiya folkloriyê piştî bergirtina ji her zarê zarbêjan dane weşandinê û di nava wan da bi zimanê berhemên

zargotinê yê eslî yê kurdî û wergera ser ermenkî evên hanê: “Folkilora kurmanca” (teví Emîné Evdal, ji 650 rûpêlan 570 rûpêl H. Cindî nivîsîne, lê tenê 80 rûpêl E. Evdal) sala 1936-a, “Kilamên kurdî yên geleri”, tevî kompozîtor Karo Zakaryan”- (s.1936-a), “Hikyatên kurdî yên geleri” (s.1940-î, bi ermenkî), “Ker û Kulikê Silêmanê Silivî”, lêkolîn û têkst (sala 1941-ê, bi kurdî û ermenkî), “Folkilora kurdî” (s.1947-a, bi ermenkî), “Şaxên êposa” “Koroxlîye kurdî”, lêkolîn û têkst (sala 1953, bi ermenkî), “Memê û Zînê”, lêkolîn û têkst, (sala 1956 a, bi ermenkî), “Folkilora kurdî” (s.1957-a), “Beyt-serhatiyê kurdî” (sala 1962-a, bi wergera ser rûsî ya bi destî nivîskar û zanyarên cuda-cuda, bi amadakirin û pêşgotina Hecîyê Cindî, Moskova), “Kilamê cimeta kurdaye lîrîkiyê” (sala 1975-a), “Şaxên êposa” “Rostemê Zale kurdî”, tekst û lêkolîn, (cilda 1-ê sala 1977-a), şeş cildên “Hikyatên cimeta kurda”, pêşgotin, nivîsarnasî û têkst (salên cuda-cuda), “Usiv u Zelixe”, lêkolîn û tekst (sala 2003), “Dimdim”, lêkolîn û têkst (Yêrêvan, sala 2005 û Êrbîl, sala 2007), “Şaxên êposa “Rostemê zale kurdî”, (cilda nû, ya 2-a, Duhok, sala 2006) û hwd. Li vê tangê pêwişte em bidin kifşkirinê, ku hemû wergerên ji kurdî yên ser ermenkî Hecîyê Cindî bi xwe bi cî anîne.

Bûyareke kifş nava kurdzaniya sovêtiyê da bi giştî û nava zargotinêda bi taybetî tê hesibandinê çapbûna berevoka “Mesele û xeberokêd cimeta kurda” sala 1985-a, ku Hecîyê Cindî ew ji nava gel berev kirine û bi pêşgotin û pê nasînan dane weşandinê. Ew berevok ji bêtirî 800 rûpêlan pêk hatiye.

Zanyarê kurdî welatparêz ew barxana zargotina gelê xwe hemûşk bi desta, bi qelemê ji ber zarê zarbêjan girtiye û ser kaxez mor kiriye. **Wî zemanî da kolektîva înstîtûteke zanyariyê ya tam û temam belkî nikaribûya ev karê mezin bi cî baniya.**

Hecîyê Cindî lêkolîneke kûr û belkêş ser binaxa zargotina kurdî bi cî anîye û ew bi sernavê “Dîharbûna dostaniya gelên ermenî û kurd nava zargotinê da” bi zimanê ermenkî sala 1965-a daye weşandinê.

Weke edebyetzan Hecîyê Cindî du kitêb bi zimanê ermenkî çapkirine: “Lîtêratûra (edebiyeta) kurdî ya Ermenîstana sovêtiyê” (sala 1954-a) û “Nivîsên ser lîtêratûra kurdî ya Ermenîstana sovêtiyê” (sala 1970-î). **Wan pirtûkada derheqa jîyan û karên hemû nivîskarê kurdên ermenistanê da gotar hatine bi cî kirinê.**

Keda Hecîyê Cindî di ware amadekirina kitêbên perwerdekirinê, fêrkirinê da jî yên ziman û edebiyeta kurdî gelege, çawa yên bona merivên bi temenê mezin û nexwendî û her wa ji bona şagirtên

dibistanan ji. Ewî ew kitêb ji despêka salên 30-î amade kirine, lê yên ji bona sinifên yekemîn û sêyemîn – hetanî dawiya jîyana xwe. “Elifba” Hecîyê Cindî ji bona zarokên kurda deh cara û her carekê bi werguhastinên pêwîst va di nava zemanê bêtirî niv sedsalîyê da hatiye weşandinê.

Hecîyê Cindî dihesibe wek bingehdarekî edebyeta kurdî li Ermenîstanê û Yekîtiya Sovêtiyê ya berê. Wek endamê Yekîtiya nivîskarên Ermenîstanê, wek endamê Seroketî, rêvebiriya wê yekîtiyê bi temamî yê pir salan, ewî ji sala 1930-î hetanî ya 1966-a seroketî li sêksiyon, beşa nivîskarên kurd kiriye nava goveka wê yekîtiyê da.

Berhemên Hecîyê Cindî yên edebyeta bedew yên bi şiklê helbestan, destanan û novêlan (çîrokan) bawer bikî di hemû berevok, antolojiyayên nivîskarên kurd da hatine bi çîkirinê û weşandinê ji despêka salên 30-î sedsala 20-î da. Ewî sala 1947-a novel, kurteçîrokên xwe bi kitêbeke cuda bi sernavê “Siba teze” da weşandinê. Sertaca berhemên Hecîyê Cindî yên edebyeta bedew tê hesibandinê romana wî “Hewarî”.

Gelek berhemên Hecîyê Cindî hatine wergerandinê ser zimanên gelên Yekîtiya sovêtiyê ya berê û bi taybetî yên rûsî û ermenkî. Romana wî ya “Hewarî” bi sernavê “Û bahar hat” bi wergera ser zimanên rûsî û ermenî li Moskovayê û Yêrêvanê hatiye çapkirinê. Lê bi destî ronakbîr, zaniyarê kurd yê bi nav Îsmayîl Hessaf “Hewarî” hatiye wergerandinê ser zimanê erebî û li Damişqê hatiye weşandinê.

Hecîyê Cindî şano û şanogiriya kurdî jî bîr nedikir. Hê di sala 1932 da piyêsa wîya bi sernavê “Qutiya dû-dermana” hate weşandinê, lê piyêsa bi sernavê “Miraz” ser sehna Têatira Elegezê ya kurdî ya dewletê hat nîşandanê.

Hecîyê Cindî bi veçêkirina nimûnên zargotina kurdî va jî giro, mijûl bûye. Bi veçêkirina wî bi ziyanê ermenkî ev kitêb hatine çap kirinê: “Çîrokên kurdî” (sala 1949-a), “beyt-serhatiyên kurdî” (sala 1960-î), “Karxezal” (sala 1982-a), “Bahar” bi zimanê kurdî (sala 1988-a)...

Hecîyê Cindî di ware wergerandina berhemên edebiyeta bedew ji zimanên biyanî ser kurdî kedeke hêja kiriye. Bi wergerên wî pir berhemên şayîr û nivîskarên ermenî, bi giranî yên ser jîyana kurdan, ser pêsonaj, qehremanên kurd - bûne mal û milkê xwendewanên kurd. Ewî gelek berhemên nivîskarên cîhanê yên mezin û navdar jî wergerandine ser kurdî.

Berhemên Hecîyê Cindî yê kurdzan û nivîskar bere-bere dibin

mal û milkê xwendevan, zaniyarên kurd dervayî Ermenîstanê û Yekîtiya sovêtiyê ya berê jî. Romana wî ya “Hewarî” bi destî weşanên “Roja nû” bi tîpên latînî sala 1999-a hate çapkirinê. Me dixwest, ku hemû berhema, lêkolînên zanyar û nivîskarê mezin zûtîrîn bibûna mal û milkê xwendewanên kurd li temamya Kurdistanê û beşên diyaspora kurdî bi wergera ji tîpên kirîlîk, ber ku ewî ew ked ji bona temamya gelê xwe daye ser hev.

Keda Hecîyê Cindî di warê pêşvabirina kurdzaniyê û edebiyeta kurdî da bi hêjatî hatiye nixandî û şêkirandinê. Sala 1974-a hukumeta Ermenîstanê navê Karkirê zaniyariyê yê Emekdar yê bilind da ser wî. Ew bi rûmetname, bi ordên û mîdalên dewletê va hatiye pêşkêşkirinê-rewakirinê. Lê navê herî hêja û tam gorî keda wî doktor Çerkezê Reş daniye ser wî: **“Bavê zargotina Kurdî”**.

Ji bona rast, bi temamî û bi giştî nixandina kar û barê Hecîyê Cindî wek ronakbîrekî kurd yê yekemîn li Ermenîstanê û Yekîtiya sovêtiyê ya berê em dikarin wa jî bêjin: ewî ji ber kêmaniya jimara kadroyên kurd despêka hilperîn, şorişa çanda kurdî da li Ermenîstanê ne ku bi tenê ew kar û bar di ware perwerde, edebiyet û çanda kurdî da bi cî danîn, di nava kîjan da ew pispor, spêsiyalîst bû, lê ew hemû kar û barên wan waran jî yên ku hewcê û benda hêlkinê, çarêserkirinê bûn. Lê ber ku ew ronakbîrekî xudanê kemal, talanta mezin û êrûdîsiya, hereketê bê sînor bû – nava **zemanekî kin da di van hemû waran da bû pispor. Û ji ber vê yekê bû, ku hê di despêka salên 30-î rojnama Rya teze da Hecîyê Cindî bi nav kirin wek mezmezkê pišta çanda kurdî. Eva jî şûna xwe da. Ya here belkêş û mûhîm ewe, ku vê nixandîna hêz û rastiya xwe pir salan pişt ra jî unda nekir, gava artêşeke ronakbîrên kurd ya giran li Ermenîstanê hev girt, çê bû.**

Ronakbîrên wek Hecîyê Cindî degimene û ne ku bi tenê nava gelê kurd da.

Lê nîgara Hecîyê Cindî wê ne temam be, eger em bi cîanîna berpirsiyariya wî weke alîkar û piştgirê merivan û bi teyîbetî yên kurd, wek mêrekî kurd yê dilsoz, bi rehm, mêvandar û li dawiyê wek malxwê mala kurdî, wek bav- ranexin ber çevan.

Mêvan ji mala Hecîyê Cindî xalî nedibûn: bilî qewim û pismamên nêzîk, ku bi giranî ji ber hisret, kovana dîtina wî ji gundên dûrî Yêrêvanê dihatin, merivên xerîb jî qesta mala wî dikirin, yên ku di nava jîyanê da diketin tengasyê, hewcê alîkariyê, piştgiriya bûn. Û

kesek ji wana bê dil ji mala xwe verê nedikir: wek zilamekî çardeh salî dida pêşya wan û bi mesrefkîrîna nav û rûmeta xwe ya bilind û mezin pirsên hemûşka dezgehên hukumetê, dewletê da çareser, hel dikirin. Lê çîqas keç û zilamên kurd bi alîkarya wî zanîngeh û înstîtûtên xwendina bilind da hatin qebûl kirinê, ji kîjan çend kes pişt ra bûn ronakbîrên bi nav û deng? Îdî ez wê yekê nabêjim, ku bê acizbûn, bi dîlfirêhî û rûgeşî gelek ji wana mala xwe da dihewandin – gava ew bi xwe bi malbata xwe va heft nefer bûn, lê her bi tenê du odên wî hebûn, ji wana yek jî pir teng bû.

Bilî alîkarya di warê amadekirina kitêbên wî da weke serrastkîra tîpan (korrêktor) ji bona çapxana, ku wî zemanê berê da karekî pir giran û bi zehmet bû, xem û xerêqa qebûlkirin û verêkirina wan hemû mêvanan jî bi giranî ser milê hogira wî ya jiyanê –kulfeta wî Zeyîneva Îvo bû. Ewê salên 30-î di beşa kurdî ya radyoya Yervaneda sipîkêriyê kirye û piştî kutakirine Xwendinxana kurdî li wir çawa mamosta kar kiriye, bi ser da jî pênc keç bi mêre xwe ra tevayî mezin kirin û dane ber xwendinê, ji kîjana dudu bûn doktorên zanînen doxtiriyê û hunermendiyê, lê hersên dinê pêşekzan û mamostên navdar. Lê ya here mûhîm ne ku bi tenê bi zar û zimanê xwe va, lê bi ruhê xwe va nava dor û berên biyaniyan da ne ku bi tenê kurd man, lê bi ser da jî bûn kurdên welatparêz. Wan herpênc keçan jî sirya xwe da bîngeha malbatên esil kurdî danîn bi malxwên mala xwe yên kurdên millet perwar va û bi ser da jî yên ronakbîr, zanyarên bi nav û deng va.

Rojnema "Grakan têrt"
(rojnemêya edebiyetê, bi zimanê ermenkî)
21.03.2008

PERWÎZ CÎHANÎ

Ji bo bîranîna Folklorzan û nivîskarê kurd yê bi nav û deng HECÎYÊ CINDÎ

Avirrek li ser Romana HEWARÎ yê

Em hemû dizanin ku li ber rewşa kambax ya ku dujminên gelê Kurd û Kurdistanê li welatê me da afirandine, toreya gelê Kurd li çav toreya gelên hevhesî toreyek sawaye. Lê di gel wê hindê jî dîsan mêrxasên gel û dilsojên welatî, weke dîtir meydanên jîyanê, meydana tore û hunera Kurdî jî vala nehîştine û tu caran jî dê vala nahêlin. Ewana di gel wê hindê ku dizanîn, girtin û kuştin û malwêranî û dûrewarkirin li benda wan da ye, lê bi dilsojî û ji xwebihorînek taybetî rahîştin şûrê qelemê û daketin meydana. Çi li dervayî welatî û çi jî li hundurr welatî da bi sedan berhemên hunerî û toreyî afirandin. Û xwe li hemû çiq û şaxên toreya hevçerx da azimandin.

Bi dîtina min li nav hemû çiqên toreyê da, çîqa piroze (pexşan) a toreya Kurdî gorekî dem û rewşa me, ji dîtir çiqan pêştir ketîye. Lê gava em dibêjin ev çîqa toreya me pêştir ketîye, ew nayê wê wateyê, ku roja îro em dikarin toreya xwe ya nivîskî di gel toreya welatên pêşketî bidin ber hev û bi çavekî li wan binihêrrin. Bibê nebê toreya welatên ku bi sedan sale, gelê wan serbest jîyane, û çî gavê li jêr nîrê bêgarî û zordarîya zorbêj û kedxweran da nemane, yan jî eger mabin demekî kurt li bin destan da mane, dê ji toreya me pêşketîtir be. Lê herwekî ku min got, li vê rewşa kambax da dîsan jî bi dehan şûnewarên toreyî li hemû şax û çiqên toreyê da û bi taybetî bi dehan roman bi qelemên nivîskarên Kurd hatine afirandinê. Lê em neçar in evê hindê jî bi ronahî bêjin, çunkû pişka zore nivîskarên me, bi zimanê Kurdî bi currekî destûrî û dîwanî nexwendine û perwerde nebûne, pişka zore berhem û şûnewarên wan jî, bêy hele û bi tabetî bêy heleyên zimanî û rêzimanî nînin. Hindek ji wan hind bi heleyên rêzimanî û zimanî dagirtîne, ku mirov dil nade demên xwe bi xwendina wana ji dest bide. Lê hindek ji wan di gel hemû kurtî û kêmasîyan ne tenê hêjayî xwendinê ne, belkû mirovi wadar dikin, ku mirov bîr û boçûnên xwe li bara wan da binivîse û bi şevan û rojan li ser kar bike û wana ji xwendevanan ra bide nasandinê.

Yek ji wan romanana romana HEWARÎ ye. Ev romana sala 1965 Z. bi qelema bi hêze dilsojê gelê Kurd gurrbihîşt Heciyê Cindî hatiye afirandinê, û li sala 1999 Z. li bajarê Stockholme ji layê weşanên Roja Nû bi tîpên Kurdî-Latînî li 421 rûperên navincî da hatiye weşandinê.

Roman ji du pişkan pêk hatiye. Li pişka yekê da romannivîs romanê ji ser zarê kesê yekêyê axêver dinivîse, û kesê yekêyê axêver di gel qaremanên romanê dikeve axiftin û got û bêjê. Mirov dikare bêje ku pişka yekê wêjarek e (raportek e) ku nivîskari li gerra xwe ya li nav Kurdên Ermenistanê da bi şeweya got û bêj û pirsiyar û bersivan li bara jîyan û reva Êzdiyan ya ji Şengarê ta Ermenistanê berhev kirîye. Lê li pişka dîyê da, he nivîskar bixwe ye, ku serhatîyên romanê bi şeweya gotûbêja nîveka qaremanên romanê da pêş da dibe û bi şirovekirina dîmen û qewimînan bi zimanekî şîrîn dixemilîne. Hegera wê jî ewe ku nivîskar bixwe li nav cergeya qewimînan romanê da hatiye cîhanê, û yek ji qaremanên romanê ew bixweye. Ew pişka ku berî wî qewimîye, -li pişka yekê da- ji ridênsipîyan dipirse û ji zarê wan dinivîse. Lê li pişka dîyê da bixwe bînerê hindek ji wan qewimînan bûye, lew ra he bixwe weke bînerê dinivîse û pirsra dilê xwe ji zarê qaremanên romanê vedigêrre.

Roman serhatîya xûnbare gelê Kurd e bi giştî û serbihoriya Kurdên Êzdi ye bi taybetî. Kurdên ku nedixwestin û naxwazin ji rêbaza xwe ya ayînî, ji rê û rism û dîn û bawerîyên xwe yên mêjin dest bikişînin. Lê ji layê dewleta Osmanî va fermana nemana wana hatiye ragehandinê. Kurdên ku ji ber agirê xezeba Osmaniyan li ser nivîsîna nivîskari ji çiyayên Şengarê hatibûn Eyntabê û ji wir jî hatibûn Qersê, û li dû ra diçin Ermenistanê. Kurdên ku digerrîyan ji xwe û jin û zarrên xwe ra penahgahekê peyda bikin, da ku destê Roma reş negîje wana. Lê li dirêjaya wê rêkê da dujmini çî anîye serê wan, nivîskari kê m û zêde bi zimanê romanê şirove dike.

Bi giştî meriv dikare bêje, ku roman serbihorî û mêjûya jîyana gelê Kurd li nîveya yekim ya sedeya nozdê û nîveya duyim ji sedeya bîstan e.

Her çend ku li destpêkê da we dîyare, ku qaremanê serekîyê romanê Fêrîkê kurrê Egît axayê Emerîke, lê li hundurrê romanê da nexşa Fêrîk zor kême û ew ji nivîsa dîyê ya qaremanên serekîyê romanê ye. Qaremanên serekîyên romanê mala Emerîk axa û bi taybetî kurrê wî Egît axayê bavê Fêrîke. Bi giştî kakilê romanê wehaye:

Egît kurrê axayê êla Sîpikane. Dilê wî dikeve qîzek destgirtî. Ew bi arîkariya du mirovên dî, bi destê zorê qîzkê direvînin û xûşka wê jî dikujin. Her çend ku bav û birayê Egîti bertîl û xûnê didin, û ji bavê qîzkê dixwazin, ku bila qîzik li dadigehê da bêje, ew bixwe bi Egîti ra revîye, lê qîzik weke şepalekê li dijî wê daxwazê derdikeve û ya rastî dibêje. Li akamê da ji layê dadigehê va ji bo Egît û her du hevalên wî, her yekê deh sal sizaya dûrewarîyê derdikeve, û ewana dişînin Sîbrîyê, welatê berf û qeşa û bager û firtonê. Egît li wê derê dikeve rewşeke pirr şepirze da. Lê jinek Ûris bi navê Anayê lê dibe xudan. Egît bi wê jinkê ra dizewice û dibe xudan kar û dikan û paşê ji Anayê dibe xudanê çar zarrokan. Li dû ra, belkû jî piştî kutbaûna sizaya Egîti, Egît destê jin û zarrên xwe digre û dizivirre mala xwe. Li wê derê Kurdên navçê bi duhol, zurrne û çeşn û şayî tên pêşwazîya wî û jin û zarrên wî.

Lê li ser rêbaza dîne Êzdîyan nabe ku yekî Êzdî, di gel yeke ney Êzdî, yan jî li ser nivîsîna nivîskari bi yeke şilet ra bizewice. Ji ber wê hindê malbata Egîti û der û cînarên wan jinka şilet dikin rikê xwe û hezar navnûçikan lê dikin û hezar pirsên ne li rê li peyê wê dixin. Pişka zore xelkê ji mala axayi direvin. Heylo Qewalên ku her sal ji Berrîyê dihatin, tawus dihanîn mala Emerîk axa, ew jî tenê li ber wê hindê ku Egît bi yeke ney Êzdî ra zewiciye, ji mala wan dirrevin. Qewal ne tenê naçin mala wana, belkû, nahêlin ewana Tawusê tewaf bikin jî. Egît dikeve nîveka nal û bizmaran. Ew ne ewe ku dest ji malbata xwe bikişîne, û ne jî ewe ku dest ji xîzana xwe û zarokên xwe. Da ku li kutayê da ew diçe, qîzikek reiyetê ji xwe ra nîşan dike. Lê Ana bi reng û rû û hej û liv û giva Egîti ra pê dihese, ku dibê tiştêk hebe. Da ku Egît ji wê ra ya rast dibêje. Gava ku Ana dibihîze, ku Egît li ser wê zewiciye, êdî li mala wî da namîne û destê zarrokên xwe ra digre û dîsan ber bi welatê xwe, ber bi Sîbrîyê dizivirre.

Lê durust roja ku Egît jina xwe siwar dike, wate bûkê diguhoze, nama kurrê wî jê ra tê. Gava ku Egît namê dixûne, dibîne ku Fêrîkê kurrê wî nivîsiye, ku Ana miriye û rewşa wan jî pirr şepirzeye. Egît wê şevê wekî pehlewaniyê çirokan şûrê xwe dadine nîveka xwe û jina xwe ya tazeguhostî û ji jinkê ra dibêje min ad (ehd) kirîye, ta ku ez neçim û zarûyên xwe neynim, ez nêzîkî te nakevim. Bi her curreyî Egît diçe û her çar zarrên xwe tîne mala xwe. Zarrû jî êdî mezin bûne. Fêrîk li xwendinxanê da di gel bîr û hizrên nû, bîr û hizrên ku dijî bîr û hizrên malbata wane, nasiyar dibe. Serdem serdema Lênîne mezin û şorişa Oktobreyê. Fêrîk bûye şorişgêrekî têgihêştî. Ew xortan li dora

xwe berev dike û li bara Lênîn û bîr û hizrên wî û şorişa pale û gundîyan da ji wan ra dibêje û li nava xortan da gelek heval û hogiran berev dike. Lê rojekî ewî pê dihesînin, ku bi destûra dewletê birrek qaçaqxçî li dû wî ketine û dixwazin ewî bikujin. Fêrîk bi neçarî ji Ermenistanê dîsan dizivirre Sîbrîyê û li kutayê da li şerekî da tê kuştinê. Malbata wî jî di gel sedan kesên bêguneh bi dexesî bi destên eskerên romê têne tevkuştinê. Her çî Kurdên ku li ber qirra Roma reş difilitin, ber bi Ermenistanê dirrevin, û rê da jin û zarrên helatî rastî eskerên Êris tên, ku alaya sor li ser milan û di hewarîya wan da tên.

Roman li vira kuta dibe. Lê nivîskari bi hostatîyek tam serbihorîyên layekî li nav serbihorîyên serekî da cî kirîye û ew serhatîyana bi hev va girêdaye. Serhatî hemû tal û xûnbarin. Gava ku ew serhatîya çil qîzên kezî, çil qîzên Kurd, ku xudanên wana bi destên eskerê Roma reş têne kuştinê, vedigêrre, xûn dihirşe hinavê mirovi. Çil qîzên kezî, ku piştî kuşt û kuştaran bê xweyî û xudan dimînin, naxwazin bikevin destê eskerê Romê û bibin robot. Xwe davêjin nava ava Furati, û ava Furati bi gulîyên xwe yên gevez dixemilînin. Gava ku mirov vê serbihorîyê dixûne, mirov tê ser wê bawerîyê, ku ew gotina ku dibêje: „mêjû dupat nabe“, li bara gelê Kurd da derewe. Lew ra ku ev mêjûya xûnbar li bara me da eva sedan sale her weha çendcarkî dibe. Em li mêjûyê da gelek caran rastî vê serbihorîya tal û xogorîkirina keç û jin û bûkên Kurd hatine. Ji wan serhatîyên tal serhatîya Kela Dimdime. Gava ku Ecemên Qizilbaş, bi destûra şahê Sefevî, û bi xinizî û dexesî û xofiroşî, yan bi gotina îroyîn, bi çaşatîya Xan Mehmûdkê Alekanî, serekanîya ava Kelayê peyda dikin û li dû birrîna avê li ser xelkê Kelayê da, kelayê dagîr dikin. Jin û qîz û bûkên Kurd xwe ji dîwarê kelayê da davêjin û naxwazin bikevin nav dest û lepên çilkine dujminê pîs û xûnmij û mejîhişk da. Feqîyê Teyran li Beyta Dimdimi da evê hindê weha vedigêrre:

*Bû refrefa qaz û werdekan
Xwe avîtin ji der û kulekan
Heyfa min ji wan çavbelekan*

Nivîskar li gelek cîyan da rewşa jina Kurd li himber dujminan da nîşan dide û biwêrî û xoragirî û liberxwedana wê şirove dike. Bo nimûne jêhatbûn û xoragirîya Reşê, ji xwe bihorîna Kubar û Gevez û Gulîzer û Belgîzerê û dehan jinên din, ku mil bi milên mêran li malbata xwe xweyî derkevîne.

Di vê romanê da ne tenê mirov serhatîya şer û reva Kurdan dixûne, belkû di gel wê şerr û revê, mirov digel dehan rê û rismên Kurdî bi giştî, û rê rismên Êzdîyan bi taybetî nasiyar dibe. Rê û rismên wekî: derneketina Êzdîyan ji cixizê. Berbenbûna xwendinê ji wan ra, vergirtina cilên sipî, vernegirtina cilkên şîn, belawkirina nanê germ ji bo deifandina tomik û qeda û qotikan, derxistina şîva mirîyan, hilkirina agiri li ber kêla mirîyan, derbasnebûna şervanan li ser laçika jinan ra, reşandina ava çile li nav terş û ajelan bi mebesta adanbûnê, Kosegelidî, Xidirnebi, li şeva çeşna Xidirnebi da daxistina dûldankê li kulek û panceyan ra û berevkirina çerez û fêkiyan, nevexwarina avê li şeva çeşna Xidirnebi da, guhestina bûkê û rê û rismên jinanînê û çûna serexoşî û hewariyê, bédildanemêra kiçikan, revandina kiçkan û akama wê ya şûm, bertîldana serokên Kurdan ji bo karbidestên hukûmetê, yêkatîya axa û karbidestên hukûmetê li dijî gundî û palyan.û rûçikandina gelê jar û bêdesthilat û bi dehan rê û rismên baş û xerabên din.

Li dirêjaya romanê da nivîskar rê û rismên baş dinitilîne û bi zimanê qaremanên romanê dijî wan kewneşopên Kurdî, kewneşopên ku bergirîya pêşketina gelê Kurd dike, dinivîse. Bo nimûne ew bi zimanê qaremanê romanê yê hişmend weha dijî kewneşopên ne li rê diaxive:

- Xwendin guneye, zewaca şiletê guneye, kelem xwarin guneye, kincê şîn li xwe kirin guneye, guneye, guneye, guneye...

Nivîskar li dirêjaya romanê da li ser nexşa axayên êlên Kurdan, li ser bîr û hizrên pîr û koçek û feqîrên Êzdîyan û kartêkirina kiriyarên wan li ser jîyana gelîrî û gîrodariyên ku ewana ji bo gelê Kurd afirandine, dinivîse. Ew ji destê bêtifaqî û neyebûna gelê Kurd û paşdamana gel dinale û xûn vedireşe.

Bi dîtina min romana Hewarî di gel hemû kêma û kasên xwe destegula romanên Kurdî ye. Tiştê ku serratîyê dide vê romanê ne tenê gerraneveya qewimînên tale gelê Kurde, belkû ewe ku nivîskar bi hostatîyek zor balrakêş bi sedan biwêjên Kurdî, li deqa romanê da cî kirîye. Gelek biwêjên ku hindik mabû, bihorîna sal û demanan ji bîra gel bibin, bi qelesa xwe zindî kirîye. Meriv li nava romanê da rastî sedan biwêj, metelok, istiran û gotinên pêşiyên tê.

Roman bi devoka Kurdên Ermenistanê hatîye şirovekirinê. Qaremanên romanê bi zimanê gelêrî, bi zimanê pale û gundîyên nexwendî di gel hev xebêrdidin. Û li ber vê hindê ye, ku çendîn gotinê

Turkî û Erebi yên serobinî hev bûyî jî di nav xezîna peyvên vê romanê da cî girtine.

Em hemû dizanin li devokên Kurdên bakûra Kurdistanê û bi taybetî devoka Kurdên Ermenistanê da gelek caran riste hindî tu bêjî kurte û gelek cîyan da daçek nayên bi lêvkirinê, û li gelek cîyan da jî kêmasîyên rêzimanî li ber çavan dikevin. Her çend ku kêmasîyên weha li vê romanê da ne hindikin, lê ev curre kêmasîyana qet nikarin ji buhayê wê romanê kêmbikin. Bi rastî ev romana xezîna peyv û biwêjên Kurdîye. Eger ev romana carek dî bi destê Kurdîzanekî dilsoj li ser xîm û binêşeya rêzimanê Kurdî bê dariştinê, mafê wê heye, ku weke şûnewarek toreyî li zanistgehên Kurdî da wek xwende wêc jê bê wergirtinê.

Li kutayê da ez hermanê ji navê gorrbihîşt Hecîyê Cindî ra daxwaz dikim û xwendevanên Kurd û bi taybetî yên genc û law han didim, ku ji bo zengînkirina xezîneya peyv û biwêjên xwe evê romanê bixûnin.

Her serketî bin.

Avesta
23 Gulan 2008

TÊMÛRÊ XELÎL

FOLKLORÎSTÊ KURDA YÊ HERÎ MEZIN

...Hecîyê Cindî di wextê da serokê beşa Kurdzanîyê ya Akadêmîya Ermenîstanê bû, profêsorekî kurda yê bi nav û deng bû, di hêla ulmî da bi dehan miqalên wî hene, ewî helan daye bi sedan kurdan, ku xwe li xwendinê bigrin û çend salan di Ûnîvêrsîteta Rewanê, beşa kurdzanîyê da mamostatî kirîye. Ew herweha xudanê “Elîfba kurdî” ya ji bo zarokên kurd e û herweha xudanê pirtûka dersan ya ji bo komên 3-4an e, ku di dibistanan da heta niha jî bi wê pirtûkê dersan didine zarokên kurd.

Lê, Hecîyê Cindî berî her tiştî welatparêzekî mezin bû. Ji bo welatparêzîya xwe di salên Stalînzîzmê da kete hebsê.

Gava kovara kurdî ya delal “Hawar” destbi weşana xwe dike, çend hejmarên “Riya Teze” û hinek pirtûkên kurdî yên li Yêrêvanê derketî ji wan ra têne şandin. Kovar hejmara xwe ya 8a da (sala 1932a) nivîsa Celadet Bedirxan (bi nasnavê Herekol Azîzan) ser vê meselê çap dike. Em binihêrin çika li wir çî tê gotinê:

“Rûjnameke kurdancî, bi herfên nû, bi kurdancîyeke xwerû, li Rewanê, di şiklekî spehî û çeleng de derdikeve. Vê paşiyê çend hejmarên wê gehîştine destê me. Çavên me pê biruhn bûn, dilê me şa û geş bû.

Kurdancên Rewanê ji rûjnamê pêve çend kitêb jî derêxistine. Me sê-çar rûj mijûlahîya xwe bi wan kirin.

Ji nav rûpelên wan ên taze û ter bihna kulîlkên çiyayê Elegezê, bayê zozanên Serhedan dihatin. Di nav resmên wan de şal-û-şapikê kurdancî, xencer û piştxcencera kal û kalikên me dihatin dîtin. Rêya Teze wek navê xwe taze ye, nû ye, nûbar e. Lê ji Hawarê kevintir, bi emr jê mezintir e. Hejmara wê a paşin ko gihîştîye destê me a pêncî û nehan e. Li gora ko Rêya-Teze rûjnameke dehrûjkî ye, berî salkê û hin dest bi derketinê kiriye.” Di wê hejmarê da Celadet Bedirxan ji pirtûkeke ji Yêrêvanê şandî du helbest weşandine û dawîya nivîsa xwe da ha gotîye: **“Ji bona îro me hevqas got, pêşdetir em dîsan ji Rêya-Teze behs bikin. Em ji hevalê xwe re rêyeke xweş û dawîyeke geş hêvî dikin. Divêt ko her gav me hay ji hev hebit û gerek e ko em hevdu ser xebata hev serwest bikin.”**

Rast e, “Hawar”ê bas ne kiriye (û rast jî kirîye), ku kê ew hejmarên “Riya Teze” û pirtûkên kurdî ji Yêrêvanê ji wan ra şandîye, lê em zanin ku ew Hecîyê Cindî yê nemir bûye û bona wê yekê (*ne tenê bona wê yekê, F.H.*) dewletê ew girt, kire hebsê. Rast salekê ew zindana Stalînîyê da ma...

Rojnama “Dema nû”, s. 2008

Derheqa Hecîyê Cindîda wan roja usa ji gotara berfireh ya nivîskar FRÛNZÊ KÎRAKOSYAN “Ronakbîrê gelê kurd” di rojnama “PAGAGÎS” („Bende“, bi zimanê ermenî) 18 û 19 adarê, sala 2008 hate weşanê.

KONFÊRANS, SÊSIYA ZANYARIYÊ Û CIVÎN BO 100 SALIYA JI DAYÎKBÛNA HECÎYÊ CINDÎ

SÊSIYA ZANYARIYÊ LI YÊRÊVANÊ

Sedirtiya Akadêmiya komara Ermenîstanê ya miletiyê û Yekîtiya nivîskarên Ermenîstanê, tevayî, 20-ê meha hezîrana sala 2008-a, bi mûnesebeta 100 saliya ji dayîkbûna zaniyarê emekdar, nivîskar, doktorê filolojiyê, profesor Hecîyê Cindî di sera Akadêmiyayê ya gilovere mezinda, sêsiya zaniyariyê amade kiribûn.

Sêsiyayê da bi daklad û axavtin pêşda hatin katib-akadêmîkê beşa ermenîzaniyê û zaniyariyên civakî Vladîmîr Barxûdaryan, akademîk Sargîs Harûtyunyan, akademîk Nîkolay Hovhanîsyan, serokê institûta Rojhilatzaniyê profesor Rûbên Safrastyan, serokê institûta hunermendzaniyê, doktor profesor Ararat Axasyan, Katibê Yekîtiya nivîskarên Ermenîstanê D. Mûradyan, doktor Karlênê Çaçanî, helbestvan Elîxanê Memê, serokê şewira netewa kurdan li Ermenîstanê Kinyaz Hasanov, helbestvana ermenîye naskirî Mêtaksê, rêdaktorê rojnama "Rya teze" Girîşayê Memê û yed mayîn.

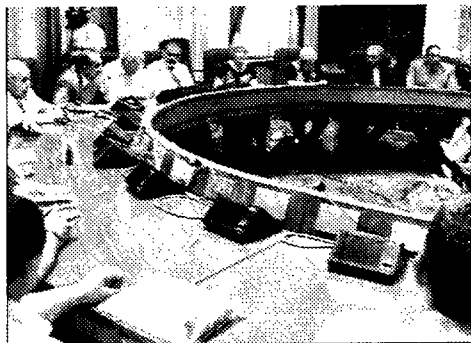
Di doklad û axaftinên xweda wan dane kîvşê, wekî Hecîyê Cindî wek zanyar, nivîskar, folklorzan, folkilorberevkiyê mezin, ronakbîr, xudanê pirtûkên dersa bona dibistana navekî pir eyan û gewre bû ne tenê di nava Kurdên welatê Sovyêtê, lê usa jî di nava temamiya gelê Kurd û Kurdistanêda. Ewî emirê xwe bi helalî pêşkêşî pêşdaçûna kurdzaniyê û çanda kurda kiribû. Kurdzanîn merem û mexseda jiyana profesor Hecîyê Cindî bû.

Hacîyê Cindî ne ku tenê rûpelekî nû li nav zargotinzya kurdî da vekir, lê bi lêkolînên xwe vî beşa kurdzanyê ra bîngeheke zanyaryêye xurt danî. Hecîyê Cindî kedeke mezin xist nava xizne-

defîna Folkilora kurdî. Xebatên wîye fundamental yên wek: sê cildên “Folklorla kurmanca”, Şeş cildên “Hikyatên cimeta kurda”, “Mesele û metelokêd kurda”, çar cildên “Kilamê geleri”, “Şaxên êposa Koroxlî”, “Şaxên êposa Rostemî Zal”, “Dostanya Kurda û ermenya di nav zargotine da”, û gelek, gelek xebatê wîye mayîn û usa ji romana wîye bihagirane dîrokî “Hewarî” wê tim pirtûkxana Kurdî bixemilînin.

Hecîyê Cindê bîr danîn û bi hêjati dinirxandin wek kurdzanê pispor, wek mirovê welatparêz, dilsoz, xêrxwez, rem, maqûl û helal...

Hecîyê Cindî mîrateke zaniyariyê ya dewlemend dû xwe hiştiye û ew mîret wê weke rênîşandar xizmeta nifşên kurdzanan yên nûhatî bikin.

Wê civîna bîranînêda, ku sê seheta kişand, Silavnama wezîrê Komara Ermenîstanê yê xwendinê û zaniyariyê S. Sêyryan, telegrama kurdzanên S. Pêterbûrgê û zef silavneme hatine xwendinê, ku ji welatên dereke hatibûn stendin. Çend silavnama em li jêr diweşînin:

MESAJA JI BO SEDSALIYA HECÎYÊ CINDÎ

Ez dixazim li ser navê Enstîtuya Kurdî ya Parîsê we bi germaho pîroz bikim ji bo çêkirina civîna ji bo sedsaliya bûyina zanayê mezin Hecîyê Cindî.

Min gelek dixwast ku di vê roja girong de li cem we bim, beşdarî civîna we bibim. Mixabin, karên me yên vêderê rê nedan hatina min.

Herwekî ku hun dizanin Hecîyê Cindî xizmeteke pîr hêja kirîye ji bo berhevkerin û belavkirina zargotin û edebiyata kurdî ya devkî û ji bo peywendiyên dostane di navbera gelên kurd û ermenî de. Xebatên Hecîyê Cindî ne tenê li Ermenistan û li welatên Sovyetistana kevn tînan, ew li seranserê Kurdistanê û li nav Kurdên Ewropa jî rind tînan nason û ecibandin. Gelêk kurd spasdarê wî ye û pê serbilind e.

Ez dixwazim mizgînî bidime we- ku îsal Enstîtuya kurdî li Parîsê jî civînek li ser xebat û jiyana Hecîyê Cindî çê bike û wî zanayê giranbiha bi bîr bîne.

Bi hêviya serketina civîna we spasî û silav û rêzên xwe pêşkêşî we dikim.

KENDAL NEZAN

Serokê Enstîtuya Kurdî ya Parîsê

10.06.2008

**Serokê giranqedrê Akadêmîya Zaniyarîyê ya Ermenistanê,
gelî mamostayan, karbîdest û serwêrên hêja, rêzdarên
amadebûyî**

Ez rêz û silavên xwe yê ji dil û can pêşkêşî we dilsozên giranqedir, hemû karbîdest û têkilîdar û damezrînerên vê konfiransê dikim.

Bila sedsalîya ji dayîkbûna folklorzan, romannivîs, torevan û xebatkarê ziman û ferhenga kurdî, Hecîyê Cindî, ji malbata wî û hemû kurdên cîhanê û bi taybetî ji kurdên Ermenistanê û amadebûyên vê konfiransê û gelê Ermen pîroz be.

Rêzdarên hêja û qedirgiran, çawa ku hûn jî dizanin, rehmêtî Hecîyê Cindî li dirêjaya jîyana xwe da xizmetên pîr giring ji gelê xwe ji ziman û ferheng (kultur/çand) û folklorê gelê xwe ra kirîye. Ewî li dirajaya temenê xwe da bi sedan berhemên gelîrî ji neman û wendabûnê rizgar kirin. Hejmartina karên Hecîyê Cindî li gotarekê da hîlnayê. Bêguman ew xebatên wî yê hêja li saya dostanî û mirovanîya gelê Ermen da pêk hat û ewî karî wan xebatên mezin û bêhempa li Ermenistanê da biqedîne.

Ta mirov û mirovanî hebe, navê Hecîyê Cindî dê weke îstêrek geş li asimanê edeba kurdî da biçilvile û şewq û ronahî bide.

Lazime ku roja îro li her bajarekî Kurdistanê da heykelekî zêrrîn ji Hecîyê Cindî ra çê bikin, da ku ji bin qedr û qîmeta zehmet û keda wî derkevin.

Ez hîvîdarim ku konfiransên weha dê bibin pira li nîveka herdu gelên Kurd û Ermen.

Bila biratîya herdu gelan berdewam be. Bijî Ermen û Ermenistan, bijî Kurd û Kurdistan.

Dîsan rêz û silav û sipas ji we ra.

Birayê we nivîskar û torevan

PERWÎZÊ CÎHANÎ

Ji welatê Swîsrayê bajarê Zûrichê

18.06. 2008

Ez bi dil sêsiya weye zaniyariyê silav dikim.

Îsal tenam bû 100 saliya ji dayîkbûna nivîskar û folklorzanê Kurdî bi nav û deng, doktorê filolojîyê, pirofêsor Hecîyê Cindî.

Hecîyê Cindî wek zanyar, nivîskar, folklorzan, ronakbir navekî pir eyan û gewre bû ne tenê di rewşenbîriya Kurdên welatê Sovyêtê, lê di nav rewşenbîriya tenamîya gelê Kurd û Kurdistanê da.

Dîroka çanda Kurdên Sovyêta berê, xazma ya Kurdên Ermenistanê di nav dîroka gelê Kurd a bi hezaran salan da, bûyareke geş, biriqandineke ronkayê bû. Sala 1920 girtî heta hilweşîna welatê Sovyêtê kar û barên Kurdên Ermenîstanê yê kûltûrî, çandî, zanestî di warê kurdeyatîyê da, (axaftinên radyoya Erêvanê bi zimanê Kurdî, weşendina rojnema Rîya Teze, weşena bi hezaran pirtûkên edebî, zanestî, zimanzanî, dîrokî, perwerdeya zarokan bi zimanê dê û gelek destketinên mayîn) ji gelê Kurdî di bin zulm û zora dagerkiran ra bû bîr û bawarîya xweparastinê, çira hêvîya heyîftîyê û azadiyê.

Em ked û emekê rewşenbîrên Kurdên Ermenîstanê ên din nimz nakim, lê bi heqî Hecîyê Cindî malxwê wê mala rengîn bû, alîkar, şêwêrdar, xemxur û rêvaberê tevan bû.

Ne ku tenê di nava wê malbeta rewşenbîrî, lê ya temamîya Kurdî da dijwer meriv karibe şexsyeteke usa gewre bibîne, ku emekekî ewqas mezin kiribe di nav karê pêşdabirina çanda kurdî da çiqas profêsor Hecîyê Cindî.

Ew rewşenbîrekî welathiz bû, xerîbdost, xweyê kûltûr û edeba bilind.

Kurdeyêti, xwenaskirin û xweyîkirna nîrxên mîletîyê rênîşa jîyana wî ya sereke bûn.

Ronakbirên usaye gewre li ser tiliyan tîn hesabkirin.

Yekîtiya Sovyêti da ew Kurdê ewlin bû, kû dereca doktorê zanestîyê stend. Meydana çand û emirjîyana Kurdan û kurdzanîya welatê Sovyêti da bawarkî tu tişt bêyî Hecîyê Cindî nehatiye kirin. Di her waran da nav û karê wî berbiçev dikevin.

Nava folklorzanîya Sovyêti da ew wek "Bavê zargotina kurdan" dihat naskirin.

Di nav jîyana xwe ya dirêj da wî karekî ronakbîrîyî usa mezin kir, ku ji qewata merivê normal der e.

Ew xudane bi sedan pirtûkên kurdzanîyê, zargotinê, pêdagogîyê, edebîyê, dersan bû. Romana wî HEWARÎ bi deha zimanan hatiye wergerandin, destanîneke edebiyeta kurdî ye. 400 zêdetir gotar û xebatên wî yên zanyarî di kovar û pirtûkên cuda da bi kurdî, ermenî, rûsî û gelek zimanên din hatine weşandin.

Hê di xortaniya xwe da, sala 1936an tev Eminê Evdal ewî Folkilora kurmanca weşand, (*ji 650 rûpêlan 570 rûpêl H. Cindî nivîsîne.F.H..*). Ev berevoka giranbiha rûpel çevkanîke zargotina Kurdaye nemirye û çiqas diçe qîmetê wê bilindtir dibe. Ev berevok, hê dema Komara Mahabadê ji alyê Qazî Mehmedê nemir da bilind hatye qîmetkirin. Li wir Hecîyê Cindî 30 şaxên destana KER Û KULIK, 172 kilamên bengîyê, 41ê govendê, 66ê seva zarokan, 11kilamên Evdalê Zeynikê, gelek şaxên destanên MEM û ZÎN, ZEMBÎLFIROŞ, XECÊ Û SYABEND, MEMÊ Û EYŞÊ, DIMDIM, DEWRÊŞÊ EVDÎ û gelekên din weşandiye.

Berevoka wî ya "MeseLok û xeberokên cimeta kurda" 880 rûpel e, xebateke zargotinêye fûndamêtale giranbiha ye.

Lêkolînên giranbiha û fundamental in li ser destanên Ker û Kulikê Silêvanê Silfîvî, Koroxlî, Rostemî Zal, Memê û Zînê, Êsiv û Zelîxe, Dimdim, derheqa dengbêjîya kurdî da û derecên zargotinêye din. Kurden Sovyêti bi ELFEBÂ û kitêbên wî yên dersan mezin bûne.

Ew e xudanê ELFEBÂ kurdîye kirîlî.

Bi tercîma wî çend berevok ji nivîskarên cihanêye gewre hatine weşandin.

Jîyana Hecîyê Cindî, kurdzanê gewre efseneke nenivîsî ye.

Zanyarê gewre pir ji Kurdistana xwe hiz dikir, di xerîbîyê da xewna wî azaya Welatê wî bû...

Bi silav û rêz
ESKERÊ BOYÎK
20.05.2008

**Rezdar Serokê institute rojhilatvaniye, pr. R. Safrastyan,
amadebûyên hêja.**

Ez bi navê xwe û bi navê hemû xebatkarên Kurdistantv pirozbahiyên germ arasteyî cenabê we û beşdarbûyên civînê dikim.

18 adara sala 1918-ê zayînê ji bo dîroka edebiyeta gelê kurd rojeke taybete, çima ku ev roj despêka jiyana keseyetêyî navdarê ferheng û edebiyeta kurdî profesor Hecîyê Cindîye.

Hecîyê Cindî herçend di temenê zarokatiyê da rojên xweş nedîtin û ji ber bûyerên diltezinê wî serdemî, dê , bav û herdû xûşkên xwe ji dest dide û di pêvajoyek kurt , ji ber bandore wê karesatê zimanê dê jî bîr dike. Lê Hecîyê Cindî bajna xwe li ber bare giranê tenê bûnê natewîne. Ew bi hewil û mandî kirina xwe û bi alîkariya rewşembîrê dilzozê Ermenî û di derfeta çê bûyî da gavên dest pêka ava kirina jiyana nû ya edebî ya kurdî davêje. Jiyana ku di pêvajoya çendî da bi pênûsa Hecîyê Cindî û hemû rewşenbîr û nivîskarê kurd li Ermenistanê hat xemilandin. Bê guman xwedê jê razî piro. Hecîyê Cindî bi nivîsîn û afirandina berhemên pir bayex di ware folkulor û bi giştî di ware ferheng û edeba kurdî ji bo hemêşe yê di esmanê ferheng û edebiyata kurdî da biçilvile.

KARVAN AKRÊYÎ
Berêveberê giştîyê Kurdistantv
2008.06.19

Sêsiyada usa ji silavnemên Dr.Cewad Melle (London),
Dr.Krîstîna Alîson (Parîs), nivîskar Wezîrê Eşo, xanim Perwîn
(Bêlgya) hatine xwendinê.

CIVÎNA ENSTÎTUYA KURDÎ YA PARÎSÊ

Civîna Enstîtuya Kurdî ya Parîsê, bo mûnesebeta 100 saliya ji dayîkbûna Hecîyê Cindî, gelek bash derbas bû. Pir kes hatibûn.

Pisporên lîteratura kurdî wekî **Profesor JOYCE BLAU, Profesor MUHSIN OMAR, Dr. LÛCÎNA CAFAROVA, Dr. BORÎS JAMES** li ser aliyên cihê yê xebatên Hecîyê Cindî xeber dan, kitêbên wî

dan nasîn.

Min jî çend gotinan got û behsa rola wî ya mezin di warê kurdzaniyê û di jiyana kulturî ya Kurdên Sovyetistanê u Kurd u Kurdistanê kir.

KENDAL NEZAN

14.12. 2008

KONFERANS LI SER PROF. HECIYÊ CÎNDÎ

Peyva yekîtiya nivîserên kurd-Duhok
di saxkirina sedsaliya Heciyê Cîndî

Silav û rêz hêjayan

Hûn hemû bixêr hatin, ser cavan hatin.

Xuşik û birayên qedr giran:

Binavê êketiya nivîserên kurd-Duhok, em ji dil bixêrihatina we yên berêz dikin, ji bo amadebûn û pişkdariya we di gel me de, di saxkirina bîreweriya sed saliya babê zargotina kurdî, şehreza û zana û turevanê kurdê navdar pirofîsor-Heciyê Cîndî.

Em îro pir bextewerin, ku xanima Ferîda Heciyê Cindî di nav me de ye, li ser axa Kurdistanê û li bajarê Duhokê, da ku xewna babê xwe-Heciyê Cindî-û malxwyê xwe helbestvan Firîkê Êsiv, evîndarên Kurdistanê bi cih bîne, ji bo dîtina Kurdistanê azad.. Lewma em jî dibêjinê: Tu bixêr hatî ji Êrîvanê bo mala xwe ya mezin Kurdistanê.

Berêzan:

Miletê kurd çî caran, keç, renc, xebat û têkoşana mirovên navdarên xizmeta edeb û ziman û fûlklorê xwe kirin, ji bîr nake, nexasim di demên dijwar de.

Pirufîsur Heciyê Cindî, navekî navdar e ji xemxurên meydana rewşenbîriya kurdî li Sufiyta berê her çar aliyên Kurdistanê, û rolê wî gelek pîroze di parastina fûlklorê kurdî yê dewlemend de ji windabûnê û nemanê. Lewma pitirîya cîrok, serhatî, beyit, dastan, stiran,, lawik, tomarikirine û di pirtûkên xwe yê biha giran de parastine, û ji bo milletê xwe wek xezîneyeka zengîn li pişt xwe hîlaye û bitaybet di pirtûkên xwe yê navdar de:

Fûklora kurmanca: Ku li sala 1936 amade û çap kiriye, pertûkeka gelek hêjaye ji 660 rûpelan pêk hatiye û nivîskarê kurdê navdar Emînê Evdal pişkdarî di 76 rûpelan dea kiriye. Bo zanîn ev pirtûke ji aliyê weşanxana Aras li Hewlêrê bi tîpên erebî li sala 2008 ê çap bûye, her wesa li sala 2008 li weşanxana Avêsta li Stanbolê çap bûye bi rengê jêhatî.

- * 30 şaxê epûsa-Ker û kulkê Silêmanê Silêvî, ya ku li sala 1940 Heciyê Cindî pê têza xwe ya berendamê zaniyaryê (dukturah) wergirtî.
- * hîkayetên cemeta kurda-cîrokên fûlklorîne-ji 430 rûpelan pêk hatiye, li sala 2006 dezgehê Spîrêz yê çap û weşanê pelaw kiriye.
- * şaxên destana Rustemê Zalê Kurdî-Ji 19 şaxên nû pêk hatiye, 200 rûpelin, ji weşanên êketiya nivîserên kurd-Duhok 2006 çapxana Hawar-Duhok.
- * romana-Hewarî-Li sala 1965 hatiye afirandin û li sala 19991 Stukholmê ji aliyê Roja nû hatî ye weşandin j421 rûpelan pêkhatî ye. û bu zimanên rusî-ermenî-Erebî hatî ye wergerandin. Dr. Îsmâil Hesaf li jêr navê-(we ca alrebî-وجاء وعى الرب-Wergerandiyê ser zimanê erebî.

Hêjayan:

Heciyê Cindî, nêzikî 90 pirtûkan li dût xwe, ji bo gelê xwe

hiştine di warên fulklor û zargotin û zanîn û perwerede û dersên dibistana û ji wane 19 pirtûk di warê wergêranê de ne.

Wek rojnamevan, Heciyê Cindî li bihara sala 1930 weke serwerê pişka wêjeyî di rojinama-Riya Taze-de karikiriye û rê li ber genican xweş kiriye ji bo nivêsinê.

Her di sala 1930 de şiya bi bizava xwe koma nivîskarên kurd di nav êketiya nivîskarên Ermenistanê de damezirîne û dibe serokê wê û li sala 1934 li kongirê êkê yê êketiya nivîskarên yekîtiya Sufiyeta berê amade dibe, û dibe endamê wan jî.

Her di salên sihan ji sed saliya bîstê, peywendiyên rewşenbîrî yê xweş di gel mala Bedirxaniyan girê dide, li demê rojinama hawarê û sera vê peywendiyê û namên di nav bera wî û mîr Celadet Bedirxanî de hate girtin li sala 1937 bi gunehbariya xurtkirina hestê neteweyê kurdî û peywendiyên di gel dijimnên Sufiyetê û li sala 1938 hate berdan.

Bi dengê Heciyê Cindî û kebanîya wî Zeyneva Îvo, li sala 1930 radîyoya Êrîvanê pişka kurdî destpêkir bi vê hevokê:

“Êrîvan xeber dide, guhdarên ezîz, bibihên xeberdana me bi zimanê kurmancî” heta sala 1937 berpîrsê pişka kurdî ya radîyoya Êrîvanê bû.

Hêjayan:

Ji bilî ku Heciyê Cindî rulekî hêja hebûye di belavkirina zimanê kurdî û danana elfebeya kurdî ya latînî li ser binaxa kirilî de, şehrezayekî zimanê ermenî jî bû, lewma komeka pirtûkên xwe bi zimanê ermenî li pêşiyê belavkirine, her wesa fulklorê kurdî daye naskirin bi gelên ermenî û Sufiyeta berê bi rê ya wergêranê. Şiya li sala 1940 dukturaya xwe bi edebê kurdî werbigire.

Li sala 1959 pişka rojihelanasîya kurdî li ekadîmiya zanistî ya Ermenistanê damezirand û bû serokê wê û heta sala 1968 ders lê digotin.

Piştî pileya birufisuriyê wergirtî, û li sala 1968 pişka edebiyata kurdî li zankoya Êrîvanê vebûy, dest bi ders gotinê li ser edebiyata kurdî kir heta wexer kirî li 1990 .

Xuşîk û birayên ezîz:

Ez pitir demê we nagirim, cunkî simînarên taybet li ser jiyan û kar û berhemê Heciyê Cindî divê êvariya sax kirina sed saliya wî de dê hêne pêşkêşîkirin. Lê tenê dê wesiyeta wî berî wexerkinê bixwînim:

“Cemeta mina hezkirî, ez deyndarê zimanê te, efirandin û zargotina te bûme û bi helaliya şîrê diya xwe tera xebitîme, wekî deynê te ser min nemîne. Gelo min ew deyin çîqa vegerandî ye? Ew jî bira xudê zanibe. Zef ji te razîme... Xebatêd xwe û pê re jî navê xwe tera dihêlim, ew jî, gelo wê bi kêrî te bê?

Nizanim wext ê ya xwe bêje!.

Xatirê we!”

Heciyê Cindî saxe di dilên evîndarên peyva kurdî de û çî car namire.

Di gel silavên êketiya nivîserên kurd-Duhok

HESEN SİLÊVANÎ
Serokê êketiya nivîserên kurd-Duhok
Kurdistan, 22-12-2008

Single

Duhî 22/12/2008 li dem jimêr 3 piştî nîviro Yekîtiya Nivîskarên Kurd-Duhok û bi amedebûna nivîskar û rewşenbîrên parêzgeha Duhokê û mêvanên ku ji der ve hatibûn saxkirina bîranîna sedsalîya nivîskarê kurd Heciyê Cindî saz kir.

Ev bibîranîn bi merema rêzlênanê bû ji bo ked û zehmetiya ku nivîskarê hêja Heciyê Cindî di ber çand û edebiyata kurdî de kişandiye, her weha di warê wêjevanî û folklorê kurdî de, û berhevkirina folklorê kurdî û parastina vî folklorî de, ku di encam de bûn pirtûk û berhemên hêja û pêşkêşî pertûkxaneya kurdî bûne.

Her wesan Yekîtiya Nivîskarên Kurd tayê Duhok daxwaznameya

Her wesan Yekîtiya Nivîskarên Kurd tayê Duhok daxwaznameya xwe ji bo vexwendina hejmarek ji kesên rewşenbîr ji herêma Kurdistan û ji derve ve belav kirbû, ew nivîskarên ku li ser jiyana û berhemên Hecîyê Cindî peywendî darin û gelek sazî û dezgehên ragihandinê jî di vê rojê de amede bûn .

Bernamê bîranîna 100 saliya Hecîyê Cindî bi vî rengî bû:

Yekîtiya Nivîskarên Kurd li Duhokê, evbîranîn li hola Yekîtiya Nivîskarên Kurd di demjimêr 03:00 yê êvarê dest pê kir .

Demjimêr 03:00 paş nîvro

- Gotina vekirinê ji aliyê serokê Yekîtiya Nivîskarên Kurd tayê Duhokê birêz Hesên Silêvanî.

- Gotinek ji aliyê Pîr Xidir ve, endamê parlemanê Kurdistanê.

- Gotina Ferîda Cindî Keça Hecîyê Cindî wê li ser bîrhatin û jiyana bavê xwe axaftinekê bik.

Kurte filmeke dikomentî li ser jiyana û xebatên Hecîyê Cindî ji aliyê nivîskarê Kurd yê Rojhilata Kurdistanê Hesên Şucayî ve ku hatibû amadekirin hate nîşandan û herwesna ji bo çend deqan li ser jiyana wî axifi.

Demjimêr 05:00 êvarê

Simînarek ji aliyê Dr: Ismayîl Hesaf ve li ser romana Hecîyê Cindî (Hewarê) ku ji aliyê wî ve hatiye wergerandin hate pêşkêş kirin

Simînarek ji aliyê nivîskar Ismayîl Badî ve li ser Hecîyê Cindî û berhevkirina filklora Kurdî hate pêşkêş kirin.

Herwesa di dawiya bîranîna 100 saliya Hecîyê Cindî de, çend xelat hatine belav kirin.

HIKYAT

AHMED

Ahmedek hebûye. Sê bira bûne. Diçe Şamê, malê xwe bifroşe. Pîr diçe, hindik, hew dinhêre pîrek rast tê, divê:

-Roj xêra te, Ahmed, lawo.

-Wey,- divê,- ser çavara hatî.

- Ahmed, lawo,- divê,- eva çend sale te dergîstiya xwe nîşan kirye, çima qe ser meda nayêyî, dergîstiya xwe navînî?

Ahmed jî dilê xweda divê: “Wekî usane, eva min zevê xwe dişivîne?”

-Ê,- divê,- inkê, tuyê min bibaxşînî, ezî li arvana bûm, karvana bûm, min xwe nedidît... ez jî hatime dergîstiya xwe bivînim.

Pîrê Ahmed dide pey xwe, dive diçe malê.

Dive ber derê malê, dêrî vedike, divê:

-Keremke, derbaz be, Ahmed, lawo.

Ahmed diçe nav malê, pîrê divê:

- Qîzê, qurbana Ahmed biyê, zûke kulêv Ahmedra dayne.

Keçik Ahmedra kulav datîne, lingê wî dişo, avê dêst dike.

Pîrê divê: -Qîzê, porê te kurr biyê, ne Ahmed birçiyê?

Keçik radive, diçe goşt tîne, diqelîne, dide ber Ahmed, lexme xwê jî kiriyêda. Ahmed goştê xwe dixwe, pîrê û qîzêva kêr dixun. Evê te rêwî bûye, birçî bûye, şorrayê nanihêre, nanê xwe bol dixwe.

Ahmed dilê xweda duşurmîş dive, divê: “ Ev qîzek bedewe, husilcemaleke, gelo pîrê ciyê me tev hev danayne?”

Keçik du ciya datîne, yek bona pîrê, yê din jî bona xwe û Ahmed. Îja pîrê divê:

- Lawo, Ahmedê şev tîbe, misînê avê tijîke, bide ber sêrî.

Xêlek şevê diçe, de Ahmed xarina şorr xariye, tî dive, radive misîn tamamî “qurt-qurt” ser xweda dike. Pîrê jî guhdare. Çomaxê pîrê jî ber serê wêda darda kiriyê. Pîrê dî Ahmed nava ciyada nasitire, pişke-pişka wîye, cîda diçe- tê. Qîza pîrê radive, divê:

- Dayê, gur ketiyê malê.

Axir misînê xezevê bûye, Ahmed kirye gur. Pîrê radive, dinhêre postê xezevê hatiye ser Ahmed. Divê:

-Dêrî veke, qîzê, lawo.

Qîz dêrî vedike, pîrê çomaxekî lê dixê.

Ahmed direve diçe, dikeve çiya û gelya. Ahmed ber bi yêrê xwe diçe. Femê wî yê meryane, qîrafetê wî- yê gura. Divê: “Ez herim, gur rastî min bê, diz rastî min bê, wê çawabe?”

Diçe xwe çiyayê welatê xwe digihîne. Du kelbê mala wan hebûne. Ahmed divê: “Ez herim, wê min pert vekin”. Herneyse nav xwe dide, diçe. Diçe, bextira, kûçik ne li wan dera bûne. Evê te xwe kuleka tewlêra “gul” davêje hundur. Dive orre-orra dêwêr, kapê xwe diqetînin, pez situ hev syar dive, diheriqe. Ahmedê teyî gur jî xwe dide qulçekî diqincile. Birê wî maleda divên:

-Kuro, ca ravin, çi qewimî?

Birê mezin divê: - Şûrê bavê min bînin.

Ahmed dibihêze, divê: “Wey li min malxiravî, wê min ortêda qet kin, şûrê bavê minî tûje”.

Bira çira , lempava tèn hundur, dinhêrin, wê pez , dewar situ hev siyar bûne, gurekî jî xwe sipartiyê kuncê tewilê, çevê wî diçûrisin. Birê mezin xwe dide ber dêrî, şûr xweş dike, divê:

-Kuro, ser mindake.

Hingê Ahmed banz dide. Banzdana, ku banz dide, postê wî dikeve mixê rex şemîkê – diqelişe. Ahmed tût-rût nav dertê, merîye. Dive şingîna şûr destê birê mezin dikeve, dive terpîna çirê destê birê çûk dikeve. Ahmed divê:

- Birano, nanê bavê me mezin bû, we çawa ez nekuştim.

Tînin Ahmed kinc û sitar dikin, teze dikevin salix-sûlixax. Çi hatiye serê Ahmed yeko-yeko birara divêje, ya xwe û pîrê û postê xezevê.

Rojtira din Ahmed divê:

- Ezê herim.

Bira divêjin:- Kuda?

Divê:- Dîsa ber bi Şamê

-Neçe,-bira divên,- ew pîra sêr wê dîsa te bive bike gur.

- Na, divê, ezê herim.

Dîsa malê xwe dive Şamê difroşe, dîsa pîrê rast pê tê, dîsa wî hesavî dide pey xwe dive. Şev ku tê, Ahmed ya misînê xezevê zane, dizîkava misîn dive dide ber serê pîrê. Misînê pîrê tine ber serê xwe, guhê wî lêye. Hew wextekê dinhêre dibe pişka-pişka pîrê, deyl qîza pîrê dike:

- Qîzê,- dive,- rave, gur ketiye malê.

- Pî, divê, Ahmed, diya mine, lê nexê, dernexê.

- Ha, ha,- Ahmed divê,- min diya te ha, ha...

Çomaxekî pîrê dixê, pîra gur dive kastîna wê, hundurr dertê, direve diçe.

- De rave, qîzê,- Ahmed qîza pîrêra divêje,- em herin welatê xwe bi ezet edetê dinê te bistînim.

Radivin barkana pîrê bar dikin barê çend hespa. Axir, pîrê usa gelek xapandine, kirine gur û malê wan hildaye.

Xulese, tên. Pîr diçin, hindik, de ew û keçik siyarin, hew wextekê dinhêrin yekî hacûc, weke buhustekê, pêşiya wanva dertê.

- Ahmed, lawo, divê, roj xêra te.

- Ser çavara hatî, Axa.

- Ahmed, lawo,- divê,- tuyê herî welatê xwe?

Divê:- Belê.

-De, divê, bide pey min, ez te bivim, ez riya kese zanim.

Xwexwe dide pêşiyê dilingire. Ahmed dergistiya xweva jî dû diçin. "Heyran, ev çawane?" Ahmed dîna xwe didê kevir-kuçikara dive, çiya-banyara dive... çomaxê xwe xweş dike û yekê jorda direpîne.

Hecûc dizvire, divê: - Ahmed, lawo, wextê laqirdiya nîne,- de Canpolatê, talaxa wî nine.

Ahmed dilê xweda divê: "Wey lê, ev çi sêre, ezî ezhabê, ew derp jêra laqirdiye, derpa min pist çû?"- xwe xweş dike, yeke din jî direpîne.

Canpolat dizvire, divê:

- Kuro, lawo, min tera negot -wextê laqirdiya nine?,- dive û çend bijiyê hespê jê dike, destê Ahmed parava girê dide, dide pêşiya hespa, xwe jî rex keçikê siyar dive.

Canpolat rê nîşan dide, Ahmed kulzikikî diçe. Diçin ber imaretekê. Mala Canpolat bûye, qîzeke bedew têda.

Canpolatê te Ahmed davê zîndanê, tê xwexwe şîşa sor dike. Hingê maşoqiya Canpolat xwe Ahmedra digihîne, divê:

- Ahmed, Canpolat wê naka bîne şîşê sorkirî terake. Cendek vir zefin. Cendeka tivşa şîşa bide ser hev, xwexwe xwe bide qerax. Wê bê, ku got: "Ahmed, lawo, hat", bêje: "Bira bê". Ewî ku şîş cendekara kir, bike qîrîn, ya dudara bike nelîn, ya sisvara-dengê xwe neke.

Canpolat şîşê sor kirî tine, divê: "Ahmed, lawo, hat". Divê: "Bira bê, axa".

Canpolat divêje:

- He-he, min kerka guhê diya te, - û şîşê têra dike.

Dive xirpîn, qirçîn, kizîna cendeka. Ahmed qestane dike qajîn. Cara duda dike nalîn, cara sisya - dengê xwe nake, guva ku mir.

Canpolat tê dikeve xewê: hevt roja radizê, hevta hişyar dimîne. Ahmed derdixin, Maşoqa wî divê:

- Ahmed, her Canpolat bi şûrê xwe tê kuştinê. Tu karî şûrê wî kalîn bikşîne, derpekê ortêda lêxe, ducar nekî, yan na wê sax be me aleperçeyî bike.

Tînin yek istekan araç ser şûrda dikan, yek qevz dikşînin, usa xilaz dikan. Ahmed dide şûr, dice ser Canpolatra disekine. Naha ne serî, ne ling nayên kivşê, qoteke. Ahmed rind terc û berc dike o şûr himzora xwe tînêda, lingekî Canpolat difirîne. Canpolat banz dide ser xwe, divê:

- Ahmed, lawo, carekê jî!

- Na, divê, qurba, serê mala me yek derpe.

Canpolat divê:- Ha, ha, min di guhê maka diya te, tu hîn kirfîyî, - divê û lingê xweyî jêkirî kewikî Ahmed dike.

Ling diçe ber guhê Ahmedra dîwêr dikeve, guhê Ahmed kerr dive. Canpolat wir can dide, dimre.

Ahmed hebûna wî, herdu qîza top dike tîne, xwexwe qîza pîrê distîne, maşoqiya Canpolat jî dide birê xweyî nezewicî.

Ew çûn mirazê xwe şabûn, hûn jî herin mirazê xwe şabin.

Got: Mirazê Şao, ji gundê Pampê, nehiya Apagasê, sala 1939 bûye, nexwendiyê, şivanê gunde.

KILSO, BILINDÊ

Çêlekeke wana hebû. Çîqa car bû, Kilsora digotin: "Tireko". Kilso jina xwera got:

- Bilindê, ez çawa bikim, wî navî ser xwe bidime hildanê?

Jinikê got: - Mêrik, tu zanî.

Kilso go: - Jinik, wexta ez zanim, emê ewê çêleka me şerjêkin, gazî gundiya kin, bera îda ewî navî nevêjin.

Ewî çêleka xwe danî erdê, şerjêkir u gazî cimetê kir.

Cimet hat, nanê xwe xar, derketin, gotin:

-Tireko, malî ava!

Lê jina wî jêra got:

-Mêrik, lê kanê? Dîsa ew nav ser te ma.

Kilso go:- Jinik, zanî seva çi dîsa gotin: "Tireko, malî ava?"

Jinikê got: -Ka bêje, bona çiyê?

Kilso got:- Bona xaşêye. Gerekê em xaşê jî çêkin, gazî wana kim, wê wî navî ser min hildin.

Anîn xaş çê kirin, dîsa gazî cimetê kirin. Cimet hat xar, wedê rabûn derketin, dîsa gotin:

- Tireko, malî ava!

Kilso go: - Jinik, diha rinde, ezê ewî çermê çêleka me hildim bivim, gazî xwedêkim, belkî xwedê risqekî bide me.

Ewî çermê çêleka xwe kire hevt zola, hilda çû. Çû derkete şeherekî. Îda êvar lê hat, çû ber derê malekê. Jinek derket derê malê, Kilsora got:

- Tu çi dixwezî?

Ewiya jî got:- Xûşkê, îşev cî bidî min, ciyê min tune lê bimînim.

Lê jinikê cî nedayêda. Kilso bala xwe dayêda- mala wê jinikê da xortekî pal daye. Kilso texmîn kir, wekî ew xort yarê jinikêye. Lê Kilso çû xwera devra, teldekî da xwe teland sekinî. Bala wîya rê bû. Jinik ji mala xwe derket, çû. Kilso car dinê rabû çû mala jinikê. Bala xwe dayê tawe rûn ser tendûrêye diqijile. Kilso ew tawe rûn hilda jorda berî devê wî xortî da. Xort mir. Careke dinê Kilso revî derva ciyê xweda xwe teland.

Jinik şûnda hat mala xwe. Bala xwe dayê yare wê miriye. Jinikê kire tûve-tûv, berxwe ket. Wî wedeyî Kilso rabû çû, jinikêra got:

- Xûşkê, ez gelekî hîvî te dikim, ciyê min tunene, tu karî cî bide min.

Jinikê jî Kilsora kerr-kerr got:

- De tu evî cinyazî bive here cîkî bavêje, were ezê cî bidime te.

Kilsoyê te ew xort hilda, pişt a wî şikênand, kire mêşok bir çû. Bir çû derket perê şêher. Bostanekî kelema wêderê bû. Kilso ew cinyaz ji mêşok derxist, nava bostanê kelemada tîk da sekinandinê, kelem anîn dane dorê. Xwera teldekîda sekinî. Kilso dît dengêk lê tesele bû. Merîk wêda hat, wê dide xevera, tê.Hat gihîşte bostîn. Merr destê wîda hebû. Tu navêjî ew merî xayê bostîne. Merr hilda û jorda wî cinyazî xist. Ew jî nizane cinyaze. Lê Kilso ji ciyê xwe rabû, kire gazî, go:

-Birao, birao... te çira birê min kuşt? Zyahana te kiribû, te zyahana xwe bixasta.

Kilso rabû şikyatê bostançî kir, wekî çira birê wî kuştiye? Lê sûdê jêra go:

-Xûna birê te çi hêjeye?

Ewiya go:-Hevt gayê cil û pêçek bidin min – ez li mala xwe, ew jî mala xwe.

Kilso hevt gayê xwe cil û pêçekava hilda hat mala xwe.Sivê gundî ravûn, bala xwe danê ber derê Kilso hevt ga hene.

Hineka go: -Heyran, ev çi gane? Çêlekek wî hebû, ew jî şerjê kir, me xar.

Yekî jî go:

-Canim, hela bira yek here teselîke – gayê Kilsone, yan yê hinekane?

Xortekî çû, lê nihêrî ew ga gayê Kilsone. Wî çaxî cimet çû der mala Kilso, go:

- Kuro, go, te van gana ku anîne?

Wî çaxî Kilso xwe giran girt, got:

- Herin, dûrî min herin, hûn ne yê cînantiyêne.

Cimet ber gerya, go:

- Bidî xatirê xwedê, rast mera bêje.

Kilso go:

-Gelî cimet, çi ji we veşêrim, çi ji xwedê. Çêleka xwe, min şerjê kir, gazî we kir, ku hun minra nevêjin “tirek”. Çermê çêlekê ma, min kire hevt zola, hilda bir çû firot. Min her zolekî da gakî –bû hevt ga.

Cimetê go:- Wekî usane, dewarê me geleke, em şerjê kin, bivin, emê gele ga pê çermê wan bikirin.

Cimet her yekê aliyê xweda dewarê xwe şerjê kirin, çermê xwe zol kirin, birin wî şehêrî, ku Kilso gotiye.Çûne bazarê, derê mêşokê xwe vekirin, zolêd çerm derxistin û difroşin. Mişterî hatin bazar kirin, gotin:

- Zola çerm çi hêjeye?

Ewana ji go:

- Zolek bi gakîye.

Wî çaxî mişteriya û şeherya berî xayê çerm dan, şehêrê xwe derxistin.

De bira ew cimet porr û poşman vegere, hey ax û ofin divejin: “Kilso çi sere me kir?”

Em bêne ser Kilso. Kilso jina xwera go:

-Bilindê, ha Bilindê, mala bavê ava bûyê, hela derê, derê malê wextê bazarçiyaye hatinêye. Wexta wana ku da xebera hatin, tu were minra bêje ez xwe veşêrim.

Jinik derkete derê malê, dengê cimetê lê tesele bû, wekî ji Kilsora didane xevera.

Wî wextî Kilso jina xwera got, go:

-Jinik, ezê bikevime evî avayê hana. Wexta ew tên, pirsra min dikin, tu ciyê min wanara nevêje.

Cimet hat, jinikê cî negot. Lê ji nava wê cimetêda kalekî extiyar hebû, ji cimetêra got:

- Gelfî cimet, hûn çira çarçirmîş divin? Ez xwexwe zanim Kilso çûye ketiya filan avayî.

Wî çaxî cimet kalêra go:

-Lê em çawa bikin?

-Hûn gura min extiyarî bikin,-kalê ji wanara go,- herin edeba dewarbe, çî mirdarya ku hebe, kulekêra bikin wî avayî. Bira Kilso têda bimîne, bifetise, here.

Lê wextana ew yek kirin, Kilso jî hema hilda dîwara xist.

Çend roj wê ortê derbaz bûn. Ewî kalî extiyar go:

- Gelfî cimet, bese, em herin, naha Kilso têda fetisî çû.

Kilsoyê te rabû ew gemar ji dîwara rakir, kire mêşok, hilda ji gund derket, çû.

Pirr çû, hindik çû, terî lê ket erdê. Çû bala xwe dayêda xortek wa xwera rûniştiye, mêşokê xwe daye ber serê xwe, xwera paldaye. Deyl xort kir. Xort rabû, hişyar bû. Kilso êvarxêrî dayê, ewî jêra got:

-Wey, birê delal, tu ser çavara hatî.

Kilso rûnişt. Kêf-halê hev pirsîn. Xort ji Kilsora got:

- Kilso, wan mêşokê teda çî heye?

Kilso jî wî xortîra got:

- Mêşokê min kevirê qîmetlîne,- û ji xort pirsî,- lê mêşokê teda çî heye?

Xort got:

- Ya min kincin, hûr-mûrin, min kiriye, ezê bivim mala xwe.

Lê Kilso haj fêla xwe hebû. Heta nivê şevê xever dan, xort raza. Kilso rabû mêşokê xwe cîda hişt, yê xort jî xwera hilda bir. Bera Kilso lêxe here mala xwe, em bêne ser xort.

Xort berbangê hişyar bû, bala xwe dayê Kilso mêşokê xwe ji

wîra hiştiye, yê wî jî biriyê. Xort şa bû, go: “Welle, Kilso şaş kirye, kevirê qîmetî minra man”.

Xort derê mêşok vekir, bala xwe dayê –ecêbeke reşe giran...

Em bêne ser Kilso. Kilsoyê te çû derkete mala xwe, devê mêşokê vekir, kincê jina tê heye, go:

- Bilindê, rave, min tera kinc anîne.

Ewana şabûna wê şevê ranezan. Sivê şebêqê xwe xemilandin derketin derê malê. Cînarê wan dîna xwe danê, nihêrîn –heyran eva Kilso û Bilindêne? Kutasî, çûn lê nihêrîn, wekî ewin. Cimetê çû, gotin:

-Kuro, Kilso, teyê van kincana ji ku aniye?

Kilso cimetêra got, go:

- Gelfî cimet, merivatî dor we tunene. Lê, ezê dilê xwe saxkim, xwedê angora dilê min wê bide min, angora dilê we jî wê bide we.

Cimetê go:

-Kilso can, welle jî dilê xwe saxî, rast bêje, te evan kinca ji ku anîne?

Kilso go: - Gelfî cimet, bîra weye, wextê ez ketim filan avayî, we hat ew pîsî jorda, kulekêda avît? Wî çaxî min ew gemar hilda kire mêşok, bir çû bazarê fîrot.

Cimetê go: - Kuro, Kilso, ew gemar kê kirî?

Kilso go:-Mala we avabe, hekîm dikirîn, dikine derman.

Ewê cimetê jî dilê xwe sax bawar kir. Rabûn çi Kilso kiribû mêşoka, ewan jî berev kir, birin bazarê. Bikirçî hatin, lê nihêrîn – haşa pîsî difroşin. Cimeta şêher berî wan dan, şêher derxistin.

Em bêne ser Kilso. Kilso jina xwera go:

-Bilindê, ha Bilindê, mala bavê ava biyê, ca derkeve derê malê binhêre, ew cimeta xêrnexwez hat, yanê na?

Bilindê derket derê male, lê mihêrî, erê welle, cimet wa hat, ji Kilsora didine xevera. Kilso rabû ji mala xwe derket, berê xwe da binatara gund, revî. Lê cimet dabû ser Kilso, jêra didan xevera.

Kilso pîr çû, hindik çû, bala xwe dayê –şivanek wê ber kerî peze. Kilso qestane li cimetê zivirî, go:

-Gelfî cimet, xwedê mala we xiravke, ez qîza axê naxazim, naxazim...

Şivan bala xwe dayê, wê cimet daye pey kurr, wekî xort jî wa divêje. Şivan dilê xweda got: “Wekî usane evseneye, çawa qîza axê naxweze? Go, welle, ezê kincê xwe bidime xort, bira ew bê ber pêz,

ezê jî kincê wî xwe kim, ezê bêjim – welle, ez dixazim”.

Bi gilîkî, kincê xwe pev guhêrîn. Kilso îda çû ber pêz, şivan jî vegerya ber bi cimetê, go:

- Ez dixazim, qîza axê dixazim.

Evê cimetê ew şivanê belengaz hildan avîtin avê, de cimet tirê, wekî Kilsoye. Cimet vegerya, hatin malê xwe.

Êvarê tarî kete erdê. Kilsoyê te ew kerê pêz ajot anî ber derê xwe. Cimet sivê rabû, dîna xwe dayê, wê kerî pez ber derê Kilsoye. Cimet lê şaş ma, çû der mala Kilso, dîna xwe dayê – welle, ev pez yê Kilsoya, go:

- Kilso, bidî xatirê xwedê, te ev pez ku aniye?

Kilso cimetêra got:

- Herin, ne hûn bin, ne jî navê we, herin, dûrî min herin.

Cimet gelekî ber lavayî kir. Kilso go:

- Wexta we ez avîtime avê, nava avêda derîk kete pêşya min, min ew derî vekir, bala xwe dayê, ew avayî tijî peze, serî heye, binî tune. Ez tenê bûm, min ancax hinek jê birr kir, anî hat.

Cimet duşurnîş bû, go:

-Wexta eva tenêye, ewî aqa pez aniye, lê em malêva herin, emê çiqasî bînin?

Kilso xwera hildan, çûn ser wê avê. Gişka xwe tezî kir, Kilsora gotin:

-Kilso, ew derî kê tingêye?

Kilso jî qestane walî-walî dora avê diçe, tê.

-A, go, werin, cimet, xwe vêderêda bavêjêda.

Cimetê tamam zare çûkava xwe avîtime wê avê. Kilsoyê te kincê wê cimetê tamam top kir, xwera anî mala xwe.

Lê wî gundîda pîrek hebû, tenê kurekî wê hebû. Pîrê hate cem Kilso, go:

-Kilso, tu bidî xatirê xwedê, ca tu jî mera were ber avê, cî ji mera bêje, wekî kurê min jî here çend peza mera bîne.

Wî çaxî gede xwe avîte avê, gede kire bilqe-bilq. Pîrê go:

-Kilso, ez qurbana teme, hela guhê xwe bide, gede çi divê?

Kilso jî gederda qest go:

-Tu çi divêjî?

Gede dîsa kir bilqe-bilq.

Kilso zivirî pîrêra got:

- Pîrê, kurê te dive –ez kela bînim, yan kola bînim?

Pîrê go:-Kilso, qurbana teme, jêra bêje bira kola bîne, kela neyne, kincê mine kevnin, kelê biqelêşin.

Dîsa av dikeve devê gede, dike bilqe-bilq.

Pîrê go: -Kilso, qurbana teme, hela dîsa guhê xwe bide ser, çika kurê min çi divêje.

Kilso qestane guhê xwe awa mêl kir ser gede, vegerya got:

- Pîrê, kurê te divê, Kilso, diya minra bêje ez pêz pêşiyê tînim, paşî direve, paşiyê tînim, pêşî direve, bêje, bira bê alî min.

Wî wextî pîrê jî xwe avîte avê.De Kilso kincê wan ji anî malê.

Ew gund gihîşte Kilso û Bilindê.

Got: Kinoyê Eslan, ji gundê Pampê, 50 salî, nivxwendî

TIRAL

Carekê padişa jina xwe û qîza xwe radibin diçin xwera seyramîş bibin. Diçine nav baxçe, dîna xwe didinê wê xortek gepî zep xwera bin darekêda velezyaye. Mêş û more rahiştiyêda, taqet nake berî mêşade, yan rave xwera mêve biçine bixwe.

Padişa wexta çev pê ket, go:

- Gelo dinyayêda gemarê mîna vî hene?

Qîzê go: - Bavo, ew ne mirdare, ew bê xweye, xweyê wîya tune.

Padişa hers bû, padişa vegerya hat, hukum kir, ku herin nav mêşe, wî merivî bînin.

Çûn anîn, padişa qîza xwe da wî. Qîzik qayîl nebû, go:

- Bavo, bona çi, min çi go? – de qîzik dil nake.

De hukumê padişêye, qîzik dane Tiral.

Qîzik duşurmîş bû, çû cem diya xwe, go:

- Dayê, bavê min ez dame Tiral, ciyê jîyîna me jî bile tune, gere tu qolîtka qaza bidî me, em wêderêda bijîn.

Ciyê qaza danê. Ewana man ciyê qazada.Tiral diya xwe jî anî hat.

Qîzikê sibê gazî Tiral kir, go:

-Han tera sed manatî, bive bixwe, vexwe, êvarê lêde were.

Tiral sed manatî hilda, çû bazarê. Duşurmîş bû, go: “Eva qîza padişaye, dive min dicêribîne. Dive ez pera xerc kim, qîza padişê serê min lêxe?” Ewî pere xerc nekirin.

Tiral zivirî, ku bê mala xwe, dîna xwe dayê ber derê bazarê.

merivek sekiniye, dike gazî:

- Şîreta difroşim, şîreta difroşim...

Tiral nêzîkî wîya bû, jê pirsî:

-Tu çi difroşî?

Go: -Ez şîreta difroşim.

Go: -De hela şîreteke bêje.

Go: -Şîreta min hêjeye sed manat.

Tiral duşurmîş bû, sed mant dayê, go:

-Şîreta te çiye, bêje.

Go: -Şîreta min ewe, ku "Tişteke destê te çû, pey nekeve".

Go: -Hema şîreta te eve?

Go: -Eve.

Tiral hat malê, bal qîza padişa, go:

-Min sed manat da, şîreteke hilda. Go, şîret ev bû - "Tişteke destê te çû, pey nekeve".

Sibê dîsa qîza padişê sed manat dayê, şande bazarê, dîsa go:

-Xwera kêfke heta êvarê, vegere were.

Tiral pere dîsa xerc nekirin heta êvarê. Zivirî hat bê malê, dît ew kal dîsa dike gazî:

-Şîreta difroşim, şîreta difroşim...

Tiral go: -Şîreta te çi hêjeye?

Go: -Sed manat.

Sed manta xwe dayê, kalê şîret lê kir, go:

-Mehbûb ewe, ku dil bihebîne.

Tiral zivirî hat bal qîza padişê.

Go: -Min şîreteke dinê istend, -û şîreta teze qîza padişêra got.

Sibê dîsa qîza padişê sed manta dayê, şande bazarê. Dîsa mina care dinê jêra go:

-Bixwe, vexwe heta êvarê, vegere were.

Tiral dîsa gerya heta êvarê, vegerya, ku here malê, dîna xwe dayê -wê kalê dîsa dike gazî:

-Şîreta difroşim, şîreta difroşim.

Tiral sed manat dayêda, kalê go:

-Şîreta min eve: "Sebir mala xwedê avaye".

Hat bal qîza padişê, jêra gor bona şîretê. Hersê şîretara qîza padişê gayîl bû. Sivetirê dîsa qîza padişê sed manata dayê, şande bazarê.

Tiral çû bazarê, rastî merivekî hat. Meriv jêra go:

-Tu navî rênçber?

Tiral pêra qayîl bû. Ewî girt sed zêr dayê, go:

-Gerekê tu bêyî bo min bixebitî.

Tiral gotê: -Ezê zêra bivime malê û bêm bal te.

Tiral zerr bir da xanimê û zivirî hat gihîşte bal wî. Ew meriv yekî bazirganbaşî bû. Ewî bazirganê xwe bar kir û rê ket. Pirr çû, hindik çû, gihîştine cîkî dêmî bê av. Wederê bireke avê hebû. Bazirganbaşî hukum kir, go:

-Bazirgan bidine sekinandinê.

Bazirganbaşî hukumî ser kesîb kir, go:

-Bikeve bîrê, avê derxe. Emê deva delîla avdîn, bira deve, delîl avê bixun, em jî hêsabin û paşê barkin û rê kevin.

Tiral dahiştine bîrê. Ewî av dagirt, wana jî av kişand. Deve, delîl avdan û gotine Tiral:

- Şirîtê nava xwe girêde, emê te derxin.

Wexta derxistinê, Tiral hew dîna xwe da, dergêk vebû, Tiral kaş kirin, kirine hundur.

Wana ser devê bîrê kirine gazî, de gazî wî kesîbî dîkin, gazî Tiral dîkin. Tiral tune. Ewana îda bazirganê xwe bar kirin û lêdan çûn, lê Tiral ma hundurê bîrêda.

Tiral dîna xwe dayê xortrkî delal destê wî girt, jêra got:

-Tu ku rast bêjî, tuyê xilaz bî. Tu ku rast nebêjî, ezê te bukujim.

Tiral dîna xwe dayê – teştêk tije av, beqeke gils gilçîn nav teştêda, qijikek qîşte-qîştê wêye dora teştê digere. Xort ji Tiral pirsî, go:

-Ez bedewim, beq bedewe, yan qijik bedewe?

Tiral duşurmîş bû, go, ne min pere daye, şîret kiriye, go:

- Xorto, mehbûb ewe, ku dil bihebîne.

Hew dîna xwe dayê, qijik bû xalî, postê beqê qelişî, qîzek jê derket mîna royê diteyisî. Qîz û xort dest ustiyê hevra birin û hev şa bûn. Xort gote Tiral, go:

-Te mirazê me kir, niha tu çi dixwezî em bidine te?

Go:- Ez tiştêkî naxwezim, tenê min hundur bîrê derxin.

Ewana boxçekî biçûk dane Tiral û derxistine ser devê bîrê. Tiral dîna xwe dayê, bazirgan çûye, bazirgan tune. Dîna xwe dayê, siyarek wêda tê, ji siyar pirsî, go:

– Te gelo bazirgan ne ditiye?

Siyar got:

-Wekî tu zû herî, tuyê wedekî kinda bigihijî bazirgan.

Tiral ew siyar nas dikir, ber siyar lava kir, go:

-Eva boxçê minî çûçik bivî bidî diya min.

Siyar ew boxçe hilda, bir çû da diya wîya. Ew jî çû gihîşte bazirgan. Cab dane bazirganbaşî, ku Tiral hat. Pirsîn, go:

-Tu çawa ji bîrê derketî?

Tiral tu tişt negot.

Ew bira wêderê bimîne, em xeberê ji qîza padişê hildin. Qîza padişê ew boxçe vekir, dîna xwe dayê, ku tamam zêrin. Qîza padişê destpêkir tam-taşê usa çê kir, ku tam û taşê padişê me mizgîne. Dora tam û taş sûr kir, qerewil girt, da ber.

Wext derbaz bû, bazirganbaşî û Tiral vegeryan, hatin. Tiral hate mala xwe, dîna xwe dayê –dewsa mala wî tam û taşê usa hatine çêkirinê, ku hişê merya ji serê merya diçe. Tiral pirsî, go:

-Eva mala kêye?

Got:-Eva mala Tirale.

Tiral gote qerewil:

-Tiral ezim, bihêle ez herim hundur.

Qerewil go:

-Heta xanim îzinê nede, ez nahêlim.

Hew dîna xwe dayê diya Tiral jorda hat. Diya Tiral kurê xwe nas kir, gote qerewil, go:

-Berde, bira bê hundur.

Qerewil îzin da, Tiral çû hundur. Ew diya xwe hev şa bûn û diya wî jêra got:

-Jina te qatê jorîne, here jorê.

Tiral çû jorê, ku jina xwe bivîne. Tiral bala xwe dayê, ku xortekî çahil paşila jina wîda razaye. Tiral kumreşî kir, xast, ku jina xwe bikuje. Duşurmîş bû, go: “ne min şîret hildaye, ku “sebir mala xwedê avaye”, ez sebir bikim”... Hew dîna xwe dayê, jina wî hişyar bû, go:

-Kuro, lawo, te ez êciz kirim, xwe wêda bigire.

Tiral duşurmîş bû, xwexwe ra got: “Eva kurê mine? Minê çawa kurê xwe û jina xwe bikuşt?”

Şabûn kete nav hazira û nav wan, ewana rabûn, hev şa bûn.

Derbaz bû wextek, qîza padişê hazirbûna mezin dît û bavê xwe teqlîf kir, anî mala xwe. Gava padişê tam û taş nihêrî, hişê padişê ji serê wî çû. Padişê qîza xwe nas nedikir. Paşî kêf kirinê, qîza wî hate cem, jêra got:

-Tu min nas dikî?

Padişê go:

-Na xêr, qîza qenc.

Qîzê gote bavê, go:

-Ez qîza teme, eva zevê teyî Tirale, ku min digot –ewî bê xweye, tu hers ketî. Niha binhere Tiral ketiye rojêke baş.

Padişa hêja teze qîza xwe bi razadilya xwe da Tiral.

Ew çûn mirazê xwe şabûn, hûn mirazê xwe şabin, ez jî hatime vira.

Got: Kinoyê Eslan.

QÎZA PADIŞÊ

Go, padişak hebû, navê wîya Êmîn pasha bû. Ewled-tewledê wî tune bû. Wextekê kulfeta wî hemile derket, jêra qîzek bû. Gelekî ser koçeka nihêrî, go: “Zaru îda pey te nakevin, xizmetê te ew qîze”.

Qîzik mezin bû, şeş-hevt salê wê tamam bû, go: “Wekî gumana min ev qîze, ezê danzde zimana bidime xwendinê”.

Katibek (dersdarek) dî, keçik tesmîl kirêda, go:

-Heyanî danzde zimana bidî xwendinê,- de, padişa bû, kêmasiya wî tune, çi ku lazim bû da, avayîk jêra çêkir, go,- qîza min hînke, go, danzde zimana qîza min hîn bikî.

Ew camêr danzde zimana keçik hîn dike, dide xwendinê.

Keçik mezin bû, hivde-hîjde salî bû, sefer hate ser padişê, padişa here seferê, Hecê. Padişa gazî katib kir, go:

-Heya ez vegerim têm gere îdî hînkirina keçikê kuta bikî,- çi ku lazim bû dayêda.

Û katib gotêda:

-Dewlet xwedê serê te, çi ku lazime ezê bikim, gere bal te rûspî derêm.

Û padişa da ser rê, çû.

Ew çû. Em bêne ser katib û keçikê. Ders da keçikê û hemîn kêmasiya wî tune, padişa perê wî berdaye. Rojêke keçik çû dersê, katib hat dersê bide. Katib derda hat, go:

-Bavê katib, keremke.

Katib go:

-Zanî çi heye, tuyê sere xwe minra bikî yek.

Keçikê go:

- Bavê katib, go, bavê min hevt-heyşt salîda min tesmîlî te kirye, go, şerm nakî giliyê wa divêjî? Ne ez tera divêm- bavo?

Roja mayîn dîsa ew hesab, kutasiyê keçik xwe jê xilas nekir, jê revya çû mala bavê xwe. Katib rabû go:

- Qîza te çira nayê, ders hindik maye?

Dê go: -Here!

Keçikê go:-Ez naçim, çi ku hîn bûme, bese,-kir, nekir -neçû.

Xulese, sekinî îşê mehekê kişand, caw hat, go, padişa vedigere tê. Ewî katibî go: “Rinde,ez xwera rêkê bivînim, yan na, qîza padişê jêra bêje, wê serê min lêxe”. Anî kaxez da ber xwe û têda nivîsî: “Padişa, yazix, emekê teda nebû tiştêkî, qîza te xirab derket. Min kir û nekir, çare pê nebû. Yazix, ew emekê min û te roda çû. Royê çend mêrara digere. Min kir nekir çarekê nebû. Eva du mehe nayê hînbûnê, heyfa emekê te” û pakêt kir, şand pêşiya padişa, şand, çû.

Padişa vekir, xwend, go: “Xwedê, te zuret neda min, go, heyran evê navê min xirav kir”,- gazî xorta kir, go:

- Gelî xorta, go, hûn dajon diçin, go, çawa diçin qîza min hildidin, usa bikin, bê- “emê te bivin pêşiya bavê te”. Bivin herin, nava mêşekî bikujin, bira çevê min wê nekeve.

Evan xorta ajot hatin, kirin gazî.

Jina padişê go: - Çîye?

Go:- Padişa bîra qîza xwe kirye, gere em wêya bivin pêşiya padişê.

Qîzik şa bû, şabûna nizane çi bike. Piş wan xorta siyar bû, ewan ajotin.

Go;- Gelî xorta, gere em rêda biçûna.

Go: - Na, bavê te wîalî tê.

Keçika xam, ajotin nava mêşe, terî kete erdê, nav mêşeda peya bûn.

Go:- Gelî xorta, bira, ka bavê min?

Go:-Îro hêsa bivin, sivê emê herin peşiya wî.

Keçika kesirî, heya êvarê şûşe-şûşebendada mezin bûye, niha sivê heta êvarê ser piştê hespa, westiyayî, kesirî...Go:

-Emê çawa bikin?

Go:-Xûşkê, go, emê îro vira razên, sivê - îdî nêzîke, emê herin bal bavê te.

Keçikê xwera got: “Îşek vî gilîda heye”, hinekî girya, kizmizî. Xortek potê xwe êxist, go:

-Xûşkê, ser vê raze, negirî, emê sivê herin bigîjin bavê te.

Kete cî, xewra çû. Eva xorta hew şêwirîn, go:

-Horîkeke, melekeke, emê çawa vê bikujin, gunê wê têkine situyê xwe?- herdu hev şêwirîn, go,- em nakujin, go, emê herin bêjin: "Padişa, me kuşiyê, mêşedane." Padişa zef zane kuşiyê, yanê na?

Serê wê dane erdê, potê xwe hilda, ajotin çûn. Bira keçik bimîne xewêda, ew vegeryan şêher, padişe jî hat, şêher peya bû, gazî wan kir.

Go:-Kuro, we çawa kir?

Go:-Me kuşt nava filan mêşeyî.

Keserek hate padişa.

- Heyran, go, gilî rast bû, derew bû?- go, min pirs kira paşê. Go, de çû, çû...

Em îja bêne ser keçikê. Keçikê banzda, dîna xwe dayêda – şev hatiye nîvê şevê, xortê çi, giliyê çi? Girya, nav çevê xwe da, kire gazî:

-Gelî siyara, gelî bira...

Ê siyar kune? Hiştine, lêdane çûne. Keçikê da hişê xwe, go: "Xwedê zane, çi heye destê seydê min bû". Şiverêk kete pêşiyê, serê xwe hilda çû.

Çû derkete sergerekê, dîna xwe dayê va kanîke, darek serê kanîyêye. De, belengaz, hêsîr, şûşe-şûşebendada mezin bûye, ser çev lê werimîne... Hate ser avê, serçevê xwe şûşt. Eva keçika da hişê xwe, go: "Canim, eva rêye, dive loti-motî hevin, bèn tişkî serê min bikin. Go, ez ravim ser pejalê darê belkî kulfetek bê ez herim jêra bêjim, wekî bextê min wa lêdaye". Û keçik rabû darva hilkişya, kete orta pejalê darê.

Hew dîna xwe da, dît wêda sî-çil siyar hat, keçikê xwe ta kir, go: "Canim, yaziya min wê çawa be?"

Ew sî-çil siyar tamam hate ser kaniyê, bû şille-şilla wan, peya bûn. Ew siyar kîne? Sehîd begê –kurê mîrê erebane, çil siyar dane ser xwe, hatiye raw-nêçîrê. Ser çevê xwe şûştin, dîtin wê sufetek kaniyêda dixwêne, dîna xwe danê –nav pejalê darê qizeke. Gotin:

-Qîza delal, tu kiyî?

Ewê keçikê dengê xwe nekîr. Danzde zimana go: "Peyave". Keçikê ne dengê xwe kir, ne peya bû. Eva camêra darêva hilkişya, milê wê girt, peya kir, de kulfete wê çi bike, peya kir. Gava peya kir, bala xwe dayê, xwedê çakûçeke xirav lê nexistiye, melekeke. Careke din –çi zimanî xever dan, cava wan neda. Ewî got:

- Bavê min eva saleke dike, nake ez nazewicim, hilbet eva yaziya

min bû, hilda ajot û çû.

Anî hate oda xwe, peya kir û cav da diya xwe, hal û gilyê min, go, bû ev. Go:

- Ez dixwezim vêya bistînim, were, go, aqilê te çi dibire?

Dê lêda hat, gava dîna xwe da keçikê, xwedê qisûra xirav naniye serda. Dê du roja kêlekê rûnişt, danzde zimana da xeverdanê, kir û nekir çar pê nebû, keçikê xever neda. Dê lêda çû. Caw dane mîrê ereba, wekî kurê te qîzek aniye, hal-hewal ev. Mîr da hişê xwe, go: "Dive yeke beredayî çolê girtibin, anîbin. Ka ez herim binhêrim. Mîr û wezirê xwe jî hatin. Bala xwe danê -xudê tu qusûr jêra çê nekiriye. Go:

-Canim, wekî eva lal bûya, dive kerr bûya jî, lê eve kerr nine, em çi divên dibhîze,- gazî kurê xwe kir, go,- Kuro, lawo, çawane?

Go:-Bavo, ezê bistînim.

Wê derê def û zürne saz kirin, kirin def-dewat, şabûn. Lê tu were binhêre xever nade.

Çend sal derbaz bûn.

Xwedê du kurr danêda. Yêd nava şêher mêrikra gotin:

-Xwedê mala te ava ke, hingî tu zewiciyî tu ro bi ro şûnda diçî. Go, tu çira wa belengaz dibî? Go, hebûna te heye, tu kurê padişeyî, dilê xwe zewiciyî, tu çima wa belengazî?

Go:- Welle, kêmasî tune, lê tu were, jina min xever nade. Horîmeleke, lê lale.

Gotin:-Tu îro du sêva bikire, yeke sorbe, yek sipî, go, têke cêva xwe, here ya sipî bide kurê sert, ya sor bide yê milahîm, derê here.

Ewî camêrî jî usa kir. Sêv kirî, çû da zara: sêva sipî da yê mezin, ya din da yê din u xwexwe derket, xwe da piş dêrî. Zara hev kutan.

Dê go: -Xwedê emirê we kinke, bavê we dikirî bira yan herdu jî sor bikirya, yan herdu jî sipî.

Ewî derî vekir, hat, go:

- Evda xwedê, lê wekî xever didî, eva çend sale tu çira minra xever nadî, go, ev bona çiyê? Hergê dilê te minda tune, başqe.

-Evdê xwedê, go, xwe ez bona te usa nakim, go, ez qîza filan padişayîme, hergê hûnê min bişînin mala bavê min, ez herim diya xwe, bavê xwe bivînim, go, bêm, hemî min tu sitendî, emê hevra derbazkin.

Eva camera orta wî û xwedê ma bihustek, şabûna nizane çawa bike. Caw da diya xwe, diya wî jî hat. Îdî şabûn kete nava wan. Hilda gote xasiya xwe, go:

-Dayê, eve min bivin mala bavê min, xêr ku na, go, xeverdana mine kutasiyê eve.

Û caw dane padişê, mizgînî kete nav wan. Padişa hat, jinikê go – bûka te wa divêje.

Gişk şa bûn, go: “emê herin”.

Padişa da hişê xwe, qerewezîrekî wî hebû, gazî wî kir, go:

- Wezîr, ezê sed siyarî bidime te, go, bûka min tu divî diçi, divî riya mala bavê wê dixî. Îja tu vegeryayî hatî, îja ezê ravim, ez û tu emê herin. Emê hevra bibine nas, bivin xinamiyê hev, pêşkêşê wan jî bivin.

Sed siyar, bûk û herdu zarê wê da wezîr – wekî bize, bûk rû dê û bavê xwe keve. Padişê gote wezîr, go:

- Çawa ez, usa jî tu, bi qeyde qanûn bize-bîne.

- Wey, go, mala te avabe, padişa, bariya te min nayê? Ezê sax-silamet bivim, sax-silamet jî bînim.

Wezîr rabû sed siyar da dû xwe, xwerina wan gişk hilda û ajotin, yalla, xwedê.

Ajot. Êvar lê hat, cîkî xalîse, wêderê çadira bûka padişê, herdu zyarê wêva başqe lêdan, ya wezîr başqe, ya esker başqe. Xwera şîva xwe xarin, esker go:

– Emê şev ber çadira bûkê qerewil bisekinin.

Wezîr go:

-Karê we wî gilî neketiye, ez xwexwe cavdarê wî gilîme, ezê xwe jî miqat bim. Hûn herin xwera rehet razên.

Talaşa eskere? Çûn her kes kete çadira xwe, raza. Wezîr şûrê xwe avîte situkira xwe, çû dora çadira wê. Gere heya sivê miqatbe. Esker raza. Wezîr bişkoka çadirê vekir, hate hundur. Keçikê cî banzda, go:

-Bavê qerewezîr, keremke.

Go:- Çi bav, qîza qenc, gerekê tu minra nevêjî bav. Ez dixwezim em hinekî xwera derbaz kin.

- Bavê wezîr, -jinikê go,- lê, go, tu şerm nakî wî gilî minra divêjî? Xezûrê min aminya xwe te aniye, tu şandî, tu jî dewsa xezûrê minî, dewsa bavê min, ew gilî te nakeve, şerme, ew gilî bira orta meda bimîne, rave here xwera razê.

Go:- Na, yan rave minra serê xwe têke yek, yan na – ezê kurekî te şerjê kim.

Go:- Kurekî na, herda jî şerjê kî, ew gilî nave.

Wezîr go: -Eva erd, eva ezman, ezê kurê te şerjê kim.

Go:- Eva erd, eva ezman ew gilî nave.

Wezîr gede avît erdê, şerjê kir û rabû ji çadirê derket.

Jinik anî cinyazê gede kire yaşîkî, serda girya...Kambaxbe, cegere, da.

Sivê rabûn, rabûn barkirin, lêdan çûn.De bajo. Çûn ta tarî kete erdê. Çadirê xwe lêxistin, dîsa wêderê şîv-mîva xwe xarin.Eskera cav dane wezîr, go:

- Emê ber çadira qîza padişê bisekinin, şeva din tu sekinîyî, westiyayî, serkarî.

-Na, go, min wera gotiye, ez cavdarim, serkar ezim, hûn herin arxayîn razên.

Evana çûn, de eskere, talaşa wane? Her kes çû çadira xwe, raza. Keçik dîna xwe dayê, wezîr derê çadirê vekir, hate hundur.

-Bavê wezîr, go, keremke.

Go:- Terka baviyê gere bikî.

Go:- Bavê wezîr, te şeva din kurê min şerjê kir, qiyal be, go, ezê nevêjim, go were vî gilî biterkîn, ev ne giliyê teye.

Go:- Ê, qîza qenc, go, ez tera divêm, were gura minda be, tu nexwezî, ezê şev jî kurê te din şerjê kim.

Go:- Bavê wezîr, tu terka wî giliyê bide.

Wezîr rahişt gede girt,go:

-Çawane şerjê kim, yan na?

Go:- Bavê wezîr, ew gilî tu cara nave, şerjê dikî, bike.

Kêr avîte situkura gede, şerjê kir, derket, çû.

Keçik da hişê xwe, go: “Eva oyînga dersdar hate serê min”, girya, çi bike? Ew gede jî kir yaşîkê, bû zûke-zûka wê heya sivê.

Rabûn, bar kirin, ajotin. Rojtira mayîn terî kete erdê, wira êwirîn. Careke din esker go:

-Wezîr, eva du şeve tu ranezayî, rave tu razê, emê qerewil bisekinin.

-Na, go, min cab hildaye ser xwe, ezê miqat bim.

Ê, talaşa eskere? Her yek çû ciyê xwe, xwera raza.

Û çevê keçikê lêye, pirte-pirta wêye. Hew dî wezîr hat.Go:

- Bavê qerewezîr, keremke.

Go:- Qîza qenc, min tera gotiye, min herdu gede şerjê kirye, ezê îşev jî te şerjê kim, hergê qayîl nevî.

Keçikê ber çevê xwe dîtiye, go: “ Ev nemedê wê min jî şerjê ke”, wezîrra go:

- Wezîr, ezê awqa giryame, ser çevê min werimîne, ez herim piş çadir ser-çevê xwe bişom, ezê carke din bêm.

Keçik misînê avê hilda, çû pišta çadirê, misîn danî, berê xwe da alîkî, yalla ya xwedê, here tu here...

Wezîr weke bîst deqê, niv sehetê sebir kir, rabû derkete derva. Wa misîn daniye, keçik tune. Vîalî gerya, wîalî gerya dî tune. Sivîstok da, esker rabû, go:

- Çîye?

De herdu yaşîk jî anî, go:

- Kula kor mala we keto, çûye, eva yabanî aniye herdu gedê xwe şerjê kiriye, wê bixara, çawa bikira? Min debançek berî dayê, mîna postê gura hatîbû ser, berê xwe daye çiya-baniya reviyê, çûye.

Wezîr hukum kir, dîsa paşda vegeryan. Meytê herdu geda jî hildan. Vegeryan êla mîrê ereba.

Shêhd begê dîna xwe dayê, dîsa esker vegerya hat, go:

- Kuro, çi hewale?

Go:- Xwedê kulekê mala teda bîne, kurê te çûbû eva yebanî anîbû, anî, ez jî bal te rûreş bûm.Go, çev mêşe ket, çev lê fire bûn, hate hundur -bû qûre-qûra zara, min debançek-dudu berdane, bû hirç, postê gura hat ser, derket, çû.

Kurê padişê go: “ Canim eva hevt-heyşt sale min aniye, xwedê qusûr jêra çê nekiryê,- bû xuşûş, kete dil, go,- vira gilîk heyê”.

Em bêne ser keçikê. Keçik çû, sive lê safî bû, derkete singê çiyakî, dîna xwe dayê birre pez wê digere, û şivan berda hat.

Go: - Birê min, tera bereketbe!

Go:- Ser çevê minra hatî, xûşka min, çawane tu hevala qetiyayî? Vê berbangê tu ku têtî, ku herî?

Gote şivîn, go: - Bextê min wa lêdaye, go, ez jî nizanim ji ku hatime û kuda herim. Go, ez gilîkî birê xwera bêjim.

Go:- Bêje, xûşka min, bêje.

Go:- Tu min dinhêrî, go, çîqa imaret minva hene, her gustîlkek min pezek te hêjeye, go, bûye risqê te, ezê gişkî bidime te, tenê tu pezekê şerjêkî, hurê wê bidî min, goşt jî tera, lê gere kincê xwe jî bidî min.

Şivan bawer nekir.Keçikê go:

- Malê min nîne? Ezê zerr, zîvê xwe tamam tesmîlî te dikim, tek hurê pêz bidî min.

Şivan pezek girt, şerjê kir, lêda hurê wê derxist, pot, papaxê xwe

êxist,da. Hur kire avêda, şûşt, çapa serê xwe birî, guliyê xwe top kir kire binî, bû keçelok. Kincê şivên xwekir, zerr-zîvê xwe, kincê xwe da şivan.

-A, go, qurba, here te xweş helal be,- xatirê xwe ji şivan xwest, ber bi şehêrê bavê xwe çû.

Çû bal mezinê rêncbera, go:

-Qe rêncberî bal te tune ez bikim? Go, qaz dive, çi dive minra yeke, eze herim ber.

Milê wî girtin, birin bal padişê. Ewê bav nas kir.

Padişa go:- Qaza bidinê, kinc-minca bidinê, bira xweke, guneye.

De, rojê qaza dive diçêrîne, êvarê tîne, ew şivanê vî şehêrî xwera xever didin.

Em bên ser kurê mîrê ereba. Kurê mîr hate bal bavê, go:

- Vira şikîlek heye, hevt-heyst sala min tişkî xirav wê nediye, go, gere tu wezîr bidî min, em herin bigerin, belkî em herin kincê dewrêşa xwekin, wê pinûsê bivînin.

Go:- Birave.

Go: - Wezîr!

Go:- Çiye?

-Wezîr,- go,- gere em kincê dewrêşa xwekin, wekî kes me nas neke, bigerin. Belkî em pinûsa wê qîzê derxin – çika hirç bû, gur bû, çi bû? Tu minra gere bêyî, tu neyêyî, ezê serê texim. Gere bêyî em herin mala keçikê, binhêrin çawa bû?

Wezîr dikare neçe? Kincê dewrêşa xwe kirin û terkeselatî dinyayê bûn.

Rojekê daxlî nava şehêrê bavê wê bûn, axir jêra gotibû –ez qîza filan padişaiyme. Kurê mîr gote wezîr, go:

- Em îşev gere mêvanê padişê bin, dîwana wî.

Hatine mala padişê, gotin:

-Selam elêkim.

Gotin:- Ser sera, ser çeva!

Padişê go:- Gelfî dewrêşa, kerem kin, hûn mêvanê minin,- cî nîşan kirê, her yek ciyê xwe da rûnişt.

Şîva wî hat, şîva xwe xwerin, cimê jî tijî dîwanê bû. Padişa dixweze, wekî dewrêşa bivîne, gilîkî bibihê derheqa qîza xweda.

Dewrêşa jî go:

- Em mêvanê tene, bira wezîr-wekîlê te mera gilîkî bêjin.

Şivan, qazvanê padişê jî hatine piyê dîwanê rûniştine. Keçelok jî

hatiye. Dîna xwe dayê, eva wezîre, evê hanê mêrê wêye, eva han jî dersdare. Xwexwe xwera go: “Heyran, heya xweşe ez ha bimînîm, ezê giliyê xwe bêjim”. Yekîra go:

- Bêje padişê xwe, go, bêje -keçelokê han gilîne usa zane, hikyatê usa zane, her xwedê zanibe.

Tepek da sérî, go:

-Kuro, eva padişaye, mesqertiya neke, terka wan gilya bide.

Keçelok bi dengekî bilind go:

- Ez gilya zanim!

-Kuro, keçelok,-padişê got,- tu gilya zanî?

Go:- Belê, padişa, wekî îzina te hebe, ezê wera gilîkî-dudu bêjim.

- Canim, go, bêje, çika çiyê?

-Padişa, go, zanî çawane, min ku serê xeverdanê vekir, gerekê kes derneyê, yan na -hinek dertên, hinek diçin- têt, giliyê min betsar dive.

-Belê,- padişê go,- bira kesek derneyê. Herçê, bêmene, diçin derva têt, bira herin-bên, emê derî dadin.

Dêrî dadan, go:

-Keçelok, de bêje.

Min tera çi ku gotiye, usa keçikê gişk got, heta hate derkete şivan.

-Ê, go, keçelok, wexta ew qîz hat gihişte şivan, paşê gelo ew qîz çawa bû?

Go:- Ez nizanîm, şivanî saxe, bira bê wê şûnda bêje.

Çûn gazî şivan kirin, anîn. Padişa jî ser hise-hisa ketiye, dixweze wî gilî derxe, mêrê keçikê jî dixweze wî gilî derxe. Lê ruhê dersdar û wezîr hatiye serê pozva hasê bûye. Şivan jî ketiye derdê xwe, divê: “Welle, xwedê zane, seva wî kel-melê keçikê wê min gunekar kin”. Padişa şande pey wan herdu xorta jî, wekî keçik birin. Ewana gotin:

- Padişayî saxbe, welle, me ne kuşt.

Gilî dane şivên, go:

- Kuro, şivan, eva şuxula du mehane, sê mehane, ew çi kulfet bû, çi qîz bû rastî te hat? Paşê, go, kuda çû? Te kuşt, hişt?

- Padişayî saxbe, go, min ne kuştiye. Hal û hewal ev. Ewê çawa minra go “bira”, min jî go “xûşkê”. Go, gele ber min azarî kir, go: “Pezekê şerjêke, goşt tera, gotê, hûr têt bidî min”. Padişa, çi ku raste-rast, ewê kel-mel da min, min jî kincê xwe dayê.

-Ê, go, axirî?

Go:- Ewê hûr kişande serê xwe, çû, ez qet nizanîm kuda çû.

Go:- Kel-melê wê kuye?

Go:- Bal mine.

Du merî dan ser, go:

- Here, kel-melê wê bîne.

Çûn hildan, tam anîn. Çawa anî danî, kurê padişê kire axîn.

Go:-Eva kel-melê mine, min ew qîz sitendiye, eva jî hûr-mûrê mine pêva,- û tilya xwe ser wezîrda hejand,- lê te digo biye hirç?

Gilî dane keçelok, go:

-Lê ew qîz kuda çû?

Go:- Nizanim, eva dersdar (katib) dersdarê keçikêye.

Padişê go: -Olan, dersdar, ev çi bêbextî bû?

Merivê neheq wê çi bêje?

Mêrê wê go:- Wezîr jî, evê hane. Go, wezîr, te çawa ew tîfal kuştin?

-Lê, gotin, qîza qenc, ew kuda çû?

Destê xwe avîte serê xwe, hûr hilda, guliyê wê şiqitîn,go:

-Ezim.

Dîtin ku ewe.

Anîn ew dersdar û wezîr herda jî kuştin.Kurê wezîr rabû dîsa ew kel-mel da şivên, go:

-Te helalbe.

Gazî wan herdu xorta jî kirin, pêşkêş danê. Padişê qîz jî tesmîlî kurê mîrê ereba kir, ezet-qulix verê kir.

Ew jina xwe hilda, çû gihîşte mirazê xwe, tu jî bigihîjî mirazê xwe.

Got: Eliyê Hûtê, ji gundê Çobanmazê, 78 salî.

HIKYATA KESÎV

Merivekî kesîv hebû. Çêlekeke wî hebû. Gunde, derkete zozana.

Jina wî sekinî, go:

- Em jî herin zozana.

Gote jina xwe, go:

- Emê bi çêlekekê çi derine zozana? Ya xelqê, malê xelqê heye.

Gilîkî, ewî, jinikê ew jî rabûn rex xelqê ketin, çûne zozana.

Efendiyê xwera bêjim, çû xwera holikek çê kir, ew zarê xwe ketine

binî. Êvarê dewar hat. Jina wî çû derê holika xwe çêlek dot.

Sivê rabû, dîna xwe dayê xelqê şîr, qatixê xwe, bajarî nezîk bû, birin bajêr firotin. Gote jina xwe, go:

- Evida xwedê, doşaniyê xelqê qaline, birin firotin, ya me kême, mera jî nan lazime, sabûn lazime, titûn lazime...

Gote merê xwe, go:

- Emê sivê weke du werbika xwera bimeyînin, pê yole herin, herçê mayîn bive bifroşe, xwera tîşkî pê bikire.

Êvarê dewar hat, çêleka xwe dot, sivê jî dot, rabû şîrê xwe hildan çûne ber kaniyê. Kire bankada (kupika şûşe), wekî bive bifroşe. Devê banka anî girêda, hew dîna xwe dayê merek ber kaniyê derket. Ew, jina xwe mer silikîn. Hew dîna xwe dayê, mer devê xwe kire bankê, tamam xwer.

-Canim hela, go, ya vê yekê binhêre, go, xelq neh-deh çêleka didoşe, herkê semere pez didoşe, naçe şîrê wan naxwe, hat hevki şîrê me xwer.

Xebere devê jinêda, hew dîna xwe dayê mer dîsa qulê derket, hat wira gerya. Dîna xwe dayê, zêrek dêvda avîte nava bankê jêxwerî û lêda çû. Mêrik dîna xwe dayê lingê wî erd negirt, zêrê xwe hilda, xwera çû şêher. O, efendiyê xwera bêjim, xwera kel-mel kirî, hat. Lingê wî erd nagire, şa dive.

Careke dinê êvarê, sivê çêlek dotin, birin ser wê kaniyê, kirin wî bankeyî, da ber kaniyê. Dîsa dîna xwe dayê, mer dîsa qulê derket, dîsa devê xwe kire banke, xar, carke din çû kete qulê. Dîsa zêrê xwe anî avîte bankê.

Xulese, hal pêşê wî heya payîzê ew bû. Xelqê dîna xwe dayêda. "Canim, her yekê me neh-deh çêleka, semere pez didoşe, ya wan çêlekeke – dide difroşe, dikire, dibire, ew çawane?"

Usa ma heya payîzê, xelq dagerya.

Go: -Xelq dadigere, bira dagere, emê bimînin heya dereng, go, hemî royê zerekî me tê.

Roja xelq timam çû, bankê xweyî kutasiyê bire ber kaniyê.

Îda mer wî qulê derneket. Ewî jî koç kir, lêda hat.

Xulese, hersal –du sal, sê sala usa bû. Mêrik bû dewletiyê dinê, halê wî zef xwesh bû îdî.

Efendiyê xwera bêjim, emirê xwedê hate ser, nexweş ket. Belê, zarê wî, jina wî hatin lê top bûn, doxtir anîne ser. Dîna xwe danê îdî yê mirinêye, wê bimire.

Kura gotin:- Lê temiyê te, weysetê te çine?

Go: - Lawo, ezê çi bêjim? Risqê we heye, xwera bijîn.

Kura gotin:- Bavo, tu merivekî kesiv bûyî, ne dixevitîyî, sêra xwe mera bêje, em jî usa bikin, xwera pê bijîn.

Kurê mezinra go:

-Lawo, were terka min vê xeverê bike. Hebûna we heye, gazî xwedê kin, bixun, heya çika çawa dive. Go, aqilê min te nabire, lê ezê bêjim, - bavê hilda gotê, go,- lawo, hal-hewalê min û kaniyê, mer ev bû. Giliyê me, go, waye, lê, go, aqilê min te nabire.

Go:- Bavo, çima nabire?

Dengê xwe nekir, emirê xwe da we, ew camêr çû rehma.

Gede sekîni heta biharê, ew jî biharê cimetêra çûne zozanê. Gote diya xwe, go:

-Dayê, dewsa konê me kîjane?

Go:-Lawo, dera hane.

Konê xwe ledan. Êvarê, sivê çelek dotin, hildan çûne ser kaniyê. Dîsa banka xwe dagirt, gote diya xwe, go:

- Mer ji ku dertê?

Go:- A vê qûçê dertê, kêleka kaniyê dertê.

Şîrê xwe dagirt, danî. Hew dîna xwe dayê, mer hat, ew banke hilçini xar, zêrek anî avit. Gede zêrê xwe kir cêva xwe, bir kirîn-firotan kir, êvarê hat, go:

-Dayê, zanî çi? Ew ku royê zêrekî tîne davê bankê, niha mixara wîda çi heye?

Dê go: - Lawo, terka mixarê bide, çi te mixarê ketiye?

- Na, go, dayê, ezê royê hîvya zêrekî wî bim, ezê çi lêkim? Go, niha mixara wî tijîye, sivê ezê qula wî hilşînim, rastî mixarê bêm.

Dê gotê:

-Lawo, jê vegere, xwedê royê zêrek daye te, xwera bixwe.

Go:- Bavê min merîkî fiqare bû, nizanbu, ez gerekê mixara wî vedim, carekêra gişkî derxim, em bînin xwera rûnên bixun.

-Lawo, go, tê poşmanbî, go, îdî kêfa teye.

O, sivê rabûn, merra xwe, kulingê xwe hilda o kete qula mer veda. Pê ket veda, hela rastî çi bê? Veda, hew dîna xwe dayê, mer qulê derket reviya. Reviya, kete quleke dinê. Gerya, negerya tiştek nedî. Hew dîna xwe dayê mer serê xwe qulê derxist, go:

-Qama min, go, ew kerema tera bûbû, te çira da pey min, qulika min hilşand? Tê mixarê ku bivîni? Saleke din tuyê dîsa bêyî ser dar-

berê bavê xwe berê, kesîbiya wî.

Hat, êvarê diya xwera got.

Dê go: - Lawo, min tera negot?

Sal dewremîş bû. Diya wî kete mir, dewleta wî jî çû.

Dîsa hat ser kesîvya berê.

Got: Eliyê Hûtê, ji gundê Çobanmazê

DIZÊ ŞAMÊ

Dizê Şamê li Şamê dizî dikir. Nan, xwêya kê bixara dizya wî nedikir. Evan diza ji Şamê derketin, derbazî dewleteke dinê bûn. Go:

- Em naha çi bikin? Emê herin diziya padişê.

Û çûne ketine xizna padişê û derevekirin, kirine mêşoka, tiştêk navda nehiştin. Dizê Şamê go:

-Hela ez herim dizya cêva padişê,- destê xwe kir cêva potê wî, lê nihêrî şûşe xwê û tem kir, go:

-Kuro em dizya wî nakin, çimkî min xwêya wî xariye.

Û hevalê wî çûn, dizê Şamê sekinî. Ewî got: "Min xizina padişê dervekiriye, lê ez navim, çimkî min xwêya wî xariye, ezê sebirkim hela dive çi?"

Wezîrê padişê sivê zû hat, dîna xwe dayê – xizina padişê derevekirine. Evî mêrikî zerr temam birine mala xwe û textê polê (erdê) xwe usa rakir, zerr kirinê û dîsa mix kir. Lê dizê Şamê diziva pêra diçe, tê dinhêre, çika çawa dike? Wezîr diçe divêje padişê, wekî xizina te derevekirine. Û padişê defa hewarê lê dixê u xelq top dike, çika kê ew birye?

Pênc-şeş meriyê am û tam girtin, wekî wana bixeniqînin. Dizê Şamê duşurmîş bû: "Min xizina padişê derevekir, wezîr zerr birin, evan mêrika çima am û tam bêne xeniqandinê?" Evî camêrî çû bazarê xwera potê kesîva kirî û defterek da ber milê xwe û çû ber padişê sekinî, go:

- Padişayî saxbe, ez keşivekî usanim, hevtê erd ezimîn zanim. Ez defterê dixûnim, kijan dizbe, wê nîşanî minke. Go, va deftera min divêje çika zêrr kune, go, hûn bidine pey min, emê herin.

Û çûn. Wezîr rêva duşurmîş dive: "Dive ber bi mala min here?"

Û ber bi mala wî jî çûn. Çûne hundur otaxa wî, sekimî û keşîv devtera xwe “xwend”, go:

-Pola rakin!

Lê nihêrîn zerr têda û padişa ecêvmayî go:

- Ça, wezîr diziya min bike?

Û wezîr girtin dane pêşiya xwe, birin çûn nava cimê. Û dizê Şamê duşurmîş bû, go:

- Padişayî saxbe, go, ez dizê Şamê bûme, min dizya wira xilaz kir, ez hatim dizya te. Min zerr derxistin u ketim cêva te, pele xwê têda bû, min xar û îdî zêrê te nebîr- nan, xweya kê dixum, diziya wî nakim. Û wezîrê te berbangê hat û zerr bire mala xwe.

Û ew meriyê girti berdan. Wezîr jî ji wezîrtiyê derxistin.

- Kuro,-padişê go, - dizê Şamê tuyî? Kuro, go, dizê Şamê, tu gere herî Recilbeyda - hespa kurê mîrê ereba bidizî bînî.

Ev camêr rabû çû nava şehêrê wî û çû mala mîrê ereba. Dîna xwe dayê-textê wî rastkirî, rûniştîye nan dixwe, go:

- Kuro, go, xwerinekê vî kesîbîra dagire, bira bixwe.

Jêra dagirtin, ewî bir çû kire ber kelba, lêda hat derdan dayêda.

Û xwera gerya, heta tarî kete erdê, ev camêr dîsa hate mala wî. Kurê mîrê ereba go:

-Divek ciyê te tune?

- Erê, welle, xortê delal, tune.

Û otaxek danê, çû xwera têda razê. Kurê mîrê ereba rabû, çû nava hespê xwe, go xulama, go:

- We xarina hespa dayê?

Wana go:- Erê.

Ewî hevt derge vekirin, teselya hespa kir, vegerya, hat çû dukana xwe, zebeşek hilda û çû mala xwe, kîderê jina wî dimîne. Dizê Şamê dîna xwe dayê – ewana zebeş xwerin, ewî mîrikî go jina xwe, go:

- Em razên.

Lê jinê go:

- Na, ezê teşîya xwe birêsim.

Mîrik rabû raza, xêlek sekinî, hew dîna xwe dayê, du meriv hatin ser devê kulekê. Ewana go jinikê:

- Mîrê te razaye?

Û kulek qelaştin û togek daxistin û kirine situyê mîrik, hilkişandin. Dizê Şamê pê hisya û şûr avîte tog birî. Mîrik hat ket. Mîrik çevê xwe vekir, lê nihêrî – serê wî ser çoka wî kesîbîye. Jinik jî

şaş bûye sekiniye.

Ewî mêrikî go:

- Ez dizê Şamême, ez hatime Recilbeydayê bidizim seba padişê mayîn. Lê, bextê te lêda - ez mala te bûm. Wekî ez hazir nîbûma, wê te bikuştana.

Kurê mîrê ereba duşurmîş bû, go: “Ezê Recilbeydayê zîn kim, bidimê bira xwera bive here”.

Û usa jî zîn kir û dayê, bir çû.

Padişê dîna xwe dayê, wê dizê Şamê li Recilbeydayê siyar bûye, tê. Jêra go:

- Hanê, pêşkêşî te, padişa.

Padişê go:

-Eferim, dizê minî Şamê.

Dizê Şamê kire wezîrê xwe.

Dizê Şamê şev şûrê xwe kire stuyê xwe, nava şehê gerya. Hew dîna xwe dayê gima-gima defê tê, ji yekî pirsî, go:

-Kuro, ev çi defe?

Go:-Dewata kurê Xamxamê Cûhûne.

Dîna xwe dayê, texterewanî situyê çar meriyane û yekî li ser rûniştiye. Ew kurê Xamxamê Cûhûne. Û ajotin şehê derketin, çûn.

Dîna xwe danê tamedî biçûk wêderêye û sê derî vekirin, dîna xwe danê qîzek têda û ew gede danîne bal û derketin.

Dizê Şamê bal wan xwe teland, hew dîna xwe dayê ewî keçik hemêz kir. Keçikê go:

-Tu ber şûrê dizê Şamê kevî!

Dizê Şamê lêda serê wî pekand û hate mala xwe, hetanî sivê dizê Şamê çû dîwana padişê, go:

-Padişayî saxbe, min îşev xewnek dî.

Go:- Ya bi xêr, wezîrê min!

Go:-Min dî îşev dewatek nava şehê meda giran bû, go, vê xewnêda ez jî rex ketim, çûm. Em şehê derketin, perrê şehê tamedî hebû, sê derî vekirin, li wir hundur tamda qîzek têda bû û Xamxamê Cûhûne yekî elêwat bû, bû qîre-qîra keçikê, lê keçikê go: “Tu belkî ber şûrê dizê Şamê kevî”, u min lêda serê wî pekand.

Qîzeke padişêye rind unda bûbû. Padişê go:

-Ew qîza dibêjî, ew qîza mine, karî bibînî?

Go:- Padişayî saxbe, go, keremke miherin.

Û çûn keçik dîtin û anîn hatin dane dizê Şamê.

Hêja jêra kirin def û dewat.

Ewana mirazê xwe şa bûn, hûn jî mirazê xwe şabin.

Got: Eliy Hutê, 77 salî gundiye Çobanmazê, nehya Aragasê

YA DIZ

Go, merivek dixevitî, nedixevitî îdara xwe nikarbû bikira. “Canim, go, ev çi hesave, ez gele meriya zeftir dixevitim, çima ew îdara xwe dikin, ez nikarim bikim? Go, lazime ez herim ser mollekî, çoçekekî binhêrim çika mena vê çîye”.

Çû ser, bêmene, mollekî, got:

-Mole, hal-hikyatê min eve.

Molle nihêrî, gotêda, go:

-Zanî çi heye? Go, here hevt liv ceh yan genim-fikira xweda her livekê tişteki bê: eva yê rênçberiyê, eva yê tucariyê, eva yê arîşvêşiyê... biçîne, kîjan gihîşt, were minra bêje.

Evî camêrî çû çand, lê tu were binhêre, ya diziyê gihîşt. Hilda bir çû bal molle, go:

-Ya diziyê şin bû.

Go: -Wekî usane, go, risqê te diziyêdane.

Sivê rabû da hişê xwe, go: “Heyran, ez dizya cînara bikim nave” û çû cîkî nenas. Serê xwe hilda çû şeherekî, go: “Ez dizya dikana bikim, belkî tişkî pak dertê”.

Çû gerya, çîqa dikana gerya, gi kesîvin, go: “Ez bidizim, çi wê wanara bimîne”? Axir çû dikanek dî, ew jî wan mezintir bû, xwe teland. Dît êvarê xweyî çemedane pere hilda bir. Go: “Evî dewletiyê, ezê dizya vî bikim”. Pey mêrik çû, dît mêrik çû malê, kesek mala wî tune, ne kulfet, ne xêr, ne şerr. Dît çemedanê pera da bin serê xwe, îstikana çay xar, ket çiyê xwe. Axîneke usa hate, mêrik go: “Wele, ev ne dikana wîye. Bivê-nevê eva dikana padişeyê, ya dewletiyane”,- û hişt, şev nivê şevê derket. “Xwedê, go, ezê îda kuda herim?”

Xût yekî cihûd hine pişik şîşekêra kirye, diçe. “Xwedê zane, go, cihû dewletiyê, ezê pey cihû herim”. Da pey cihû, dîna xwe dayê kulfetek avayî derket. Ew hilda go:

-Cihûd, eva wedê teye?

-Evdaxwedê, go, ancax, heta qesabim, min kirîn firotan kirye, ancax.

Jinikê go: -Xwedê mala te xiravke, tu kîlo nanê reş minra dihêlî, êvarê hine pişik minra tînî... ez tenê, wehîd, - ewê cihûd kire şer.

Û cihû go: -Hebe yaxa min ji te xilazbe? Nefse, go, ez û tu tenêne, zarê me tunene..., - Çû sê yaşîk zerr anî, go, -ewa jî hebûna meye.

Mêrikê diziyê jî – xwe sepe kiriye, divîne. Ewî jinê kire şerr. Jinik çû ser kerevatekê, cihû ser kerevata din.

Diz go: “ A meriv dizya meriyê ha bike hêjeye: ew nikare risqê xwe bixwe, helale meriv dizya wî bike”. Rabû jina cihû hilda bir çû kire paşila ew mêrikê bê kes, vegerya lêda hat, go: “keda jinikê têda heye”, - yaşîke zêrr hilda bir dîsa wî malî, da ber serê jinikê, go, bira yek jî cihûrabe, yek ji minrabe”. Û yaşîka xwe hilda, derket.

Berbange, go: “Hinekê min bivînin”. Ber qeraxê şehar qûçek veda, yaşîk kire nav, hat xwera nav şehar. Sive lê safî bû. Hinekî sekinî, dît bû qûje-qûj, qîre-qîr, go:

-Welle jina cihû birine û du yaşîk zêrrê wî.

Dîna xwe dayê, telal berî şehar dane, go : “Welle derxistin”.

Go:- Ku derxistin?

Go:-Mala dikançî, jina cihû û yaşîke zêrrê wî derxistin.

Dîna xwe dayê, wê gazî dikançî kirine, wê daraxacêxin. Mêrik ber xwe ket, go: “Heyran, min çi kir? Mêrik am û tam, wê serê wî lêxin? Go, welle, ezê bêjim, wekî hal û giliyê min haye, hema min dixeniqînin, bera bixeniqînin”. Û bû qare-qara wî, go:

-Heyran, ewî dikançî nekiryê, min kiryê.

Padişê gazî kirê, go:

-Çawa?

Go:- Lê hal û heval ev.

Çûn ew zêrrê nav quçê derxistin, dan pişta piştokêş, anîn.

Padişa da hişê xwe, gilî da cihû:

Go:-Raste, te û jina xwe şerr kiryê?

Cihûd go:-Erê.

Jinikêra go:

-Tu cihû dixwezî, yan wî dikançî?

Jinikê go:

-Yaxa min cihû xilazkin.

Jinik dan dikançî, yaşîke zerr jî danê, yaşîka din jî dan diz. Bira cihû here halê xweda bigrî.

Gazî diz jî kir, go:

-Tu dizekî helalî, diziyê îdî şeharê meda neke, şehar derê here.

Zêrrê xwe hilda û şêher derket, çû. Çû derkete nava mêşekî, dîna xwe dayê du siyar hatin.

-Kuro,-gotin,-tuyê kuda herî?, were herevbaşî gazî te dike, tuyê dîsa herî.

-Kuro, go, min çî kirye, herevbaşî gazî min dike?

Dane pêşiya xwe, birine bal herebaşiyê mezin.

Go:-Heyran, ez merîkî kesfîm, rêwîme.

Go:-Metirse, tu çiyî em malê te hildin? Go, vira seheteke bal me bisene. Bazirganê bê, emê bazirgan talan kin, dive tu jî alî me bikî, yan na em tiştêkî bi te nakin.

Siheteke bal wan ma. Hew dîna xwe danê, go:

-Bazirgan hat!

Evan û bazirgan hev xistin, dîna xwe dayê –evan temam talan kir. Herebaşî vegerya go:

-Kuro, tu jî merivî, te jî hema kevirê li wan xista?

Bazirganbaşî girtine, destê wî piştêva girê dane. Go:

-Eva tera şûr, bive dera han, lêde bikuje.

-Ê, go, ka ez karim bikujim?

-Kuro, go destê wî piştêva girêdaye, bikuje, were, emê jî tiştêkî bidine te.

Welle, bazirganbaşî da pêşiya xwe, bire nepeniyê.

Bazirganbaşî jêra go:

-Tuyê çî bikî?

Go:-Ezê te bikujim.

-Ê, go, tu min bikujî, tuyê çî karê bivînî? Go, bazirganekî min heye bahê mîlîonekîye, min berde, ez herim bînim –nîvî min, nîvî te. Go, bazirganek min heye min kade-hewile temam ji jerê çê kirye, ew bazirgan herebaşî hildaye, wê bixun pê qirr bin. Herçê mayîn, go, wê bimîne min û te nîvîkarî. Ewê bimirin, go, lê tu kada-hewilê nexwe, bê –ezî têrim.

Welle, ew camêr çû, şûrê xwe hine xûna terewila da, çû cem herebaşî.

Go:-Kuro, te kuşt?

Go:-Erê.

Dîna xwe dayê, wê yaşîkek tije kade, hewile dane ber xwe.

-Kuro, go, were bixwe.

Go:-Bazirganbaşî, hûn bixun, loşî cane webe, ezê herim deve-delûla hinekî biçêrînim, para min bihêlin.

Heya çû deve-delûl lev vegerandin, hat- dîna xwe dayê, kesek jê nemaye, tamam qir bûne.

Çû nepeniyê, milê bazirganbaşî vekir, lêda hat. Alî hev kirin barkirin, bazirgan anîn ser rê:

-Qurban, go, nivê min, nivê te. Te ruhê min xilaz kirye.

Go:-Na, heyran, malê te li te helal be,- kir û nekir, go,- ez tişteki te navim, tu her hespekî bide min, deste kinc bide min.

Hesp dayê, deste kinc dayê. Dizê te zêrrê xwe hilda, hat mala xwe, usa pê ebûra xwe kir.

Îda çîronga min jî xilaz bû.

Got: Eliyê Hûtê, ji gundê Çobanmazê.

BALÛL

Gotina gotiya, go, Belûl, ku jêra digotin Berî, emirê xweda hebû hetanî sî-çil salî. Go, tevî zara dileyîst, xwera diçû meydana xwera kolik (holik) çê dikirin.

Şevêkî jina xelîfe biçûk xewina xwe divîne, wekî kolikekî Berî sitandiye, ew kolik, wekî nava baxê cinetê, nolî qesrekê sipî, têda rûniştiye. Sivê radive, xwexwera divê; “Qirarbe,-divê,-ezê katekê Berîra çêkim, bivim herim kolikê jê bistînim”, Divêje hêwiya xwe, divê:

-Rave, qasekî em herin bigerin.

Diçin digerin, rasti zara tèn, xwera dileyîzin. Kata dide Berî, divê:

-Berî, kolikek nav kolikê xwe bifraşe min.

Hêwiya wê pê dikene,divê:

-Hey la xweli serê xwe kirê, tu jî nola zara, mala te kavi be, tuyê kolikê çi bikî?

-Na, divê, dilê min dixweze, ez xwera distînim.

Kate dide Berî, diçe kolikêda qasekê rûdinê. Hêwiya wê divêje:

-Canim, rave em herin.

Radivin, derdikevin diçin. Diçine malda.

Wê şevê disene, hêwiya wê tê xewinê, wekî ew hêwiya wêye, dêmek kolik sitandiye, wê qesreke sipîda, nava baxê cinetê wê qesrêda rûniştiye. Sivê divêje hêwiya xwe, divê:

-Rave em herin,-idî navêje, wekî min tu ha xewna xweda dîtiye,-

divê,- em herin, ez jî dixwezim kolikek ji Berî bistînim.

Divê:-Erê, em herin.

Radivin diçin. Ew jî kate çê dike, dive. Divêje Barî, divê:

-Berî.

Divê:-Çiye?

Divê:- Ka kolikekê jî bide min.

Divê:-Na.

-Çima nadî?

Divê:- Ez nadim.

-Te çima daye hêwiya min, nadî min?

Yeke we, yekî wî, Barî nadêda.

Divê:-Han tera zêrekî.

Divê:-Nadim.

-Han tera du zêra.

Divê:-Nadim.

-Tera deh zêrr.

Divê:-Nadim, nadim, nadim.

Ser wêderê sondekî dixwe, nade.

Hêwiya çûk şerekî davêje Berî. Diçe dîwana xelîfe, porr-morrê xwe vedirû, kincê xwe diqelişîne, divê:

-Hal-hewalê min birê te eve. Birê teyî cinû hatiye dora min, xwe avîtiye min.

Nava cimetêda xelîfe şerm dike. Wê sehetê dişîne pey Berî tîne. Gazî Berî dike, divê:

-Celat!

Celat hazir disekine.

Divê:-Gere hûn serê Berî lêdin.

Ev cimet disekine, divê:

-Filankes, divê, Berî merîkî serte,- divê,- çima çi kiriye? Welle, tiştê usa nave, şerr avitiye.

Divê:- Na, jina min rast divêje, gotin – gotina jina mine.

Berî dêna xwe didê, wê bikuje.

-Erê, bira,-divê,- çi heye, tema dê û bavane. Ez û tu dê bavekîne, were lingê xwe bide ser lingê min, destê xwe bide ser destê min, ez eniya te paçkim, serê min lêde, çi heye?

Wexta ew usa dike, Berî kiryameta xwedê pêra hebûye, davêje diçe. Hevt seveqa diçe şeherê Baxdayê, wê topraxê unda dive.

Xelîfe divêje, divê: “Min çi kir?” Diçe, dêmek, birê xwe bigere.

Diçe nava şeherekî, meriyê şehar dipirse, divê:

-Hûn nizanin Bexda kî aliye?

Divê:-Na, em nizanin. Navê Bexdayê tu divêjî, me nedîtiye, Em nizanin kîderêye. Merivekî mezin tucare, ew digerin, carekê here bal wî, bipirse, heger ew bizanbe.

Diçe bal wî merî, dîna xwe didê, merîkî kali extiyar. Selamê didê, selama wî vedigire. Divê:

-Filankes, ez hatime bal te,- divê,- tu merîkî geryayî, tu nizanî şeharê Bexdayê kî derêye?

Divê:-Ez wêderê qe welle nizanim. Tu divêjî, guhê min dibhê. Mi nebihîstiye navê Bexdayê, na, ne bihîstiye,- divê, tu here bal birê minî mezin, min mezintir, filan gundî.

Diçe wêderê dipirse mala birê wî, diçe, dêna xwe didê birê wî têlê sipî ketiye nava porr. Lê dipirse:

-Tu birê filankesê mezinî?

Divê:- Erê.

Divê:-Ez hatime bal te pirsekê ji te bikim.

Divê:-Keremke.

Divê:-Tu nizanî şeharê Bexdayê kîderêye?

Divê:-Filankes, ez nizanim, tu divêjî, teze ez zanim navê Bexdayê. Mi ne bihîstiye.

Divê:-Lê ez çawa bizanbim?

Divê:-Here filan gundî, birayê min mezin wê derêye, heger ew bizanbe.

Diçe wî gundî, dipirse, diçe bal birê mezin.

Divê:-Filankes, ez hatime bal te pirsekê bikim.

Divê:-Bêje.

Divê:-Tu nizanî şeharê Bexdayê kî derêye?

Divê:-Erê, şeharê Bexdayê ez nizanim, lê kanîke rast fêza gundê meda heye, darek ser wê kaniyêye. Kanî ziyarete, îni-îni teyrekî sipî heye, tê ser wê darê datîne, divêje, divê: "Belûlî Bexdaye". Her wê derê me bihîstiye, wekî Belûlî Bexdaye divêjin.

Divê:-Erê...,- divê,- filankes, ez hatime filan gundî, bal birê te – merîkî rîspî kal bû. Me lê pirsîye, ewî mera salix nekiriye. Ez hatime gundekî dinê. Mera gotiye: "Here filan gundî, birê minî mi mezintir wêderêye". Ez hatime wê derê ew merî ha têlê sipî ketiye nava porê wîda. Ew merî ji birê xwe çûktir hatiye xuyanê. Min Bexda jê pirsîye, ewî gotiye: " Filankes, here filan gundî, birê minî mezin wê derêye,

wê tera gilîkî bêje”. Tu birê wanî mezinî? Ez hatime bal te, dêna xwe didimê, ber çevê min tu sî-çil saliyî, ew çi hesaviye?

Divê:-Qurda, çi hesaviye?, Bendeye,- divêje jina xwera,divê:

-Jinê!

Divê:-Çiye?

Divê:-Here mera padvalê,- divê, zeveşekî mera bîne were.

Jina wî diçe padvalê, gotina gotiya, padvala wî çil nerdewan ber bi jêr bûye. Diçe wêderê-zeveşek mala wîda heye, wê zeveşê eva tîne,tê.

Divê:-Na, eva negihîştiye, bive here.

Jinik careke dinê dive padvalê, dîsa wê zeveşê tîne.Dîsa mêrik ne razîye, şûnda dişîne. De heta deh carî diçe û tê.Jinikê negotiye: “Tu vî halîda mi dişînî, ê ne tenê ev zeveşê mala teda?”

Divê:-Qurba, jina min cîsnê merivane. Jina birê min ortê – cîsnê kerane, jina birê minî biçûk –ew cîsnê dêlikane, yê kûçikane.

Divê:-Erê...

Ser wêderê dimîne. Rojekê dêna xwe didê, roja îniyê cînet karê xwe kirin, diçine ber ziyaretê. Ew jî tevî wana diçe, diçe ber ziyaretê.Ewana heger qurbana divin, heger xarin-marinê divin, dixun, xwera kêf dikin. Ew hemîn Berî wî nas dike, ku xelîfeye, lê xelîfe nas nake, ku Balûle.Teyr jî, hemi, ser darêye.

Ewanê te tîn, gotina gotiya, wexta ew biçûna vegeryana, ew teyrê jî bifirya, biçûya. Ew vedigerin, şûnda tîn herine malêd xwe, teyr nafire. Eva ber bi teyr diçe, dest davêje lingê teyr, teyr pîrranya dide xwe dive diçe ber mala xelîfe, dest baskê wî peya dike. Wexta peya dive erdê, dîsa cîsnê Berîye.Xelîfe xwe davêje dest-piyê birê, divê:

-Xwedê mi qurbana teke, kiryameta te ha jî heye?

-A,- dive,- tu divînî, paşê min bîr tînî?

Ser wêderê gotê, go:

-Bira, were ez te bizewicînim.

-Erê, go, çi heye? Go, birê minî, mi bizewicîne, çi heye? Go, nîşanîkî minra bistîne, go, mi çi qîz xwestiye, go, bive nîşanke, mira bixweze.

Divê:-De were em herine şêher.

Ew, Berî tev diçin. Berî diçe ber kevîrekî, lingê xwe kevir dixê, derîkî ber vedive, diçe hundurr, dêna xwe didê, nola van metroya şêhere. Bin erdêda şêhere, fenerin, têda dikanin. Lê digere divêje:

-Bira, were wê gîstîla hanê minra bistîne.

Divê:-Qurba, lê qîmetê wê çiyê?

Divê:-Sed zerr.

Divê:-Sed zerr biha nine?

Divê:-De bistîne.

Divê:-Bihaye.

Divê:-Ê, biha-bihaye. Em herine dikana hanê, bazinekî zerr minra bistîne.

Diçin wê dikanê, bazinê zerr bazar dike, divê:

-Çiqasî?

Divê:-Dusid zerr.

Divê:-Dusid zêrr bahaye.

Divê:-De em herine dikana hanê qerefilekê bistîne.

Diçin wê dikanê. Qerefilê bazaar dike, divê:

-Qîmetê wê çiyê?

Divê:-Sêsid zerr.

Divê:-De bistîne.

Divê:-Ezê çawa bistînim, bihaye.

Divê:-De were em herine malê.

Lê çi wexta lingê xwe derî dixê, derî vedive. Dêna xwe didê yeke horî, du kurê wê hene, merî hizmetkare lê binhêre, têda sekinîye.

Divêje:-Xelîfe, divê, eva jina mine, eva jî zarê minin u eva hebûna han jî tamam ya mine.

Hêja xelîfe fem dike, wekî birê wî Berî helale, jina wî şerr avîtiye Berî... Şerma dengê xwe jêra nake.

Kuta bû, çû.

ŞÎRETA BALÛL

Balûl çû, dîna xwe dayê xortek wêda tê, merkevek pêşiyêye, barê merkevê girane. Şivdarek destê xortdane, merkevê dixê, dajo tê.

-Kuro, xorto, roj xêra te.

Go:-Ser çavara hatî.

-Kuro, go, çira vê heywanê dixî, hêdî bajo, wê here.

Go:-Riya min dûre, ez dajom, wekî zû herim.

Go:-Tu çiqazû bajoyî, tuyê dereng herî, heywane, guneye, çi wê şivdarê ra ser hatî, dikuji?, -got û derbaz bû.

Xort da hişê xwe, go: "Kuro, evayî dîn bû, go – tu lez bajoyî, tê

dereng herî, hêdî bajoyî –tê zû herî”,- û raserî guhdirêjê hat, barê wî giran bû, ket. Firî ket, bêmene.

Balûl çû karê xwe, vegerya, wê kera wî ketiye, pejmûrde bûye.

-Kuro, lawo, go, min tera go –tu lez bajoyî, tê dereng bighîjî. Îja naha kerê te ketiye, vira jî ciyê qaçax-lotiyane, îja wê çawa be?

Go:-Bextê teme, xalo, alî min bike.

Alî kir, bar kir, anî mala xwe, merkev debar kir, nan da ber mêrik.

-Kuro, go, xwera rave razê, ezê herim dîwana xelîfe. Bira merkeva te alifbe, hêsabe, tu jî rihet be. Sivê rabe, barke here.

Go:-Ezê jî bême dîwanê.

-Kuro, go, tuyê bêyî çî? Tu merivekî xerîb, tuyê bêyî çî?

Go:-Na, ezê bêm.

Go:-Ez dîna xwe didime te, tu merivekî sivikî, ezê şîretekê bidim te, têtî were. Go, niha em diçin, go, cîkî usa rûnê, îda ranevî, kes te xever nede, tê xever nedî.

Çûn. Balûl bala xwe dayê xort çû serê jorîn rûnişt, paşê çû ser sekiyê piya sekinî. Dîna xwe dayê, kes wî nade xeverdanê, ew qara qara wîye xever dide. Balûl avira didê, nave.

Êvarê sekinî şîv hat, penir hat. Go:

-Kêra kê heye, em penir jêkin?

Ewî kêra xwe derxist, penir birîn. Kêra başe, xweşa xelîf hat, rabû gote gede, go:

-Kuro, te eva kêra ku aniye? Xizna min birrîne, ev kêr jî pêra birine.

Go:-Na, xelîf, kêra diziyê nîne.

Rabûn gede dane girtinê. Balûl go:

-Mêvanê mine!

Go:-Mêvanê tebe, ne mêvanê tebe.

Balûl go:-Mêvanê mine, îşev ezê bivim, sivê bînim ceza dikî, çî dikî – tu zanî.

Rabû gede xwera bir. Ê, sond xariye jêra xever nede. Rabû pişikêra go:

-Pişik, ne min şîret te kir, te çima usa kir? Bêje, zanî çî? Bêje: “Wele, bavê min kuştibûn, ev kêr zikê bavê minda mabû. Ez jî lê digirim, belkî mêrkuj bivînim”.

Sivê rabû, da pêşiya xwe, teslîm kirê.

Xelîf jê pirsî, go:

-Kuro, te çawa ev kêr dîye?

Go:-Wele, bavê min kuştine, kêr têda mabû, ez jî lê digerim, belkî mêrkuj bivînim.

Go:-Kuro, go, berdin, bira here.

BALÛLÎ ZANE. SÊ QOQ

Merivek çû, sê qoq dest xistin, qoqê xwe hilanî çû dîwana Xelîfe. Dîna xwe dayêda cimeta Xelîfe, Balûlva runiştine.

Balûl gotêda, go:

-Kuro, ew çîye tu difroşî?

Go:-Balûlî Zane,-go,- sê qoqin ez difroşim.

Balûl gote Xelîfe, go:

-Zêrekî derîne, ezê bidime vî merivî, ezê qoqa bistînim.

Xelîfe got:

-Malxirav,-go,- tuyê van qoqê miriya çawa bikî?

Go:-Ez qurbana teme, tuyê zêrekî bidî min,-go,- hewasa min çûye ba qoqa.

Xelîfe te, şerma xwe, zêrek deranî, dayêda. Xayê qoqa çû. Balûlî Zane gote xelîfe, go:

-Sê şîşa ji minra bîne.

Ew cimet jî guhdarî dike. Sê şîş anîn. Ewî qoqek danî, şîşek lêda. Kir û nekir şîş têda neçû. Ew qoq girt avît. Şîşek li qoqê mayîn lêda, hema usa lêket, lê guhê mayînra avît, dêmek – vî guhî ket, guhê mayînra avît. Qoqa mayîn anî lêda, nîv şîş çûyêda, nîv têda hejiya, go:

-Baltekî minra bînin.

Qoq şikênand. Dîna xwe dayêda ji orta qoq durrek derket.

-A,-go,- Xelîfe, ev durr çi hêjeye?

Go:-Malê dinyayê.

Go:-Ev durr ji tera,-Balûl gote cimetê, go,- ew qoqê ewil, min şîş lêda, tê neçû. Ew meriv diçû miçlîsa xelqê, çi digotin nedibihîst, serê wî hesin bû. Ew qoqê mayîn –şîş lêket, derbaz bû: vî guhîra dibihîst, guhê dinra derdixist, nedikire serê xwe. Ew jî merivekî usa bû, tewakelî bû, gura xelqê dikir, aqilê xwe ne dişewirî, lema jî şîş têda çû. Lê ev qoqê sisiya, ewî usa diçû miçlîsa- çi digotin dikire aqilê xwe, lê belê - bi aqilê xwe şuxulê xwe dikir. Ew zanebûn jî bû durr, kete serê wî merivî.

XWEŞÎPÊKIRINÊ MELLE NASREDÎN

1.BALTÊ MELLE NASREDÎN

Melle Nasredîn rokê baltê xwe hildide, diçe hildikşe ser darekê û jêrra dêr dibire.

Rêwîk rêva te, dibê:

-Melle Nasredîn, çi dikî? Tu jêrra dêr dibirî, ê ne darê bikeve, tê bimrî.

Melle Nasredîn peya dibe, yaxa wî digire, dibê:

-A, ha, tu mirna min jî zanî? De bêje, ezê kengê bimrim?

Rêwî jêra dibê:-Canim, ez çi zanim? Ez nexwendîme, ancax aqilê min dibire, ku tu jorra ser dêr sekinîyî –binatara xwe dibirî. Min wê karê zanibû, darê bişkê, tê bikevî bimrî.

Melle Nasredîn dîsa dest jê nakişîne, dibê:

-Tu mirna min zanî, bêje, ezê kengê bimirim?

Rêwî xwe jê xilas nake, dibê:

-Tê rokê kera xwe bar bikî ber bi nehevrazekî herî. Wî çaxî kera teyê hevt cara bayê ber keve, wî çaxî tuyê bimirî.

Wextek derbaz dibe. Rokê Melle Nasredîn kera xwe bar dike, berê xwe dide nehewrazekî, ber bi hevraz dibe, ba ber kera wî dikeve.Divê: “Wextê min tamam bû, eva yek.Ruh hate li gûzeka ling”. Lê bayê duda dibê: “Ruhê min hate çoka min”. Bayê sisya dibê: “Navika min sancu dide”. Bayê çara, pênca, şeşa, hevta –xwe digire şerpînkî davêje erdê, giva wefat bûye.

Bazirganek rêva tê, dibînin ku merivek erdê, orta rêda dirêj bûye. Barê bazirgîn şûşe bûye. Nêzikî Melle Nasredîn dibin. Melle Nasredîn nişkêva cî radibe li ser xwe, rûdinê.

Qafilê bazirgîn tevîhev dibe, şûşê bazirgîn dişkên. Bazirganbaşî tê yaxa Melle Nasredîn digire, dibê:

-Tu çima notila zara vira velezyayî?

Melle Nasredîn dibê:

-Ez pîrr ji we razîme, ku we ez sax kirim, ezî mirîbûm.

-Tu çima mirîbûyî? Kê tu kuştî bûyî?

Dibê:-Kerê min hevt ba ber ket, ez mirim.

Jêra dibên:-Zef jî ba li ber ket, bi wîya insanê dimire?

Melle Nasredîn dibê:-Yaziya min jî usa bû!

Got: Ûsivê Hesên ji gundê Pampa kurda, li ser nehya Aparanê.

2.BELKÎ RAST BE

Melle Nasirdîn carekê te, divê: “Ezê herim gund, virekê bikim”.

Kî rast tê, divêje:

-Olo Heso, Misto, Beko, Elo, bazirganek hatiye pišta vî çiyayî daniye, pez şerjê kirine, birinc çê kirine, kî diçe tê- têr didinê. Dixwe û fereqa wî jî tijî dikinê, didin dive mala xwe.

Gundî çev hev ketin, giliyê Melle Nasirdîn kirin. Çûk û mezin hemû fereq hildan, ber bi çiyê revîn.

Melle Nasirdîn dîna xwe dayê gundî bi carekêva çûn, hat gote jina xwe, go:

-Jinê, fereqê bide min, ez jî herim tera pelawê bînim, qeliyê bînim.

Jinê go:

-Tuyê ji ku bîni?

Melle got:

-Min gundî xapandin, min virek ji wanra kirye, gundî ber bi çiyê çûn. Min ew xapandin, lê belkî rast be.

Got: Romiye Heso, 49 salî, ji gundê Kûrekendê, li ser nehiya Êçmîazînê.

3.BIHÊ KERÊ

Melle Nasredîn rojekê kerê xwe bir çû meydanê. Dêla kerê jê kir, girte destê xwe.

Xelq hat kerê bikire, got:

-Melle Nasredîn, ka dêla wê?

Go:-Hûn bistînin, dêl vaye.

Wê rojê ker nefiro. Go: “Goşt biha dive, go, ezê kerê şerjêkim, bivim herim meydanê”. Ker şerjê kir, bir çû qesabxanêda darda kir.Kî hat dîna xwe dayê, goştê kerêye –ne kirin. Kî goştê kerê dikire?

Heta êvarê ma neçar. Kûçik wêderê, derê meydanê, hebûn. Girt goşt ker- kerî kir, avîte ber kûçika, go: “Sivê ezê bêm, perê xwe vana bistînim”. Da riya xwe, lêda çû.

Roja dinê, paşî êvarê da riya xwe, hat, go:

-Ka perê min? -Ba kê kûçikîda çû, kûçik revî. Kûçikek kete fesala wî, kire mire-mir...

Yekî cihû dikana xwe dada, perê xwe kir nav desmalê, girt destê xwe, pêşya wan diçe. Kûçik da pey wî. Ewî desmala xwe girt avît,

revî.

Melle Nasredîn ço ser sekinî, go:

-Eva heqyata kera min!

Got: Reşîdê Mîrze, ji gundê Pampa kurda, li ser nehya Aparanê

4. BOSTANÊ MELLE NASREDÎN

Melle Nasredîn rojekê jina xwera divêje:

-Ezê herim du bostana bavêjim, yek ji minra, yak xwedêra.

Bostanê xwe dive ciyê rind, av, li wir diçîne. Lê ya xwedê dive ser kevira, ciyê xirav diçîne.

Bostanê wî şîn nave, yê xwedê şîn dive.

Jina xwera divêje:

-Îsev ravim herim diziya bostanê xwedê.

Merra xwe hiltîne, diçe diziya bostan. Melle navda digere, bostan xirav dike, û jorda zîpik serda dibare. Direve, divê:

-Wayê, xwedê gulle davê min.

Mera xwe piş xwera dike, direve tê mala xwe. Mera wî dêrî hasê dive. Gazî jina xwe dike, divê:

-Jiné, ha jinê, were hewariya min.

Jina wî tê merra wî dêst hildide, wîya xilas dike, tê hundur.

Got: Teyoyê Mamo, ji gundê Heko

5. BÊJE JINA MIN

Şevêkê jina Melle Nasirdîn wa cîda divê:

-Melle, hevekî wêda here.

Melle şev, hema tena kiras, derpêva radive, diçe.

Gundiyê wana rast tên, divêjin:

-Melle Nasirdîn, xwedê bi xêr ke, tuyê şev nivê şevê wa kuda herî?

Divê:- Ez wê yekê nizamim, here bêje jina min –ez hinekî jî wêda herim?

Got: Romiyê Heso

6. ÇAWA DIKENE

Rojeke zivistanê Melle Nesredîn cawê dide cînarê xwe, divê:

-Were em herin qirşa bînin, xwera nava şêher bifroşin.

Cînar jî gura wî dike. Radivin, her yek xwera werisekî hildidin, diçin. Melle Nesredîn gelekî dûr diçe. Heta qirşê xwe berev dikin, qirşê xwe hazir dikin terî dikeve erdê. Hevalê wî jêra divê:

-Melle Nesredîn, êvare, terîye, were em herin gundekî, em îdî nagihîjine mala xwe.

Melle Nesredîn divê:

-Nagihîjin, emê vira çolê bimînin. Yan herin malê xelqê, çi?

Heval divê:

-Ne axir zivistane, sare, terîye, emê çolê çawa bikin?

Melle divê:- Ha, xwedê mala te avake, tu qe ne mêrî? Nebû ezê werisekî bavême ser te, bera tu germ bî, ya min tişt nake.

De, usa jî dikin. Şeva zivistanê sar. Wexteke şev hişkî zorê dide heval. Heval dimire, devê wî jî hev diçe, diranê wî xwenê dikin.

Sive ron dive, Melle Nesredîn radive, divêje hevalê xwe, divê:

-De rave, ne te go: "Emê hişk bivin?",-wexta devê heval divîne, dide xevera, divê,- lê te digo "emê hişk bivin?", hela çawa dikene?

Got: Reşîde Mîrze

7. ÇÎ WERANE?

Carekê xulamekî Melle Nasredîn hebûye. Ew xulam cêrr hildide, diçe avê.

Melle Nasredîn diçe ser avê, xulamê xwe dikute.

Xelq divêje:

-Canim, çima xulamê xwe dikutî?

Divê:-Çî werane, xulamê inine, ez dikutim, min pere daye, tu we pere ne dayê?

Axiriyê xelq gelekî pêda dikeve.

Melle divê:-Ez bona wê yekê dikutim, wekî cêrê min neşkêne. Wekî pey şikênandinê ez bikutim, çend giroş hêjeye, xwe wî çaxî cêr sax nave?

Got: Rizganê Bedo, ji gundê Korbilaxê, 44 salî, nîvxiwendî

8. ÇI HATE SERÊ MELLE

Jina Melle Nesredîn herro xarinê bê xwê çê dike. Nesredîn divê:

-Tu çira xarinê bê xwê çê dikî?

Jinik divêje:

-Tu here mala bavê min ji diya min pirske. Diya minê tera bêje çika ez çawa çêkim.

Melle Nesredîn radive diçe mala xezûrê xwe, ji xasiya xwe pirs dike, divê:

-Qîza te herro xwerinê çê dike bê xwê, çika tu çi divêjî?

Xasiya wîya jêra divêje:

-Hergê xarin gelege, bira gelege xwê têxê, hergê hindike, bira hindikî têxê.

Melle Nesredîn dertê, tê ber dêrî bira wî diçe, çi ku xasiya wî got. Carke din vedigere, tê ji xasiya xwe dipirse:

-Te çi got, min bîr kir?

Xasiya wîya divêje:

-Here bêje “pirra-pirr, hindika- hindik”.

Melle Nesredîn dertê tê ber bêdera yekî, dinhêre du bira ji hev cihê divin. Neferê birakî zefin, yê yekî jî hindikin. Ewana hevra yole naçin. Birê çûk divêje:

-Emê serê nefera nanê xwe parevekin.

Melle Nesredîn tê berra derbaz dive, divê:

-Pirra-pirr, hindika-hindik.

Birê çûk digire Melle Nesredîn dikute, divê:

-Çi terane? Tu bê – “bereket be”, here.

Melle Nesredîn xwera hema divê: “bereket be, bereket be” û xwera diçe. Diçe dinhêre şivanek germa havînê daye ser, pez koryêdane. Melle tê berra derbaz dive, divê:

-Bereket be.

Gava Melle Nesredîn usa divêje, şivan jî wîya dikute.

Melle Nesredîn divê:

-Lê ez çi bêjim?

Divê:- Bêje: “Qirr nav keve, qirr nav keve” û here.

Melle Nesredîn usa divêje, rê dikeve. Diçe rastî gundekî tê, wekî mirî jê mirîbû, dibirin çel dikirin. Melle Nesredîn gava usa divêje, xortek ji nava gundiya tek dive, Melle Nesredîn têr dikute.

Melle Nesredîn divê:

-Lê ez çi bêjim?

Gundî divêje:

-Bê: “Reme lêve, reme lêve” û here.

Melle Nesredîn divêje: “reme lêve” û diçe. Diçe divine wê du xorta çawek kirine stuyê kelbekî, divin bavêjin. Melle Nesredîn gava usa divêje, ew herdu xort Melle dikutin.

Melle Nesredîn divêje:

-Lê ez çi bêjim?

-Bêje: “Çi bînekî mirrdar te, çi bînekî mirrdar te” û lêxe here.

Melle Nesredîn usa divêje: “Çi bînekî mirrdar tê” û diçe. Diçe rastî dewatekê tê. Melle Nesredîn gava usa divêje, du xort Melle dikutin, divên:

-Tu zanî, wekî bîna cinetê ji dewatê tê?

Melle Nesredîn divêje:

-Lê ez çi bêjim?

Divê:- Hema destê xwe bigire bilîze, here.

Melle Nesredîn diçe rastî nêçîrvanekî tê. Nêçîrvan mêşa xezalê girtiye, wekî lêxe. Melle Nesredîn destê xwe usa dike, xezal direve. Nêçîrvan ter Melle dikute. Melle Nesredîn divê:

-Lê ez çi bêjim?

Nêçîrvan divêje:

-Xwe kûzke here, çalepiya here.

Melle Nesredîn usa kûze-kûz diçe. Rastî baxekî tê. Dizya wî baxî herşev dibû. Wê şevê jî xayê bax hate ber bêx, wekî diz bigire, çika kîye? Ew dinhêre, wekî yek kûze-kûz tê. Xayê bêx Melle Nesredîn digire û têr dikute.

Divê:-Ez diz nînim, lê çawa herim?

Divê:-Çî minrane? Lêxe here mala xwe.

Melle Nesredîn diçe mala xwe. Jina wî divê:

-Te çawa kir?

Melle Nesredîn divê:

-Haqa ez kutam, nizam qe xasya min çi minra got.

Got: Teyotê Mamo

9. DEYNÊ MELLE NASREDÎN SER KÛÇIKA

Melle Nasredîn rojekê radive çêleka xwe şerjê dike. Cendekê çêlekê derdixe derva, gazî kûçikê mehilê dike. Kûçik dora cendek top divin. Melle ji kûçikara divê:

-Ez wer a peymanê çê dikim, kê roja min deynê xwe ji we xwest, hûn gerekê serê min neêşînin, deynê min bidine min,- paşê goşt kûçika teva bela dike.

Disekine qedera deh roja. Xurcika xwe hiltîne, diçe nava gund. Gundî divêjin:

-Melle Nasredîn, tê herî ku?

Divê:-Ezê herim, deynê min ser kûçikane, ezê herim berevkim.

Gundî pê dikenin, divên:

-Kûçik û deyn? Kê diye?

Melle rastî kûçika sor tê, divê:

-Îro çende ez te digêrim, tu çima deynê min nadî min?- şiva xwe serda dihejîne.

Kûçik dike mire-mirr.

Melle divê:- Tu heqê min nadî min?

Şiva xwe hiltîne ku kûçikêxe, kûçik direve ser dîwêr. Dîwar bin kûçikêda hildişe, kûpeke zerr ji nav dîwêr dertê.

Divê:- A, ba-bavo, ha te dî, min heqê xwe çawa ji te stand...

Got: Rizganê Bedo, ji gundê Korbilaxê, 44 salî, nivxwendî

10. DEYNÊ MELLE NASREDÎN SER GUNDIYA

Deynê Melle Nasredîn ser gundiya gelek hebûye.

Rojekê merivek ji gund dimire, gundî wî mirî hiltînin, divin ser mezel.

Melle Nasredîn kûçikekî wî hebûye, xurcekê davê ser kûçikê xwe, diçe ser mezel. Gundî divêjin:

- Nehêlin Melle Nasredîn bê, wê me bide kenandinê. Miriyê xelqê miriye, şerme.

Yek tê pêşiyê, divêje:

-Melle Nasredîn, tê herî kê derê?

Divê:- Ê, deynê min ser we tevane. Îro hûn ser mexber tev sekinîne, ez deynê xwe îro ji we nestînim, îda nikarim mal-mal bigerim.

Ew mêrik divê: -Ez bextê tedame, hema hinkî xwe bike talde, bira tev bizvirin, deynê te bidine te, neyê ser mexber.

Gundî jî zû-zû mirî vedişêrin û tèn deynê Melle Masredîn didinê û yaxa xwe jê xilaz dikin.

Got: Rizganê Bedo

11. EVE DERMAN

Dibe qulixayî. Mişk zeviya dibirin. Cimet dike-nake tu îlac mişka nabe.

Melle Nesredîn agûrê sor hûr dike, du tûrka tijî dike, nava cimete digêrîne:

-Ha dermanê mişka, ha dermanê mişka.

Cimet tê ser hevdu, yek dibê:

-Bihê du manata bide min.

Yek dibê:-Sê manata.

Dibê:-Na, qurba, heta hun dermanê min tamam nestînin, ez tilsimata wê navêjim-çawa mişka qirr dike.

Dermanê wî cimet tamam dikire.

- De,-dibêje,-me dermanê te tam kiriye , bêje çika mişka çawa qirr kin?

Dibêje:-Herin nava zeviyê xwe mişka bigirin, çermê serê wana bigrin, devê wana ji hev vekin, ewî dermanî bi darika bidewsnîn zikê wan, îja ewê cî bi cî wê hişk bivin. Eve dermanê mîm.

Dibên:-Melle Mesredîn, xwedê mala te xirabke, hazir em digrin, emê bikujin.

-Ê, divê, qurba, welle, ew jî cûreke.

Got: Letîfê Mamo

12. EVA REŞÊ TEYE

Tirba Melle Nasirdîn di welatê Romê ber zinarekîye.

Wexta mirinê, Melle Nasirdîn weset dike, wekî "Tirba min bivin ber zinêr çel kin, sûrê dîsa ber zinêr lêxin."

Wextê mirmê divin diçin ber wî zinarî çel dikin û alyê zinêr dîsa sûr dikin.

Ew zinar jî serê rê bûye. Herçî rêwiyê tèn, diçin pê dikenin.

Rêwîk rojekê hêrsa xwe tîne, divêje: “Ez pê nakenim”.

Wexta ber tirba wîra derbaz divin, hevalê wî gişk dikenin. Diçin derekê dihêwirin, radizên. Ew merivê ku nekenya bû, şev xewnêda dikene. Hevalê wî radivin, dinhêrin –çawane ew dikene. Dey lê dikin, divêjin:

-Tu çima dikenî?

Divê:-Welle, xewnêda Melle Nesirdîn pînekî reş hêta xweva girêdaye, divê: “Welle, tu îro ser min nekenyayî, eva reşê teye min girê daye”.

Got: Romoyê Heso

13. GOLIKÊ MELLE NASIRDÎN

Melle Nasirdîn du golikê xwe dibe, ditewilîne. Golikek difilite, diçe. Xayê zeviyê çêra dike, de golik ketiye nava zeviya wî, divê:

-Mele Nesirdîn, tu çima golikê xwe pak girê nadî?

Melle Nasirdîn diçe ewê nakute, tê ya girêdayî dikute.

Xayê zeviyê divê:

-Agir mala te keve, ya hana ketiye nav zeviyê, tu çira wê dikutî?

-Ha, divê, wekî ev bifilite, ev ji wê xiravtire.

Got: Rizganê Bedo

14. GIDÎ, HEWARA MIN WERE

Melle Nasredîn toximê xwe hilda, çû, toximê zeveşa, bir çû avît – nîv karî, go:

-Nîvî min, nîvî xwedê, go, ezê bavêjim.

Avît. Bostanê wî şîn bû, rind gihîşt. Melle Nesiredîn rokê çû bîne. Temam şeland, parevekir – xwe û xwedêra. Para xwe anî mala xwe, para xwedê jî wêderê hişt.

Rokê jina xwera got, go:

-Jinik, ezê îşev herim diziya xwedê,-çewalê xwe hilda û çû.

Çû, çewalê xwe tije zeveş kir, hat. Ba rabû, belgê kala hejiya, ewî got: “Xwedêye, go, hat da pey min”.

Revî, xwe gîhande mala xwe, dêrî xist, jina xwera got, go:

-Zû derî veke, gidî, hewara min were, xwedê pey min ketiye.

Got: Basoyê Bekir

15. HELÎSE

Melle Nasirdîn merîkî arşivêrçî bû, belengaz bû. Hevt kerê wî hebûn. Rokê kerê xwe da ber xwe, çû ji xwera arîş vêrişê bike. Kerekî siyar dibû, şeş kerê wî diketin pêşiyê, dijmirî- şeş hev derdiketin, nav çevê xwe dixist, digirya, digot: “ Ew kerekî min kê dizî?” Kerba peya dibû, car din kerê xwe dijmirî –kerê wî temamin. Car dinê siyar dibû, dima şeş ker û dîsa dijmirî, serê xwe dixist.

Xortek rastî wî hat, go:

-Melle Nasirdîn, tu çima digrîyî?

Go:-Xortê delal, hevt kerê minin, gava ez ku kerê siyar dibim, dimînin şeş ker, yekî nizanim kî didize dive. O, gava ez kerê xwe peya divim, dîsa dive hevt kera, qet nizanim ev çi ecêve?

Xort lê dinhêre Melle Nasirdîn merîkî aqilda belengaze, divê:

-Melle, tuyê çi bidî min, ez kera usa bijmîrim, temam derên?

Melle Nasirdîn divê:

-Ezê çend qurîşa bidim te, tenê bêje.

Vê derê xort Melle Nasirdînra divêje, wekî kerê te temamin, tenê wexta tu yekê siyar divî –ya bin xwe najimîrî,- xort temiyê didê, divê,- Tu ku çawa çûyî mala xwe, jina xwera bêje bira tera helîsê çêke, heşê te bê serê te.

Melle kerê xwe dajo, tê dikeve nava heriyê. Kerê peya dive, heta ji nav heriyê kerê derdixe helîse ji bîr diçe. Melle Nasirdîn dinhêre wa xortek ji wêda tê. Xort divê:

-Melle, tu nav vê heriyêda çi digerî?

Divê:-Xortê delal, kerê min nav heriyê ketin, min tiştêk navda unda kir, were ew tev bigerin, nîvê min, nîvê te.

Xort û Melle nav digerin, tiştêkî navînin. Xort divê:

-Top mala te keve, ka tişt tune, em awqas nav heriyê geryan, ev herî bû helîse.

Divê:-Ay, ez qurbana tevim, helîse bû, min unda kiribû.

Xort dive:-Mala te hilşe, dêmek, siveda em badilhewa nav vê heriyê gerandin.

Divê:-Çima dixeydî, heyran, undakirina min jî ew bû.

Got: Eslanê Keso, 60 salî, ji gundê Pampa Kurda, li ser nehiya Aparanê.

16. HEMÎN EW ÇÛYE

Melle Nesredîn diçe dinhêre, wê jinekê werisek avitiye darê, wê xwe darda dike.

Gundî dinhêrin, wekî Melle Nesredîn ber wê darê sekiniye.

Divê:-Melle Nasredîn, wê jinê ji darê bide xilas kirinê, wekî xwe nexeniqîne.

Melle Nesredîn digihîjê çiqlekî dinê dibire. Jinik dixeniqe.

Gundî divên:

-Melle, xwedê dîwana te bike, te çira wê çiqê darê nebiri, wekî jinik xilas bûya?

Melle Nasredîn divê:

-Hemîn ew çûye, min ev çiq biri, wekî jina min xwe darda neke.

Got: Rizganê Bedo

17. HÛN MIN BAWAR NAKIN?

Cînarê Melle Nasirdîn diçe mala wî, divê:

-Kerê bide me, em herine aş.

Melle Nasirdîn divêje:

-Ker hêja cînara bir.

Xeber devê Melleda ker tewlêda dike zîqe-zîq.

Cînar divê:

-Melle, ne ker wê tewlêdane?

Divê:- Heyran, hun min bawar nakin, zîqînya kerê bawer dikin?

Got: Eslanê Keso

18. HESKA MELLE NASREDÎN

Melle Nasredîn êvarekê divêje jina xwe:

-Tevşoyê min hazirke, ezê berbangê herime mêşe, dara bibirim.

Jina wî tevşo derdixe, datîne peltikê û cavê didê:

-Min tevşo daniye peltikê, sivê diçî xwera bive, here.

Melle Nasredîn sivê radive diçe peltikê dinhêre, dewsa tevşo heskê hiltîne.

Diçe mêşe. Wexta digihîje mêşe, heskê hiltîne darekêxe bibire. Wê hingê koda serê heskê difire. Divê:

-Xwedê, wekî ez tevşoyê xwe bivînim, ezê kode nan mizgîniya te

derxim.

Gelekî digere, dora dara, nav mêşe, koda heskê divine, divê:

-Xwedê, ne min tera got – tevşo bivînim, ezê paşê kode nanê te derxim. Lê min hê tevşo ne dîtiye, lê te koda xwe şandiye.

Got: Teyoyê Mamo

19. KERÊ MELLE NASREDÎN

Melle Nasredîn carekê rêda diçe. Hevt ker ber bûne.

Yekê siyar dive, hesav dike- şeşin, peya dibe, hesav dike-hevtin.

Yek wêda tê, dive: - Xoce, çima usa dikî?

Divê:-Hal û hewalê min ev.

Got: Teyoyê Mamo

20. KÊWRÎŞKÊ MOLLE NASREDÎN

Carekê Molle Nasredîn divêje: “Tu bisekine, telala gelek oyîn anîne serê min”. Du kêwrîşka tîne, reng dike, herdu jî bi formekê û bi renekî, û jina xwera divêje:

-Tu savar çêke, zeximê goşt bide ser, kişmîş jî serke.

Molle Nasredîn kêwrîşka xwe yekê malda girê dide, lê ya dinê jî hiltîne û dive û rastî telala tê. Telal wê mal dikirin û difroşin.Divê:

-Hûn îro mêbanê minin.

Kêwrîşka xwera divêje:

-Tu here jina minra bêje bira savar çêke, zeximê goşt jî serbe û kişmîş jî serbe. Hazirke, heta ez mêvanê xwe tên mal.

Molle kêwrîşkê ber dide. Kêwrîşke xam bû, direve ji nav bajêr dertê, diçe.

Molle Nasredîn mêvanê xweva têne mala wî. Dinherin kêwrîşk wê wêderê girêdaye, lê çî ku Molle Nasredîn gotiyêda, hazire. Ewana hevira divêjin: “Welle, emê vê kewrîşkê bikirin, bivin. Emê xwera bivin herin çolê. Çî ku jêra bêjin, ewê here jinê mera bêje. Ev kêwrîşk lai yqî meye”.

Wêderê nan dixun û kêwrîşkê gelekî biha ji Molle dikirin. Lê hema ku ji mala Molle Nasredîn derdikevin, kêwrîşkê berdidin, divêjin kêwrîşkê:

-Here, mala mera bêje, bira birincê ser bi kişmîş çêkin, hazir bive, heta em tên.

Çaxê ku evana diçim malê xwe, jinê xwera divêjin:

-Ka kêwrîşka me?

Jinê wana divêjin:

-Kêwrîşka çi, hale çi?

Telal dizvirin cem Molle Nasredîn, divêjin:

-Te em xapandin, kanê perê me?

Ew jî divêje:-We kengê kêwrîşk berda?

Divên:-Em çawa mala te derketin, me berda.

Molle Nesredîn wan dikene, divêje:

-Hûn lap dînin? Kêwrîşkê çi zanibûya mala we kuye, wekî biçûya mala we?

Got: Rizganê Bedo

21. LÊ BIKIME KU?

Melle Nasirdîn rojekê dikeve nava baxê yekî, çiqê dara sêvava dikşîne, sêva dike xurcika xwe. Xayê baxê tê, divê:

-Melle, tu çira ha dikî?

Divê:-Boy xwedê be, bê ez anîme vira.

Divê:-Lê tu çira çiqê dara dişkênî?

Divê:-Ez xwe pê digrim.

Divê:-Lê tu çira sêva dikî xurcika xwe?

Divê:-Lê bikime ku?

Got: Romiyê Heso

22. LÊ MENYA NEDANÊ ÇIBE?

Carekê cînarê Melle Nasredîn têne mala wî, tewaçe dikin, wekî werisekî bide cînêr, bivin herin pê karê xwe bikin.

Melle Nasredîn divê:

-Werisî neyî valaye, min garis ser raxistiye.

Cînar divêjin:

-Axir, Melle Nasredîn, weris, garis, usa dive?

Melle Nasredîn divêje:

-Lê menya nedanê çibe?

Got: Gogê Ûsiv

23. MIN KERÊ XWE KUŞTIYE

Rojekê jina Melle Nasirdîn ceh tîne dike hundurê bêr, dide Melle Nasirdîn here aşda. Jina wî divêje, divê:

-Melle Nasirdîn, wexta tu çûyî aşda, ceh neyiseyî şile, bive raxe, bira hişk bive, paşê bihêre.

Melle Nasirdîn bîr dike, cehê xwe ranaxe, hişk nake, dive diçe, dihêre. Tê nîvê rê, nêzkaya malê dike, dikeve bîrêda, wekî ceh raxe, hişk bive. Eva tîne tê derê bar vedike, arê xwe dide bayê, divê: “Bira hişk bive”.

Wexta ew ar dide bayê, kerê wî sipî dive, dive boz. Ew tîne tê, divê: “Eva ne kerê mine, min ha-ha gora bavê wî kiro. Eva kerê kêye hatiye pêşiya min?”- darekî li qafê wî dixe, kerê dikuje û lédixe tê mala xwe.

Jina wî divê:

-Kanê ker, kanê bar?

Divê:-Min ker daniye ber ar, wekî ar hişk bive.

Jina wî divê:

-Te çawa ker daniye ber ar, wekî hişk bive, tu dînî?

Divê:-Lê çawa, ne te go: “Gere tu nanê xwe hişk bik?”. Min jî ker daniye ber, wekî hişk bive.

Jinik divê:

-Lê ker kanê?

Divê:- Wexta min ar da bayê, min hew nihêrî kereke boz hat pêşiya min. Kere me reş bû. Min lexist, eva kera kuşt.

Jinik û Melle Nasirdîn diçin, dinhêrin çîye? Ar wê wan dera rijyaye, têrr wê ketiye erdê, ker jî geve bûye, kêleka têrrêye.

Jinik divê:-Mala te xiravbe, ne ew kerê boz yê me bûye, te çima lê da kuşt?

Divê:-Na, min gora bavê te ha-ha kiro, ew kerê xelqêye.

Jinik divê:- Kerê me bûye, ji ar reng guhastiye.

Melle Nasirdîn diçe ser kerêda digirî, ha divê:

-Lê min malxiravî, min kerê xwe kuştiye.

Got: Mêraliyê Xudo, dersdarê gundê Berrojê, 1937

24. MIRINA DIYA MELLE NASIRDÎN

Melle Nasirdîn diya wî pîr bû, emirê xwedê hat ser, diya wî mir. Melle Nasirdîn rabû diya xwe li kerê kir. Cinyazê diya xwe da pêşiya xwe, çû. Aşek kete pêşiyê. Rabû kera xwe girê da û bi xwe jî çû hundurê wî aşî. Ji aşvanra got:

-Boy xwedê, kiloçekî lêxe ji diya minra, birçîye.

Aşvan go:-Here diya xwe bîne.

Ewî go:- Ez nikarim,- go,- xorto, xorto, kerema xwe, here bîne.

Gede çû gotê:-Dayê, were em herin kiloçê bixwe.

Dîtî wekî cawê nade. Defek li kerê dan, û jinik ket. Dîtî jinik miriye û hatin gotin:

-Melle, diya te ser kerê miriye.

Ewî jî go:-Wey li min, bavo, diya min kuştine. Ez xûnê dixwezim!

Avîtine şiriyatê, go:

-Diya min çar-pênc zarê wê hene, zarê wê hûrin, kes xwey nake. Ez dewa xûna diya xwe dikim.

Ewê çaxê jî axa hebûn. Hatin, ser xûna diya wî birîn – sed pez. Diya xwe veşart, sed pezê xwe jî hilda, hate mala xwe.

Xelq hat pêşiyê, go:

-Melle Nasirdîn, te ev pez ji ku aniye?

Go:-Min diya xwe kuşt, ev pez jî anî.

Go:-Ji kêderê?

Go:-Ber devê berê,-go,-diya we kî pîre bivin bavên hundurê berê, wê wera pêz derxe.

Xelqê rabû, herçê diya wan pîr bû dane pêşiya xwe, çûne devê berê, avîtine berê. Xêlek şûnda gazî kirin:

-Dayê, de were...,- ê wê ji ku bên?

Vegeryan, Mellera gotin:

-Melle, xwedê mala te xirav bike, ha-ha qewimî.

-Ê,-go,- diya we qurbana webin, de bera banyana, kulê ketibûn?

Got: *Mêraliyê Xudo, 1937*

25. ME TÊR SAVAR XAR

Mala cînara savar çê kiribûn. Dilê Melle Nasirdîn dixwest here hine savar bixwe. Tu îlac nedît biçûya savar bixara. Jina xwera got:

-Mala cînarê me savar çê kiriye, em çawa bikin, belkî ez u tu savar bixun?

Go:-Mêrik, ez çi zanim?

Go:-Were ezê te bikutim, tu bike qîrre-qîrr, here xwe bikute mala wan. Ez jî wê pey te kevim, belkî ez û tuva saver bixun.

Melle wexta nan xarina wana texmîn kir, da darekî, bezî jina xwe. Bû qarre-qarra jinikê, bezî çû wê malê. Melle Nasirdîn da dû, çû hundur. Lê nihêrî xweyê malê rûniştiye, teze savar daye ber xwe, Bû qîrre-qîrra Melle, go:

-Mîn berdin, ezê jina xwe bikujim.

Xweyê malê rabûn pêda ketin, darê wî ji dêst girtin, gotinê:

-De were rûnî nan bixwe, paşê jina xwera bike şerr.

Melle Nasirdîn rûnişt, têr nanê xwe xar, jina wî jî tevî jina rûnişt xar. Rabû go:

-Jinik, tu qurbana vê male bî, minê tu bikuştayî.

Melle û jina xwe vegeryan mala xwe. Kenya, jina xwera go:

-A,go, jinik, te dît, me têr savarê xwe xar. Diha me usa nekira kê wê savar bida me?

Got: Romîyê Heso

26. MELLE Û CÎNAR

Cînarê Melle Nasirdîn divêje:

-Jina te zef digere.

Melle Nasirdîn divêje:

-Kuro,-divê,- agir mala we keve, hûn çira şera davên jina min, lê ez qe mala xweda navînim.

Got: Romîyê Heso

27. MELLE NASIRDÎN Û XADÊ

Wextekê melle Nasirdîn jina xwera divêje:

-Evdaxadê, dewsa zeviyê me tune, ez dixwezim herim xadêra

bêjim, çika hine erd nade me, em ji xwera zeveşa bavên.

Jinik guh nadê. Melle radive diçe, divê:

-Xadê, gere tu cîkî bidî min, em nîvkarî zeveşa bavêjin.

Xadê dengê xwe nake. Melle difikire: “Dengê xwe nake – wê bide”. O diçe xwera cîkî radike, zeveşa davê.

Wext tê zeveş digihîjin. Melle diçe gazî xadê dike:

-Xadê, were, em zeveşê xwe bibirin.

Xadê dengê xwe nake. Melle Nasirdîn tê malê:

-Jinik, xadê nayê, hilbet şuxulê wî heye û ne valaye. Were em herin bibirin, çi para wî camêrî dikeve jêra bihêlin.

Diçin, zeveşa dibirin: Melle nîvî xwera, nîvî xadêra datîne. Para xwe tîne malê, ya xadê jî çolê dihêle o dike gazî:

-Aha, xadê, min para te hişt. Min helalî pare vekiriye, hergê min zeveşek zêde hildaye bira bive xêra min û jina min.

Melle Nasirdîn tê mala xwe. Êvarê radive ber bi bostana zeveşa diçe, çika xadê para xwe biriye, yan na? Diçe dinhêre zeveş cîdanin, ciyê xwedanin. Divê: “heve tuneve xadê xeydiye”. Vedigere tê malê.

Jina wî divêje:

-Evdê xadê, xadêyê kura zeveşa bive?

Melle dive:

-Wekî nave, hazir ez herim bînim.

Tele-tel diçe zeveşê “Para xadê” didize, ber bi malê vedigere. Babelîskek lê radive. Ba li tumekî kumkorrê dixwe pey quloz dive. Melle divê: “Aha xadê jorda hat”, zeveşa davê û direve ber mala xwe, derî dikute, divê:

-Jinik, zû derî veke!

Jinik divê: -Çi te qewimiye?

Divê: -Xadê daye pey min.

Jinik derî lê vedike. Ew dike ku here hundur, dare piştta wî li dêrî hasê dive, divê:

-Jinik, milê min giritiye, were...

Tirsana dixeriqe. Jina wî hildide dive malê.

Got: Eslanê Keso, 60 salî, ji gundê Pampa Kurda, li ser nehya Aparane, 1946s.

28. MELLE NASREDÎN Û DEWLETÎ

Go, Melle Nasredîn dua dikir:

-Xadê, tu sed zêrrî bidî min, wekî zêrrek kêmbê, ez hilnadim. Yekî dewletî jî cînarê wî bû, guhdarî dikir. Rojekê dewletî rabû nodûneh zêrr kire nav desmalê, kulekêda avît. Melle Nasredîn zêrr jimart, go:

-Xwedê, min go -sed zêrrî, wekî nodûneh zêrrin, ew jî bashe, tuyê rojekê ewî zerrê mayîn jî bişînî.

Dewletî bihîst, jorda hat, go:

-Heyran, min tu cêribandî, ka zêrrê min.

Go:-Na, min dua kirye, xadê zêrr dane min.

Dewletî kire dewî, go:

-Were em herin şerfêtê.

Go:-Were em herin,- derket derê malê, go,- ez nikarim peya werim.

Dewletî qantira xwe zîn kir, go:

-Qantirê syarbe, em herin.

Siyar bû, careke din peya bû, go:

-Ez wa rût çawa herim şerfêtê? Kincê min tunene.

Dewletî çû potek ji mala xwe derxist, anî hat lêkir.

Çûne şerfêtê ba qazî. Dewletî gotêda, go:

-Evî merivî dua dikir, digo: "Xwedê, tu sed zêrrî bidî min, zêrrek kêmbê, ez hilnadim",-go,- min jî girtiye nodûneh zerr kiriye nav desmalê, kulekêda avîtiye. Min cêribandiye. Zêrr -zêrrê minin, naka nade.

Qazî go:-Melle, tu merikî melleyî, tu çima zêrrê wî nadêyî?

Melle got:-Qazî, dewletî-dewletîne, lê qurboxtanin, dirava dikan.

Go, eva qantira mine, ez merikî kalim, cîkîda diçim lê siyar dibim, belkî bêje qantir jî ya mine?

Dewletî hilda go:-Çima qantir ya min nîne?

Melle Nasredîn go:-Xwedê te razîbe, belkî niha bêje- pot jî yê mine.

Dewletî go:-Çira pot yê min nîne?

Kir û nekir ser nexist.

Zêrr jî bir, pot jî bir, qantir jî.

Got:Reşîdê Mîrze

29. MELLE NASIRDÎN, MELLE MEHMED Û MELLE MEŞÛR

Mellê Mekê û Medîne - di nav wan da mellê herî kiviş dihate hesavê Melle Nasirdîn. Ewe birr-birrî bûn. Ji Mekê Melle Mehmedek hebûye, xwestiye wekî bê Medîne nava mella û tê kêleka bajarê Mekê datîne. Xulamêkî xwe dişîne, wekî here îzinê ji wana bixweze, bona Melle Mehmed bê nava wana. Lê wî çaxî Melle Meşûr razî nave, wekî mala Melle Mehmed bê nav wana, çimkî Melle Mehmed xwe jî mellekî kiviş bûye. Ew çevnebariyê ji Melle Mehmed dike. Hema di wê derê tê ser qirarekî û gazî Melle Nasirdîn dike, divê:

- Were binêre ein çî ji Melle Mehmed ra bişînin.

Têne ser wî qirarî, wekî badî şîr bikin û didine destê xulamê Melle Mehmed, wekî ewî şîrî bive bide Melle Mehmed.

Şîr diçe digihîje destê Melle Mehmed. Melle Mehmed gelekî ser wî şîrî da duşurmîş dive. Melle Mehmed tê derdixe, wekî ewana şîr bi vê meniyê şandine: “Eme hej-hejokin, emê bihejin. Em naxwezin tu bêyî nav me.”

Melle Mehmed tû dike nava şîr. Şîr dive qatix (mast). Bi gotina gotiya gulek ji qudiretê tê. Ewê gulê nava wî qatixîda çik dike o ewî qatixî dîsa dide destê xulamê xwe, divê:

-Bive bide wana.

Çaxê ku qatix diçe meçîtê, melle Meşûr tu şik-şibaba navîne wî qatixî, bona çî hatiye, yanê jî –meniya wî qatixî çiyê?

Gazî Melle Nasirdîn dikan. Melle Nasirdîn gelekî zane bûye. Derheqa wî qatixî û gula ortê da ji cimetêra şîro vedike, wekî Melle Mehmed eva qatixa bona wê yekê şandiyê, wekî: “Ez bême nav we, hûnê bivine qatix, ezê bivime gula nav we”.

Hema bona wê yekê jî qatix careke dinê vedigerînin, diçe, digihîje destê Melle Mehmed.

Melle Mehmed siyar dive, tê meçîtê û wê derê nava xebardana mellelêda nifireke li Melle Nasirdîn û Melle Meşûr dike, divê:

-Hûne çevnebarin, we ne hişt, ez bême nav we.

Nifira ku Melle Nasirdîn dike, eve, divêje:

-Ya Melle Nasirdîn, hetanî ku dinyalek heve, xelq usa derheqa teta xeverde û ser te bikene.

Nifira, ku li Mellê Meşûr dike, divê:

-Ya Melle Meşûr, hetanî roja mirinê simê xinzîra li ser çevê

tebe.

Ew herdu giliyê wî hema usa jî têne sêrî. Melle Meşûr tê Tivlîsê bi çend xulamava. Dilê wî dikeve gurcekê. Giliyê keçikê jî ji mellerava ev bûye:

-Eger tu herî ber xinzîrê bavê min, ezê te bistînim.

Xulamê mellê Meşûr wîya dihêlin, diçin. Wî çaxî mezmê mella divêje:

-Sed eferim şîrê wera, wekî hûn kafîr nebûn mellê xwera.

Hetanî vedigerin, diçin, Melle Meşûr dimire. Cinyazetê mellê Meşûr hildidin, divin diçin.

Rastî jî nîfrîyê Melle Mehmed hatine sêrî.

Got: Memedê Êso, ji gundê Xanarxacê, dersdare (ew gundê Qereqelê da ji diya xwe bûye, aliyê Qersê), 06.01.1936s.

30. MELLE Û KERÊ WÎ

Carekê Melle Nasredîn li kerê siyar bû, da hevraz, yek rast hat.

Go:-Melle Nasredîn, tu ji ku tîyî?

Go:-Ez ji cinetê têm.

Go:-Zanî, Melle Nasredîn, ez kême?

Go:-Tu kîyî?

Go:-Ez her tiştî zanim, ez zanim tuyê kengê bimirî.

Melle Nasredîn go:

-Ez bextê teme,-go,- min cinetêda hemû tişt dît, go, min ew der ne bihîst. Bêje, ka ezê çiçax bimirim.

Go:- Melle Nasredîn mirina te zef dûre.

Melle Nasredîn go:

- Çi wext?

Go:-Kerê te heft cara paşîya wî çû der, wî çaxî tuyê bimirî,-got û lêda çû.

Kerê Melle Nasredîn gava ku da hevraz, Melle Nasredîn lê siyar bû. Ker westiya. Carekê paşîya kerê çû der. Ricaf kete nav dilê Melle Nasredîn. Cara duda paşîya kerê çû der. Qudumê Melle Nasredîn sist bûn. Cara sisya paşîya kerê çû der. Stukura Melle Nasredîn xar bû. Cara çara – Melle pey xwe nihêrî, zimanê Melle giran bû. Cara pênca, cara şeşa li alîkî kerêda xar bû. Bû cara hefta - Melle Nasredîn li erdê bû, ker jî lêda çû. Melle Nasredîn “mir”.

Ker çû gihîste mal. Jina Melle Nasredîn nihêrf ker va hatiye, Melle tune. "De, go, welle Melle çûye ser nimêjê, lema nehat".

Em bêne ser Melle Nasredîn.

Rêwîk rastî wî hat, go:

- Melle Nasredîn, tu çima vira velezayî?

Go:-Ez mirime, zanî? Here bêje Melle Nasredîn miriye.

Peya pê kenya, go:

-Tu çawa mirîyî, tu bi minra xever didî?

-Kuro, go, min ruhîstîne xwe xwexwe dîye, wekî minra got:

"Kerê te kengê heft cara paşiya wî çû der, tuyê bimirî".Naka jî ez mirime.

Peya terka wî da, lê da çû, pê kenya.

Melle Nasredîn lê nihêrf kesek nehat hewariya wî, xwexwe rabû, çû ser kuleka xwe, go:

-Keçê, qîza kerê, ez mirime, tu çima nehatî hewariya min?

Jina wî pê keniya, guhê wî kişand, anî hate mal.Da ber dara, rind kuta.

Paşê Melle Nasredîn rabû ser xwe...

Got: Teyoyê Mamo

31. NIKARIM BENÛŞTÊ XWE JÎ BICÛM?

Carekê Melle Nasredîn deh kerê wî hebû, rêda diçû kereke xwe siyar dibû. Kerê xwe dijmîrî, dijmîrî-neh kerin, wexta peya dibû dijmîrî –deh kerin. Hema usa rêda diçû dijmîrî, siyar dibû dijmîrî, peya diçû dijmîrî.

Merik wêda dihat. Dîna xwe dayê, ha peya dive, ha siyar dive.

Got:-Melle Nasredîn, çima usa siyar divî, peya divî?

Go:- Ez kerê xwe siyar divim dijmîrim- nehin, peya divim dijmîrim –dehin.

Mêrik pê kenya, go:

-Tu kera bin xweda dijmîrî wexta peya divî?

Go:-Na, welleh.

Mêrik derbaz bû, çû.

Melle Nasredîn gazî kirê, go:

-Qurba, wekî usa bilyanî, te tê derxist, wekî usane, niha tu zanî ezê çiçax bimirim? Bêje, çika ezê çiçax bimirim?

Mêrik yaxa xwe jê xilas nekir, go:

-Kengê te da hevrazê han, te nivî kir, wî çaxî tuyê bimirî.

Melle Nasredîn ajot çû nivê hevraz, xwe avîte erdê, xwe ser piştê avîr erdê, go:

- Ezê bimirim.

Kerê wî belayî nav zeviyê xelqê bûn. Xayê zeviyê hatin, go:

- Melle Nasredîn, te çima kerê xwe berî nav zeviya daye?

Go:-Ne ez mirime,- û benûştê xwe dicût.

Go:-Tu çawa mirfîyî, benûştê xwe jî dicûyî?

Go:-Ez usa mirime, ku nikarim benûştê xwe jî bicûm?

Got: Ûsivê Hesen

32. NAVÊ MIN NAV XELQÊDA HEVE

Carekê Melle Nasredîn diçe bazarê hêka distîne. Hêka distîne yek kapêk. Tîne bi kapêkekî jî dide reng kirinê, dive bazarê, dide nîv kapêk.

Çaxê xelq divêje:

-Melle Nasredîn, çima wê zirarê xwe dixî?

Divê:- Eh, bira xelq bêje: “Melle Nasredîn arîş-vêrişçiye”. Navê min nav xelqêda heve. Yan na, ezê pera çî bikim?

Got: Ûsivê Hesen

33. RÛYÊ MIN SIPÎ DERKET

Kirîvekî Melle Nasredîn hebûye. Melle Nasredîn diçe pezê wî tîne cem xwe. Dikeve zivistanê. Melle Nasredîn despê dike pezê wî-yeku difroşe, yeku şerjê dike, yeku gur dixun. Ji şêst pezî pênc pezê mêrik dimînin.

Wede tamam dive, mêrik tê pezê xwe bive.

Bizineke Melle Nasredîn za bûye. Melle Nasredîn qatix hazir dike, destpê dike serhatiya pezê mêrik ji mêrikra divêje:

-Nanê min tune bûye, min deh pezê te firotime, bîst pezê te jî min dane qesabxanê, deh pezê te jî carekê gura xarine, panzde jî nexweş ketine, mirine. Nika bal min hazir pênc pezê te hene.

Melle Nasredîn qatix tîne rûyê xwe dide, divê:

-Erhemdila şikir, rûyê min cem te sipî derket, cem te reş

derneket, ne axir te hesavê pezê xwe tamam bihîst, wekî çi hatiye serê pezê te?

Got: Rizganê Bedo

34. ŞEKIRÊ MELLE NESREDÎN

Melle Nesredîn kerê xwe hildide diçe şêher seva eydê şekir bîne. Dizvire tê, rêva baran dibare. Şekir şil dive, dihele diçe. Ker dikeve heriyê, tê kuştinê. Birûsk vedide. Melle Nesredîn ji wê birûskê ditirse, xwe davêje ber vî kevirî, wî kevirî.

Merîk tê, divê:

- Melle Nasredîn, tu çima usa dikî? Çima xwe davêjî ber vî kevirî, ber wî kevirî?

Melle Nesredîn divêje:

-Xwedê gewirik qendê min şûşt, kerê min kuşt. Çira xwe vexistiye min jî digere, min bivîne, min jî bikuje.

Got: Xetîfê Nevroz ji gundê Elegezê

35. SAXYA XWE DA EZ DERA HANRA DIÇÛM

Melle Nasredîn carekê diçe cîkî û xwe mirîfî davêje- “çika cimeta min kî ber min dikeve?”

Xortek rast tê, vî alî, wî alî diqulibîne, dinhêre Melle Nasredîn miriye. Tê hewarê li cimeta gund dadixe, divê:

-Welle, Melle Nasredîn filan derê miriye.

Cimeta gund radive, dicive, dike herine ser. Diçine ser.

-Erê, miriye.

Radivin çardara wî girê didin, Melle Nasredîn datînin ser. Şeş-hevt merî dikevin bin çardara wî, hiltînin. Tê cîkî herrî bûye, de îja rîya yek meriyê bûye.

Zef li hevdu diçin, têt, serê hevdu gêj dikin.

Wî çaxî Melle Nasredîn radive ser çardarê, qûn rûdinî, pêçiya xwe dirêj dike, divê:

-Saxya xwe da ha, ez dera hanra diçûm, dihatim.

Got Emirê Hesênê Evdile, Basargêçar, xwendî, kasîr.13.12. 1935

36. SERÊ KERÊ

Carekê Melle Nasirdîn hine pemû dive bazarê, wekî bifroşe. Çaxê ku pemû dive, serîkî kera navda dipêçe, ku bive bazarê bifroşe. Bikirçî tên bistînin: Çaxê bikirçî pemû destine, wexta kişandinê gelekî giran tê pemû. Kirî divêje:

-Tu bêyî serîkî kera têdane, çawane?

Melle Nasirdîn divê:

-Rast jî, serê kerayî têdane.

Lê bikirçî hew zane, wekî Melle Nasirdîn laqirdî divêje û diçe tîne malda.

Çaxê vekirinê pemû dinhêre, wekî rast jî serîkî keraye têdane û divêje:

-Mêrik wê derê rast minra got, wekî serê kerayî têdane, lê min gura wî nekir.

Got: Memedê Êso, 1936s.

37. ŞÛRE MELLE NASIRDÎN

Melle Nasirdîn diçe xwera şûrekî dikire. Tê ser zinarekî xwe davê erdê. Gundî tene hewarê. Melle Nasirdîn radikin.

Melle Nasirdîn divê:

-Bêjin bimbarek be.

Gişk divêjin:-Bimbarek be!

Divê:-Wekî hûn vira divêjin, nav gund zehilê min nevin.

Got: Memedê Êso, 1936s.

38. DÎSA NE TIŞT BÛM

Melle Nasirdîn ser cewêra banz dide, li orta cewê dixê, divê:

-Hey qeda bê te kalbûnê,- dora xwe dinhêre, kese tune,dive,- ez sirya cahiliya xweda dîsa ne tişt bûm.

Got: Êsivê Hesên, 1937

39. TU LI MALA XWE, EZ JÎ MALA XWE

Carekê Melle Nasirdîn nexweş ket. Doxtira jêra got:

-Tu gerekê qelinê biterkênî, wekî silamet bibî.

Wexta ku Melle Nasirdîn qelin terikandibû, mikuriyê qelinê dihatinê. Tizmîne zevê Melleye rind hebû. Zevê Melle Nasirdîn tizmiya xwe danê.

Wextekê zevê xast, wekî tizmiya şûnda ji Melle bistîne, lê Melle nedayê, avîte roj-roja.

Usa qewimî, ku rojekê zevê Melle Nasirdîn hate mala Melle. Pey çayêra Melle Nasirdîn tizmî derxist, kişand. Zevê xast tizmiyê xwe teze bide, yê kevin jê bistîne, got:

-Melle Nasirdîn, divek em tizmiya hev biguhêrin?

Melle jê pirsî:

-Te ew tizmî ji ku aniye?

Zevê got:

-Zevê min pêşkêşî min kirîye.

Melle Nasirdîn hilda got:

-Zevê te tizmî pêşkêşî te kirine, zevê min jî pêşkêşî min kirine.

Hema tu li mala xwe, ez jî mala xwe. Herkeseke me xêrê ji bazara xwe bivîne.

Got: Rizayê Evdal, ji gundê Poştê

40. TU MIRÎ, EZ JÎ DIGIRÎM

Rojekê Melle Nasredîn diçe paletiya xwe, ew kurê xweva.

Jina wîya firavîna wî tîne, xaşîlê tîne. De îja ser xaşîlê, bê mene, rû digire. Kurê Melle Nasredîn tîne tê kevçî rûyê serî sar dixê, dike devê xwe. Kurê wî divêje:

-Inê, te çira xaşîl usa sarkirî mera aniye?

Melle Nasredîn dilê xweyî sax kevçî binra dike û dadiqurtîne.

Gewirya wîya dişewite û hêsir çavara tên. Kurr divêje:

-Bavo, çira digrîyî?

Divê: -Lawo, tu mirî, ez jî ser te digirîm.

Got Sûkê Reco, sedirê şêwira gundê Heko.

41. TEXMÎNA MELLE NASREDÎN

Yek diçe dibê:

- Xoce,-dibê,- wê dêla kera te jêkin.

Dibê:-Kê?

Dibê:-Gundî hema temam.

Dibê:- Derewe, yek-dudu bana, wê jê kirana, lê wekî gundî temam dibêjin, nacerbin jêkin.

Got: Romiyê Heso, dersdar (mamoste)

42. HESPÊ ŞAH

Go, hebû şahekî Îranê. Hespekî wî hebû. Navê hespê Nazilî bû. Ewî digot:

-Ez zef ji hespê xwe hiz dikim. Kî bêje “Nazilî geve bûye”, ezê wana bikujim”.

Melle Nasirdîn guhdariya hespê wî dikir. Ew duşurmîş bu: “Wekî tişteke bê serê hespê, ezê çawa xwe bidim cem şah?”

Rojekê jî çû tewla hespa, nihêrî Nazlî serê xwe daniye erdê, situkura xwe dirêj kiriye, lingê xwe ber xwe radaye. Ewî îdî zanibû, wekî Nazilî geve bûye, go “Ezê çi cawa şah bidim?”

Çû cem şah got:

-Şah xweşbe, Nazlî serê xwe daniye erdê, situkura xwe dirêj kiriye, lingê xwe ber xwe radaye û çevê xwe girtîye

Şah go:- Melle Nasirdîn, dive geve bûye?

Melle Nasirdîn got:

-Şah xweşbe, te got “geve bûye”, min ne gotîye. Wekî min bigota –“geve bûye”, teyê ez bikuştama.

Got: Morofê Ubêt, dersdarê gundê Sarîbilaxê, li nehya Axtê.

43. TUYÊ BIVÎ AVÊ

Havîn bûye, germ bûye.

Du golikê Melle Nasirdîn hebûne. Rokê nivro golika dive avde. Golikek dide moza, direve. Melle pey dikeve, lê pêra nagihîje. Vegerandinê tê golka mayîn dikute û divê:

-Wekî ez te nekutim, tuyê notlanî wê birevî.

Îda hers dive, wê golikê av nade, vedigerîne tîne mal, divê:

-Jinik, vê care dora teye.

Jinik jî divê:

-Mêrik, tu mêt, ez jin. Golik destê te filitî, revî, qet destê minda disekine?

Herdu hevra dikevin eynatê, têne ser wî qirarî, wekî kî dengê xwe bike, wê bive avê.

Jinik diçe malê cînara, xwera xever dide, dikene, lê Melle Nasirdîn ker, lal ber tendûrê rûdini, qe dengê xwe nake.

Wî çaxî çend benzade tên nav mala parsê. Têne derê mala Melle Nasirdîn jî, divên:

-Xudanê malê, ka para me?

Lê deng ji kevir tê, xudanê malê nayê. Du-sê careka ewana pirsra xwe diwekilînin, dinhêrin, wekî dengê xwe nake, ber bi têrra êr diçin. Dîna xwe didinê – dîsa dengê xwe nake, temamyê têrrê vala dikin, lê dîsa deng jê nayê. Tên ser wî qirarî, wekî alîkî rûyê xudanê malê kurrkin. Usa jî dikin. Dîsa deng jê nayê. Ewan hûr-mûrê malê berev dikîn û diçin.

Wextekê jinik tê, dinhêre mala wan tamam birine, divê:

-Mêrik, kanê mal?

Divê:-Aha, te xever da, min kelê bavê te ha-ha kirê, tuyê golikê bivî avê.

Jinik divê:

-Hey candayo, av va derê malêra dikişê, ezê golikê bivime avê, ka bêje mal çawa bûye?

Divê:-Na, bive here avê werîne, paşê ezê bêjim.

Jin çiqê dike, navêje. Golikê dive avê, vedigere tê.

Paşê Melle divê:- Hal û hewal eve...

Got: Mûsayê Silo, ji Telinê

44. TIŞTÊ DIZÊ WÊ BIMIRE

Carekê Melle Nasredîn diçe mala cînarê xwe, divê:

-Sîtila xwe bide min, kincê xwe bişom.

Ewana sîtilê didinê da.

Melle Nasredîn çend roja şûnda beroşek çûk dike hundurê sîtilê,

dive, diçe, divê:

-Sîtîla we zaye, beroşek aniye.

Cînar divê:

- Melle Nasredîn, çawa, sîtîl û bizê?

Divê:-Eve zaye.

Çendekî şûnda Melle Nasredîn dîsa diçe sîtîla wê malê dixweze, sîtîlê tine. Wextekî şûnda xweyê wê malê tê, sîtîla xwe dixweze.

Melle Nasredîn divêje:

-Sîtîla te mir.

-Çawa, divê, sîtîla min mir?

Melle Nasredîn divê:

-Tiştê bizê, wê bemire jî.

Got: Memedê Ūso, ji gundê Xanarxacê, dersdare (ew gundê Qereqelê da ji diya xwe bûye, aliyê Qersê), 06.01.1936s.

45. WÊ BIHATA MALA ME

Cimet divêje Melle Nasredîn, divê:

-Melle Nasredîn, jina te gelekî nava mala digere, heta êvarê.

Temekê bide jina xwe.

Melle divê:

-Qurba, hûn derewa dikin, wekî jina min nav mala bigeriya, wê rokê jî bihata mala me.

Got: Eslanê Keso

46. WE DIYA MIN KUŞT

Melle Nasirdîn, diya wî sed sal emir kiri bû. Melle Nasirdîn rabû, go: "Xêra diya min ji minra çiye? Xêra wê ji minra tune. Ez nan nadimê, bira birçîna bimire."

Çend roja nan neda diya xwe.

Rokê rabû, wê diya wî miriye jî, birçîna miriye jî. Kerekî wî hebû, nave wî Kilhan bû. Rabû cinyazê diya xwe danî ser kerê. Ser kerê da girê danê, çawa meriyê sax kerê siyar be. Ker da pêşiya xwe, kete serê rêkê, ajot çû.

Aşek kete pêşiya Melle Nasirdîn. Ker piş êşda hişt, çû hundurê aş. Çû dîna xwe dayê dorçî wê tijî hundurê aşin. Rûnişt wanara gelekî xever da. Du meriyê dorçî ji aş derketin, dîna xwe danê – ker va pišta aş. Dîna xwe danê pîreke belengaz wê ser pišta kerê rûniştiye.

-Diya pîr, go, tu çima peya navî?

Dîna xwe dayê dengê wê nayê. Çûne cem, dest avîtinê. Dîna xwe danê ser kerê ket, kete erdê. Dîna xwe danê miriye. Hatin gotin:

-Melle, eva ser kerê çî teye?

Go:-Diya mine.

Jêra gotin:-Miriye...

Go:-Hûn derewa dikin, hûn çûn, we diya min kuşt, hûn hatin,- serê xwe xist,- weyê, diya min kuştin.

Dayê li kuye? Îro hefte miriye.

Melle Nasirdîn yaxa herdu meriya girt, go:

-We diya min kuşt.

Birin, çûne dîwanê, şikyat kirin, go:

-Xûna diya min bidin.

Dîwanê ser herdu meriya pêncî pez birî.

Melle Nasirdîn da pêşiya pezê xwe, kire: “Ho-ho...”, kerê xwe kire nav, anî mala xwe.

Got: Romoyê Heso

47.XADÊ NANÊ RIHET NEKIRIYE QICMETÊ ME

Rojekê Melle Nesirdîn gote jina xwe:

-Îro mera xarinê çêke, em mala xwêda rûnên, rihet nanê xwe bixun.

Jinikê nan çêkir, xarin hazir kir. Melle Nesirdîn rûniştî nîn bixwe. Dîna xwe dayê jinek derda hat, gote Melle Nesirdîn, go:

- Melle Nesirdîn, guhdirêja me zaye, deşikek aniye hatiye. Îja were, haşa, boçika daşikê tune.

Jina Melle Nesirdîn gote Melle Nesirdîn, go:

-Canim, çî teraye guhdirêj zaye, boçika daşikê tune?

Melle Nesirdîn gote jina xwe:

-Ê, go, belkî rojekê aşê me heve, eva camera jî cînarê meye, ez çûm, min guhdirêja wî jê xwest. Guhdirêja wî jê xwest û rêva ket. Ne

gerekê boçika wê hebe, wekî ez dest bavêjim boçika wê, rakim.

Melle Nasirdîn rabû, gote jina xwe, go:

-Carekê xadê nanê rihet nekiriye qismetê me.

Got: Simoyê Ecem, ji bajarê Hoktêmbêryanê

48. XWEDÊ GAYÊ MIN DIZÎNE

Melle Nasredîn sivê radive, diçe cot dike. Wextekî şûnda tî dive. Kanî dût bûye. Melle Nasredîn ga bi cotva dihêle, diçe avê bîne.

Heta vedigere tê cem cotê xwe, dîna xwe didêda –gayê wî birine, serê cotê wî hevraz kirine.

Wî çaxî Melle Nasredîn difikire û divêje: “Heve, tuneve xwedê gayê min dizîne, lema sere cot hevraz bûye”.

Got: Mişayê Silo

49. XEMKÊ XEMKÊŞ

Xemkê Xemkêş birê Melle Nasirdîn bû. Wekî ku gilîk merîkî biqewimya, ew di mala xweda rûdinişt, seva wî merivî digrya.

Xelqê digot:

-Çira tu digirî?

Digot:- Ez seva vî merivî digrîm, çima ku cotê wî zeviya wîda şikestiye, şerpeze bûye. Seva wê yekê jî ez digrîm.

Digotin:-Xemkê xemkêş?

Digot:-Çiye?

Digo:- Çêleka filankesê zaye, golikek aniye, haşa, poça wê tune.

Xemkê xemkêş wêda rûnişt, girya. Wêderê go:

-Ez nan naxum.

Melle Nasirdîn bi laqirdî jê pirsî:

-Çira tu nan naxwî?

Go:-Wekî ew golik bû ga, ku barkin, bin barê xweda kete heriyê, îja poça wî tune, wê çawa wîya rakin? Ez lema jî digirîm.

Got: Bedirê Emer

50. YAN KERÊ BIMIRE, YAN XAYÎ

Melle Nasredîn diçe welatekî nenas. Xelq tê dorê, divên:

-Tu çi merivî, tu kiyî, ji ku welatîyî?

Divê:-Ez merivekî zaneme.

Xelq jê dipirse:

-Zanebûna te çiye?

Divê:-Ez kera hînî xwendinê dikim.

Caw digihîje padişê wî şehrî. Padişa telala nava şehr dixe.

Melle Nasredîn divinin tînin.

-Melle,- divê,- min seh kiriye, tu kera hînî xwendinê dikî?

Divê:-Padişayî saxbe, welle ez hîn dikim.

-Çiqasî,- divê,- ez bidim te, wekî tu kerê min hîn bikî?

Melle Nasredîn divê:

-Sed kîs zerr bide min, bîst sal jî wede.

Perê xwe jê destine û padişa qol hiltîne û Melle kerê padişê siyar dive, tê mala xwe.

Gundî, cînar tèn cem, divên:

-Melle Nasredîn, te kera teze sitendiye, bimbarek be, kereke rinde, xêrê jê bivînî.

Divê:- Heyran, kerê min nîne. Ez çûme filan welatî, kerê padişa min aniye hatiye, hînî xwendinê bikim.

Xelq divê:

-Mala te xirav be, ker û xwendin? Tuyê kerê çawa hînî xwendinê bikî?

Divê:-Min ser bîst sala aniye.

-Heyran,-divên,- çaxê ku bîst sal tamam bû, padişa wê gazî teke, serê te lêxe.

Divê:-Qe hûn talaşa serê min nekişînin. Heyanî bîst salî yan kerê bemire, yan xweyê kerê.

Got: Şekroyê Evdo, ji gundê Poştê.

51. ZELHO

Navê kerê Melle Nasredîn Zelho bû.

Rokê Melle Nasredîn kerê xwe siyar bû, berê xwe da gundekî. Çû gund karê xwe û vegerya. Rêva Zelhora go:

-Zelho, tu li vê rê here, ezê li vê rê herim. Ji me kî ku zû gihîşte mal, ewê hêkerûnekê bixwe.

Ewî da serê rê, kerê wî jî bira xwera here.

Melle Nasredîn hat, xwe gîhande mala xwe, jina xwera go:

-Jinik, Zelho ne hatiye?

Jina wî go:-Na, ne hatiye.

Go:-De zû bike hêkerûna min çêke.

Hêkerûna xwe xar. Gelekî sekimî hîvya Zelho. Zelho nehat. Rabû pêşiya Zelhoda çû. Gelekî lê geriya, nedît. Çû derket gundekî, pirsî, go:

-Zelho nehatiye gundê we?

Xortekî jêra go:

-Pismam, giliye usa meke, Zelho navê mellê meye.

Go:-Zelho nîşanî mindin, çika çi meriye?

Birin melle nîşanî Melle Nasredîn dan, gotin:

-Zelho eve!

Melle Nasredîn qevşe gîha hilda, anî ber mellê gund danî, go:

-Zelho, bixwe!

Melle kuda çû, pey çû gazî kir: "Zelho!"

Mellê gund kir û nekir xwe jê xilas nekir. Dî boşe, çû jêra kerek kirî, girt dayê, paşê yaxa xwe ji dest Melle Nasredîn xilas kir.

Got: Hesoyê Memo

KILAM

Axayo, dilê min divêye,

Gulê gote Gozêye,

Layl û Mecrûm rijyane erdêye,

Gîha şîn bûye, hatiye conga devêye,

Ser konê mala bavê min evdalê xwedêda-

Mij û dûmane, çima qe sayî nave?

Axayo, ez kevira kavil dinhêrim wê bi tûte,

Bavê Ûsiv syarê Gewro, wêda tê kêfeke xweş lêye,

Gewro binda fike-fake.

Xezala mezin gote xezala biçûk,
Go, mala bavê te xravbe,
Îro sê roje, sê şeve,
Kaxezê bavê Ûsiv, siyarê Gewro hatiye
Dixaze cem kafirê namêsnîke.

Axayo, ezê kevra kaviîl dinhêrim, wê keviire,
Bavê Ûsiv, siyarê Gewro wêda tê kêfa wî tune,
Gewro binda meş nagire.

Xezala mezin go xezala biçûk, go-
Go, mala bavê te xravbe,
Îro sê roje, sê şeve,
Kaxezê bavê Ûsiv, siyarê Gewro hatiye
Dixaze cem qiranê kafire.

DILÎ DIL BE

Bera dilî dil be,
Ser min cil be,
Mil min şil be,
Tûrê parsê milê min be,
Kotika min qalikê kûsî be,
Pêxarina min pesariyê çolê be,
Kirasê canê min tune be,
Gayê minî bê cil be,
Tûrkê parsêyî mil be,
Binê tûrî qul be,
Parsa vira nîn be,
Parsa welatê dûr be,
Tekder bera dilî dil be.

Lê, lê Werdê, lê, lê Werdê,
Lê, lê Werdê, lê Werdekê,

Perre şînê, perr belekê,
Were cîngê xwe çêke gola Nazûkê, devê Gerînekê,
Wexta ez xortaniya xweda xort bûm,
Minê bîstûçar mix kuta bûm textê qolê felekê.

Lê, lê Werdê,
Hîva gundê me yekşevî,
Dûr ji hazira, xwedê bikuje kurê Qomsî, nemama vî sevevî,
Xwedê bike mirazê hogir-guhdara,
Usa jî mirazê min û qîza Mûşê,
Kêvrîşka dev zinara, çûra melegana, siteyra rû bi ezmîn,
Roja îniyê, şeva eyda Xirdirnevî.

Lê, lê Werdê,
Hîva gundê me bilinde,
Şewqê xwe avîtiye nava gunde,
Ezê xwe bavê ber bextê gavanê gunde,
Ezê bêjim –gavano, tu xêrê heqê xwe nevînî,
Êvarê nanê xwe nava gund top dikî, binhêr-
Çika dosta min û xelqê têlî delal kîjan rinde.

Xwedêyo, tu hasil bikî mirazê bi dil,
Mirazê bi dil tişkî usane,
Hesavê meşka destê qîza çarde-panzde salî bi kil,
Hesavê bax-baxçengê Rewana şewitî bi gul,
Têda rûnê bixûne sêsid şêst û şeş şarûr-bilbil.

Xwedê, tu hasil nekî mirazê bê dil,
Mirazê bê dil tişkî usane,
Hesavê meşka destê pîra hevtê-heystê salî bê kil,
Hesavê gayê reşî qolî bê cil,
Hesavê bax-baxçê Pampa şewitî bê gul,
Têda tune tu şarûr, tu bilbil.

Hey gundîno, ezê nifirekê bikim, hûn bê-amîn,
Dûr ji hazira, yê ku sebabya min û qîza Mûşê,
Kêvrîşka dev zinara, çûra melegan,

Siteyra li rû ezmîn dike,
Nahêle bext-mirazê cahila here sêrî –

Herkê mêrbe, gayê wî tuneve - pişikê barke,
Doşaniyê wî tuneve –dêlik çalke,
Pariyê wî tisîve,
Kodika wî qalikê kûsîve,
Kevçiyê wî gulmastîve,
Pêxarina wî pesariyê çolêve,
Kirasê cane wî tunebe,
Evan her hevt ecêva ber çevê xwe bivîne,
Destê xwe bext û mirazê min û kewa gozel ha bikşîne.
Herkê jinbe, sebabya bext-miraza dike,
Pêrra canbe, parra kotî be,
Serraxa gûrrkîve,
Binrraxa wê postê jîjûve,
Kodika wê qalikê kûsîve,
Kevçiyê wê gulmastîve,
Pîxarina pesarîve,
Hevt sala dergûşa ber milê wê qîzînve,
Belkî destê xwe bext û mirazê min û kewa gozel bikşîne.

Got. Xetîvê Resûl, ji gundê Pampê, 1928 salê bûye.

YEKXANE

**

Avrengê vî nekesî,
Vî nemerdî,
Nona gulleke maûzêrê
Ez hingaftim.

**

Avîvanê, av li gerê,
Minê biqîranda, bira dengê min jî here,

Minê nifirekê bikira –
Bira cêrikê te bişkesta,
Îro minra bida ser rê.

**

Bayê geliya tê gure-gure,
Qîza kerê bejn bilinde,
Bisk û gula hevra şere.

**

Baran barî ji xadêda,
Av gol bûne devê rêda,
Herça miraza dixweze, xadê bike
Mirazê min û kawa min jî .
Bike bin lihefa rexê dêda.

**

Ba tê, baran dilfîne,
Kawa kubar avê kaniya Qeco tîne.
Çûme pêşiyê, min ramûsanekê jê xwestiye.
Go: “Kurê kerê, dûrî min here,
Ramûsana par na pêrar bîra kê tê?”

**

Baranek barî ji xadêda,
Şêlû kiriye cew, kanîngê devê rêda.
Ezê zerî dosta xwera dêrekî binim Ûrkiîsê,
Ezê bidim ser terzîng-terzîngê vê Tflîsê.

**

Baran barî ser şîlana,
Kevir-kuçikê xadê bibarin ser cînara.
Herçê orta mal û kewa gozelda fesadîke,
Bikişîne êşe, êşa dev dirana.

**

Bejina gede lawikê min tawise,
Ro lê dixê diteyîse.

Gava tev kotî şindoka jinê radizê-
Ro tê rojê diçilmise.

**

Bejina dêrî, bejina dêrî
Mêrê kotî, xwelî sêrî.
Gede qurba, ezê divê
Îsal pêra were min birevîne,
Kê newêrî, kê ditirsi?

**

Bilind kirin, bilind kirin,
Kuliyê berfê me gir kirin,
Min dît tirbek çadir kirin,
Tatim-medet dest xerîbiyê.

**

Bejina kewa gozel têla dezî,
Pêra biske, para dezî.
Qelenê kewa gozel pîrr dixwezî-
Sed zêrê zer, hezar pezî.

**

Bejina min xanimê,
Îstekana ser taximê.
Bîna geniyê devê kotî şindokê merê min tê.
Minê şevê payîza piştî xwe didimê,
Berê xwe nadimê.

**

Bejina te xanimê-
Çi fîncana ser taximê,
Mala bavê te zyaratî Dîyarbekirê...
Ez berê xwe nadimê.

**

Bejina te zirave, dike bişkê,
Şerma xay-xudana nînbûya,

Minê qayîşek bikirya, bida piştê.
Der cînar kurê xwe bikujin,
Nahêlin lezekî rûnêm li teniştê.

**

Berfek barî çiyayê Gazê,
Heyfa min tê qîza nazik-
Tevî kotiyê mêre xwe razê.

**

Berfekê barî wê şepeye,
Kara xezala karê xwe hildaye temaşeye,
Bira derdê dilê min gurê sere çiya nebîne,
Gur guneye.

**

Bejina min kesmime,
Du-sê tope sari Moskov lê lazime.
Kê diye, kê bînaye-
Dilketiya meriva gundda hebe,
Meriv here welatê xerîba yeke din bîne.

**

Bejina keçikê dara qeysiya,
Rakine recayê sê car muxsiya.
Bejina keçikê dara bi kevçiya,
Rakine recayê sê car çerçiya.

**

Bejina ser kaniyê qence-xirabe,
Dilê min ketiyê,
Çevê min dibîne-
Nikarim bikim rênçberiyê.

**

Bûm pepûkê te hêlûnê,
Kê ser rave, kê ser rune,
Par van çaxa kewa gozel,

Îsal kunda kore şûnê.

**

Carekê, cebarekê,
Kûsî rabû sere darekê,
Dar hejiya, kûsî meşiya,
Cotikê çevê wî rijya.

**

Cotkariyo, cotî li xetê,
Xadê bide vî cotkarî qewatê,
Îsal biçîne nanê destnîgarê,
Saleke din biçîne yê dewatê.

**

Çemê Arez leme-leme,
Kêwrîşk banzda ser keleme,
Kurê kerê dûrî min here,
Ez ne sêva devê teme.

**

Çemê Kurrê leme-leme,
Ez xulama qotika teme.

**

Çiya bilinde bê gur nave,
Gelî kure, bê av nave.
Qîz û bûkê vî zemanî
Mala bavada bê yar navin.

**

Çiya bilinde, bê der nabî,
Kozan berxan bê kar nabî,
Hesen qurba, êxsîr ezim.

Ava Mûradê leme-leme,
Tivka ava Mûradê tev qeleme,
Hesen lawo, êxsîr ezim.

**

Çiya bilinde, te navînim,
Gul sor bûne, naçirpînim,
Wekî kurê şabe, kurê padşa be,
Tu dila ser dilê xwe û tera nahebînim.

**

Çiya bilinde, te navînim,
Sorgul sor bûne, naçirpînim,
Tucar-tucar nava dinê- kesî
Ser xwe kewa gozelra nahebînim.

**

Çi berjêrê bîn bi bîne,
Çi hevrazê bîn çikîne,
Xadê mala sebaba xirab bike,
Çawa nahêle lawikê min
Mal bimîne.

**

Çi dezmala çalim çîfî,
Ezê bavêm ser inilê te mêrî te egîfî.
Tîştê mirazê min u te qîztî-xortî hevdu nebû,
Ezê bavêm ser dar û berê jina bîfî.

**

Çi bi kanînga nava reza,
Kola, nekola av tê neza.
Xwezla min wî evdî be:
Şûrê wî bira be,
Jin domam be,
Hespî beza.

**

Çi kanînga dor bi qicî,
Sê kewêd gozel dihatin berra dixaricîn,
Xweziya min wî evdî bê-
Çevê xwe dî, dilê xwe zewicî.

**

Çi kanînga hewşa meda,
Axa sekinî, xulêm veda.
Wekî koma xay-xudana nîbûya,
Minê cîngê xulêm danya ser ciyê axêra.

**

Gêziya destê min hewşane,,
Min çiniye wêrana Elegezê dora çiyane.
Hergê hûn pîrsa rast ji min dîkin,
Gede lawikê min xerîbêye, ne li van çiyane.

**

Gede lawiko,
Diçî zewaliyê min bîr neke,
Mîn sêva sorke, berya xweke.
Gava diçî welatê xerîba,
Derxe, serda mêze bike,
Dûr û nêzik- tamam yeke.

**

Gede lawiko, mala digerî –male wane,
Berê hêsûyê koxê wene,
Hergê welatê xerîba
Sipîk cane gede lawikê min bigere,
Vîra ruhê minva eyane.

**

Gede lawiko, xevatê were razê,
Serê xwe bide ser çoke min fêlbazê,
Dilê min evdala xadê usa tenike-
Nona toflê ser pîvazê.

**

Gede lawikê min ber dêrî sekinî duşirmîş bû,
Tûncika aniyê tîte-tîş bû,
Na welle nivê emirê min mabû,
Nîvê dine çurimîş bû.

**

Gede lawikê min sekinye ser sivderê,
Te li kêrê, wê kemberê,
Bira tilyê min here çevê yazîm- min xezalê.

**

Gede lawikê min syare, peya nave,
Ramûsana yekê, duda qayîl nave,
Ezê sozê revê didimê,
Min itbar nave.

**

Gedê lawikê min palê mêrga telî tûtî,
Him didrû, him dinelî.
Wekî koma xwey-xudana nîbûya,
Minê şelê gurza xwekîra,
Bida banokî- biçûma alî.

**

Gede lawikê min çûye gundê gurca,
Kincê xwe şuştine avîtine li wan sinca.
Qazanca xwe îsal du sale tamam daye morî-mircana.

**

Gede lawikê min şivanê van kavirra,
Gelî malîno, gundîno, cînarno,
Hûnê nekin van nîfirra,
Ew cahîle çaxê minra.

**

Gede lawikê min şivanê wan kavirra,
Lê nekine wan nîfirra,
Dê û bavê min ez dame
Yekî cahilî çaxî minra.

**

Gede lawikê min şivanê pezê nêre,
Pez berdaye dor zinêre,

Ber û bişkoşka
Qiler girtiye.

**

Gede lawikê min xeyîdiye dê û bava,
Dabû ser rênga vê Îdirê,
Gede lawiko, de tu were,
Te qasekê bikişînim ber sînga – vê çadirê.

**

Gede lawiko,
Bira yeke mi bûya,
Yeke te bûya,
Der cînar tev şede bûya,
Bira bigotana – lawikê te hat,
De bera kirasê canê min tunebûya.

**

Gede lawiko, neçe Wanê,
Wan dijmîne,
Ser rîya Wanê mêr kuştine.
Wê bêjin: “Bona çiye, bona çi nîne?”
Wê bêjin – bona nîka teşîya mine.

**

Gede lawiko,
Te nexastim, ne revandim,
Teyê kîrim dezmaleke desta
Zenda sor alandim.
Na welleh,
Teyê kîrim polekî sorî silok
Ez çirpandim.

**

Gede lawiko, kuda diçî, min bive xwera,
Ezê şivê biçînim cenûya tera,
Hergê xelqê têlî delal bipirse,

Bê: “Kewa gozel min qorix kiriye
Nefsa cane xwera”.

**

Gede lawikê min şivanê pezê nêre,
Ber berstya girtîye qlêre,
Ez xwe bavêjim ber bextê bûka teze,
Bira bişo, bavê rû zinêre.

**

Gede lawiko.
Siveye, sive nave,
Dengê qazan û qulinga
Hafa mala zelal nave.

**

Gede lawiko,
Here, rênga xwe nemîne,
Here kavila Elegezê
Qol, bilêtê min bistîne,
Xadê ruhê min berî çûyna te bistîne.

**

Gelî kûre, ez daketim,
Qiçî hûr bû pêda ketim,
Çiqa bilind firîm
Alçax ketim.

**

Gelî, sed car gelî,
Ezê agir daynim
Bûz da helî,
Derd-kulê kewa gozel
Kirim erd, xalî.

**

Gîhê bidirû, gîhê pale,
Hey bidirû, hey binele,

Wekî şerma xaya şerm nekira,
Minê qerefila pozê xwe
Tera têkîra kêlendî
Batama alî.

**

Gul barîne xet bi xet,
Xelqê gulê xwe birin,
Gula rind, gula bedew
Para min ket.

**

Gundê me, gundê wan Mîreka,
De tu çîrê vêxe dayne ser pêteka,
Ez û tu êvarda bikevin kêf, heneka.

**

Dara ber derê bavê min zeytûne,
Şaxê darê berjêr çûne,
De tu were min birevîne,
Dê û bavê min, hemîn, gotina xwe poşman bûne.

**

Dêre sipîye, dêre kube,
De tu neger deşt û zozan obe-obe,
De tu were navê zewacê
Ser minra bike heram, tube.

**

Dêre çîte, dêre kevine,
Hal li ser tevnê, ha li ser tevnê,
Ezê danê royê nabînim,
Emirê xadê
Danê şevê herime xewinê.

**

Dengê min dengizê,
Agirkê ketiye koka şîrhelizê.

Ezê terka çev birûyê belek nekim
Heta kevir terbe, qantirr bizê.

**

Derê mala bavê min qaxçîne,
Pišta mala bavê min qaxçîne,
Kirasê gede lawikê min çîte sorî, gul-gulîne,
Gede lawikê min hatiye min birevîne,
Tirsa dilê min sûda gilavîne.

Derê mala bavê min milazgir,
Minê gustîla xwe destê xelqê têlî delalda nas kir,
Minê vê sivê tirsas kotî, şindokê mêra-
Çêrî te kir, xwe xilaz kir.

**

Derê qutiya dila veke,
Ezê gazî heval-hogirê xwe û tekim,
Herçê derdê dila dîne
Bira gazina min û te nekin.

**

Derdê dila ez danîme,
Tu solî, ez penîme.
Herim bikim şikyat, hîvî,
Ezê bêjim –wekî nefsim bê xayîme.

**

Derdê min, derdê te xanimê,
Mîna şimomoka dayne ser taximê,
Lawiko, qurba, mala bavê te bive ziyaret
Tucar, tucar berê xwe nadimê.

**

Derdê hewiyê girane,
Derdekî bê dermane,
Mîna qolinca rûvyane,

Neyê sere gurê çiyane.
Derdê hêwiyê girane,
Mîna hirçê gelyane.

**

Dew dikilêm, dew nave,
Wexte kopek xew rave,
Min bikuje, te şave.

**

De Zozan, wey Zozan,
Xaniyê bavê Zozana min bi rihane,
Zozana min kulîlka devê riyane,
Hey Zozan, wey Zozan.

**

Dora avê dora mine,
Bira bişkê cêrê mine,
Na welle gede lawikê min welatê xerîba
Dîsa hîvya mine.

**

Dilê min germa di havînê,
Bera xwedê mirazê hevtê du mileta bike,
Paşê – mirazê min, Şêniyê bike.

**

Dilê min nêze, nêze,
Agir ketiye goma pêze,
Par vî çaxî dilketiyê min bû,
Îsal pêra bûye
Dilketiyê keçîka xaçparêze.

**

Dilê min nêze, nêze,
Agir ketiye goma pêze,
Destê Xeca Îso girtine
Dane yekî kal – xayê peze.

**

Dilê min pira serê herdu newala,
Minê rakirye cote karê karxezala.
Min bê bexto, kê dîye, kê bînaye
Merî nêçîra destê xwe bigire bide destê xelqê?

**

Dilê min sêla hesinî,
Hêsirê min tèn, giryê min sekinî,
Min go – min nerevîne,
Mala Îskanê roşkî,
Kesî nedîye, ne pesinî.

**

Dilê min hêlîna teyrê hewa,
Lê revîne cotê qaza, refê kewa,
Emekê min û kewa gozel
Temam çûye badilhewa, badilhewa.

**

Dilê min hêlîna teyrê mazî,
Minê sê denga te kir gazî:
“Teyê goştê cane min xariye,
Çi hestûngê min dixwezî”?

**

Dilê min hêlîna teyrê lale,
Cot xezala gale-gale.
Dê û bavê min destê min girtin
Dane yekî kale

**

Ez çûm geliyê Kakana,
Pixkim nêrî, berana,
Para metê mêş ketê,
Serê bavo êş ketê.

**

Ez dimirim, yar sebebe,
De bira tirba min derê mala bavê teve,
Gava sivê radivî ser çevê xwe dişoyî,
Bê: “Kewa gozel, aliyê minda reme teve”.

**

Elegezê li wan gira,
Bira kurê sebakarê min bemire,
Çawa sala îsalîn destê min girtin
Dane gîskê gurrî nav kevira.

**

Elegezê, koç bi rêzê,
Ezê sêrî ketime heta fêzê,
Ezê kas ava wan zozana
Têkim qilça şera vê kitanê,
Ezê gede lawikê xwera bişînim
Gundê Bota ser kotanê.

**

Elegezê heta vira
Xûn rijyaye ser kevira,
Eva serê sê mehane,
De tu were ya min û te boşe,
Tu bê- xûşkê, ez bêm- bira.

**

Elegezê wê bi reze,
Dengê min ketiye koka darê Şîrhelizê,
Ezê dikim destê kewa gozel bigirim, birevînim,
Bavêm Talîna jorin ber bextê dosta û pismama.

**

Em himberê hev rûniştin,
Me keserê kûr dahiştin:
Kevir helyan, dar gihîştin.

**

Eman, eman, eman,
Me derbaz bûn sal û zeman,
Xelqê têlî delal gi zewicî,
Tenê-tenê ez û tu man.

**

Emê herin malê bava ji pêra,
Pišta xwe bidine kotekî sitêrra,
Emê gilyê xwe bikin-
Nizam gazinê xwe ji kêra.

**

Ewê hanî lawikê mine,
Kastûm yeke, cêv dudune,
Gede lawiko,
Gula Pampê ez û tune.

**

Ewir nînim, baranê birêjim,
Kesek tune derdê dilê xwe jêra bêjim.

**

Ez wê taxê, tu wê taxê,
Bejnbilindê, gulî şaxê,
Ezê kewa gozela xwe birevînim
Bavêm ber ocaxê.

**

Ezî ji syara çelengî syara bûm,
Kotî mêrî virşîko, mil dirêjî nezan bû.
Berî wî sibê xezala ji mal derxistin,
Tejî-tûlengê xwe berdanê.

**

Ezê dikim kewa gozel birevînim,
Hê neketiye ber dara vê dergûşê.
Te çevreşê, rû esmerê,

Zozan xweşin were derê,
Ezê dikim kewa gozel birevînim,
Hê neketiye ber dara vê mêzerê.

**

Ez çûm Xumê ne mal bû,
Cewê derdê xweda bû,
Gevez xemila xweda bû,
Kila wan meşka meda bû.

**

Ezê çûme koza mîyane,
Morî, mircan zenda min qetyane,
Ezê hûr-hûr ketime lê geryame,
Herçê min dîtî, herçê nedîtî,
Ezê bikim begar –bavê ser gundiyane.

**

Ezê sêvim, sêva terim,
Qerefla dor bi perim,
Wekî rojekê gede lawikê xwe nebînim-
Qudûm tune, pê bigerim.

**

Ezê teyrim, teyrê gola Mezin,
Hin direvim, hin dibezim,
Diçim nava koma hevala-
Dîsa sêfil ezim.

**

Ezê teyrim, teyrê nêrim,
Ber derê mala te dizêrim,
Ezê sala îsalîn dikim kewa gozela xwe birevînim,
Dîwana balşêvîkê ez newêrim.

**

Ez kal bûm, sed car kal bûm,
Nêzikî heftê-heystê salî bûm,

Axirsongî, sedema bejina zirav, çevê di belek-
Koçer bûm, ezî ne mal bûm.

**

Ez kewim, kewê narî,
Ezê hêlîna xwe çêkim taxa jêrin vî zinarî,
Lawiko, qurba, ya hatiye serê min,
Nehatiye serê Îbongê Kurmexarî.

**

Ez ne li virim, ne li wirim,
Qalçîçeka ber kevirim,
Qenca xwestim, xirava birim.

**

Ez nexweşim, were ser min,
Qilçê orxanê hilde, were cem min,
Hergê dê û bavê min, min pirsîn,
Ezê bêjim: “Hekîmê Loqma hatibû ser min”.

**

Ez nexweşim roja hefta,
De tu were cingê min biguhêze,
Bive kona jorin ser wan texta:
Ezê bikim qîrîn,
Bira dengê min herê cotê yara, wan bêbexta.

**

Ez qurbana serê te,
Keşîş melle kerê te,
Bazarcox eskerê te,
Qulî beg neferê te,
Xarî nanê bavê te,
Duakirî cane te,
Boy xatirê bavê te.

**

Ez Şamîme, rênga min dûre,
Minê jimirî sîûsê gulî nava mile,

Gede qurba, xema mekişîn, yanga teme.

**

Ez xerîbim, ne ji van dera,
Lê, lê, ez dûr ketim ji bav û bira,
Lê dayê, xerîb ezim,
Xalî li serê kêmaqîla.

**

Êlê, kulmalê,
Xema mekşîn, xem xiravin,
De tu rave gula biçin,
Bera sosin dewşê ravin.

**

Fêza meda ewirê tere,
Binya meda xoznegere,
Kê dîtiye, kê bînaye
Xortekî cahil pey jina mêr bigere.

**

Fêza meda çiyayê mezin,
Binya meda çem û kanî dilerizin,
Hergeh pîrsa rastiyê tu min dipirsî,
Leylê tuyî, Mecrûm ezim.

**

Ha li berfa li mûrazê
Dabû kurika Mûşê serê gaze.
Hezar xwezil li wî evdî, bi wî îsanî
Cîka dayne tevî apê Zivo raze.

**

Ha li ser mera hîva zere,
Cot qerewila xwe daye bere,
Hîv çû ava, paşê were.

**

Hay bê Hacê, hey bê Hacê,

Sîng û bera Haca min usane-
Nona berfa Qeretacê.
Herçê orta min û Haca minda fesadîke,
Hergê kurr be, hergê qîz be.
Tucar neyne ber zewacê.

**

Hayî were, hayî were,
Memikê dostê zêrrê zere,
Nona baxê Êşê, Êşeganê
Avê cew û kaniya bide sere,
Nona lal û durr bide sere.

**

Hat refek, refê van kewa,
Çû pêşiyê Feqiyê Teyra,
Jê dike pirs-pirsyare:
“Gelo li welatê mîrê Xuresanê çi nîşane”.

**

Herçî here ramûsana Başa min,
Bizanbe gullekê diçirpîne ji felekê.
Başê, tew-tew dikim, pêl xewe,
Sîng sefere, garden şeve.

**

Hevraz çûme, berjêr hatim,
Hinda mala kewa gozel rast hev hatin.
Nezera vê qîza kerê usane
Nona golleke maûzêrê ez hingaftim.

**

Hevraz çûme ba şivane,
Berjêr hatim nava kome-komê bêrîvane,
Îsal sala pêra
Şirkê xizemê daliqyane- kokê van dirana.

**

Hey lo avê, hey lo avê,
Tu çima usa dixuş-xuşî,
Tu qe ser xweda nahênîjî,
Tu qe navêjî – rokê bê dora min jî?

**

Heyştê heta heyştê
Kincê gede lawikê xwe dişom,
Sabûna reqê nava teştê,
Axîn dikim, xûna reş tê.

**

Hîva gundê me yekşeve,
Bira bemire kurê qomsî-vî neyarî,
Çawa nehişt mirazê min û kewa gozel
Bive eyda Êzdî Xirdinevî.

**

Hîverone, gundî kerre,
Qerewilê gund digere.
Gede lawiko, neve teniya don, min negere.

**

Hosta Karo, dilê min pira dev hemamê,
Wê serrast kirine cotê kêranê darê çame.
Emê berê serra derbazkin xelqê xerîb,
Paşê xwe domamê.

**

Her hebî, hebî, hebî,
Dezmala çar goşe bî,
Goşe, goşe zêde bî.
Her goşekî sêvek lê bî,
Her sêvê gezek lê bî,
Her gezê morek lê bî.

**

Heft sala jina xwe venebî,
Tera bive tek ewledekî,
Ew jî teyr lêdî –birevînî.

**

Ha ser merra ewirê mezin,
Binya meda cew û kanî dilerizin,
Leylê tuyî, Mecrûm ezim.

**

Hey Zeynê, Zeynê, Zeynê,
Hewara xadê, Zeynê,
Bav kor bû keç da deynê,
Hewara xadê, Zeynê.

**

Heylo syaro, hey hûno,
Çevçirtiko, çevxûno,
Syarek daye tirada,
Serê syarek wirada.

**

Îro serê min dêşe,
Hedara dilê min li ber nayê,
Şevê çila-kanûna dirêje,
Adar û tebata min bi te nayê.

**

Kavilê gundê me gêlîda,
Kerxana şewitî ser da sîda,
Heyfa min qîzê,
Heyfa min bûkê,
Destê te dewarê merê bîda.

**

Kavilê gundê me sipinge,
Gede lawikê min lê digere qirme, qame, di tivinge,
Wekî koma xay xudana nîbûya,

Ezê royê heft cara biçûma sole, linge.

**

Kavila Kelepûta av tunîne,
Kavila Qizilleganê bîst û sê kanîne,
Nîşaniyê xelqê şer û şemaqîne.

**

Kambaxa ava Mûradê leme-leme,
Kelekçiyê, bextê teme,
De tu were delalîka dilê min ji ava Mûradê derbazke,
Ez kefla heqê teme.

**

Kar û barê morî- mircanê zendê zer qetyane,
Ezê çûme vê Rewanê,
Ezê geryame doxtir, aptêk ha nemane,
Dînê, bedewê, poşman dîsa ezim.

**

Kavilê gundê me derece,
Lê şîn dîke gîha, lêlavk, gul, sosin tamam pence.
Gede lawiko, were ramûsanekê min keremke,
Dev û diranê te şekirîra gele qence.

**

Kerî pezê li vê piştê,
De tu were rûnî kêleka wê teniştê,
Dilê min evdala xadê neketiye gişka,
Ketiye kumê sêrî, qayîşa piştê.

**

Kerî pezê çendî vaye,
Nêriyê navda nona gaye,
Gede lawikê min teştiya sivê nexariye,
Firavîna nivro berda maye.

**

Keçikê kubar-kubar xwe ba meke,
Kaniya pişt mala bavê min qest meneke,
Alîkî cegera min saxe, aliyê dine xirav neke.

**

Keçikê, teyê av anî, ava gulê,
Gede lawikê min xeyîdiye çûye çolê,
Kesekî xudan xêrê tune,
Here bîne ser wê yolê.

**

Keçikê qurba,
Serê xwe bişo, avê nerêj,
Ew gilîngê min tera gotiye
Kotî, şindokê, dewarê merê xwera nevêj.

**

Keçikê, qurba, serê xwe bişo, av li berde,
Kefê birêj ser singê xwe keverda.
Ez û kewa gozel kêleka hev rûniştin,
Meyê şîrin-şîrin xeverda.

**

Keçikê, qurba, teyê serê xwe şûşt, av ku anî?
Sala par qulixayî bû,
Me çikya bû cew û kanî,
Herça sala îsalin ber min hebû
Derdê dila ber min danî.

**

Keçik wane hev civyan,
Halê hevda digiryan.
Go: “Çi şîrine”?
Go: “Wey, şekir ber teda bimîne,
Yartiyê şîrintir tişt tunîne”.

**

Koçoyê çawiş xêrê nebîne,
Çawa dastê Mehmedê min girtî
Şandî mala mîra di eskerî.

**

Kiras şere, ez xwe nakim,
Zivistane, debûr nakim,
Gede lawikê xwe
Nava heval, hogirada deyndar nakim.

**

Kiras qîçik bû, kiras xweke,
De tu tûncka xwe serda şeke,
Alîkî kezeba min sax maye,
Aliyê dinê xirab neke.

**

Kurik, kurê min dînê,
Pezê xwe berde geliyê Mêrdînê,
Gul-sosin çinî, danî ber bînê.

**

Kuro, kuro, kuranî,
Kevir avît kewkanî,
Çevê kewê deranî,
Xwera kire mêranî.

**

Keçelê qaqa
Çû kete nava firaqa,
Inê girt da ber şemaqa.

**

Koma cahila hev civyan, halê hevduda giryan.
Xeber didan ji dinê, gilî anîn ser mêr, jinê.
Go, dinêda çi şîrine? Yekî go –şekir şîrine.
Yê dine go:- Hey şekir ber teda bimîne,

Yartiyê xweştir tişt tunîne.

**

Koçerî, ha koçerî,
Mirtiv hatine ber dêrî,
Derî kirine şeş kerî.

**

Lawiko, ez bedewim nola hîvê,
Kurê kerê, wekî min zanibya tu evseneyî,
Tucar yartî tera nedikir,
Seva dilketina meh û nîvê.

**

Lawiko, te ne vê hatinê,
Ne vê çûyînê,
Te dilê min kirye-
Cî-miskenê kêlê xûnê.

**

Lawiko, te ez nexwestim,
Nerevandim,
Mîna destmaleke çilmçîtî
Zenda zer alandim.

**

Lawiko, tu tîyî - ez kanîme,
Tu solî – ez penîme,
Tu duda bînî –
Yanga sisya ez hêwîme.

**

Lawiko, qurba,
Çi evîntîya min û te kir,
Kesî serê kesî nekir.

Xadê kurê bavê te bikuje,
Qelpî aliyê teda bû,-
Min merûmê.

**

Lawiko qurba, here rênga xwe nemîne,
Wêrana Elegezê qol-pêçatê xwe bistîne.
Gava dikeví welatê xerîba, xerîbistana,
Timê, time min bîr bîne.

**

Lawiko qurban,
Cixarekê minra bipêçe bi kêfêra,
Lawiko qurban,
Siyarî xweşe, dengbêj pêra.

**

Lawiko qurba –
Ya hatiye serê min merûmê,
Nehatiye sere Leyl-Mecrûm,
Xecê-Sîyabend, Memê-Zînê.

**

Lo-lo kuro, kuranî,
Çîçke berfa zozanî,
Ser sîngê min zer danî.

**

Lingo, lingo, serteşî,
Çûme mala ozbaşî.
Ozbaşî da darekî,
Seba kerî nanekî,
Çûm ketim nava kulavekî,
Kulav rizî, ez bezî.

**

Mal hebe li serî,
Xeberde mina kerî,
Xelqê bêje “Eferî”.
Mal tune be li serî,
Xeberde qelenderî,
Xelqê bêje “Ha li ví kerî”.

**

Mala danî ser zinara,
Têda dixûne kewê nêre,
Çawa sala îsalin destê kewa gozel girtin
Dane male-mêre.

**

Mala me kêleka mala şêxe,
Kaxez bîne, morê lêxe,
Min birevîne,
Paşê nav û dengê min dinêxe.

**

Mala me cînarê mala we bûya,
Orta me û weda şûşe, kulek, pencere bûya,
Bera ya min kewa gozel bata sêrî,
Kirasê cane min tune bûya.

**

Me derketiye hîva kelî,
Şewqê daye qura derî,
Min bûk anî, kir bermalî.

**

Me bilûre, nade dengo,
Apê Zimo bi koçerî-
Bar kirî danî geliya Lengo.

**

Me derketiye hîva sava,
Bextê tera hîv ingiriye naçe ava.
Xwedê mala qomsî xiravke,
Çawa bûye sebebê bûk û zeva.

**

Metê, kanê du nana,
Mherim geliyê Kakana,
Bikujim nêrî, berana.

Nate hedê, hat sedê,
Para metê mişk ketê,
Serê dayê êş ketê.

**

Minê bostanekê çandiye,
Kundirê bijî.
Ezê avdim hêsirê xwe u te jî,
Rebê alemê çiçe şûşa dilê min
Bavê dilê te, diya te jî.

**

Minê bihîstiyê nave te Kubare,
Morî, mircanê te qetyane, jev belane,
Ezê şevêkê ber teva hîve lê geryame,
Wî lê, lê, wî lê, lê.

**

Minê xewnekê dîye ji xewnêda,
Çar sale xar bûn ser xanêda
Xwedê reşke mirazê malêda.

**

Navê yara min Tûkase,
Kurtikê mila bambaze,
Herçê yara min bixweze-
Xwedê neke miraze.

**

Ne bi rûvîme, ne şêrim,
Xwe di qulada vedişêrim,
Şeşek du nan dihêrim,
Ji kevaniyê newêrim.

**

Olo lawiko, dilê mîm kevirê kelebista,
Minê warê bêkes bela kirye herdu desta.

**

Osê, Mûradê leme-leme,
Kêwirêşkê banzda ser keleme,
Gede lawiko, dûrî min here,
Ez ne sêva devê teme.

**

Pezê lawikê min xurte,
Ser delavê kozî girte,
Kulavê keleş lawikê min-
Çar tilya bejinê kurte.

**

Palengo, palegiro,
Desa destê te zengilo,
Germa havînê lê zor kiro,
Şera gevez xwe û gedê lawikê xwera kirye sî-çadiro.

**

Rokê me bû du rê,
Palton bêxe bavê aliyê sûre.
Gede lawiko, welatê xerîba-
Qeda-qotikê tên serê te dûrî bav û bira,
Bira bên serê min porkurê.

**

“Rênga Tilfîsê kursî-mirsî, ku çû?”-
Min jê pirsî.
Go: “Zerî dosta te dixwe ava Kurê,
Somiyê tîsî”.

**

Rênga maşînê wê bi cixîze,
Gede lawikê min ser kûpê maşînê kaw dilîze.
-Gede lawiko,
De tu were min birevîne,
Ne min kure, ne min qîze.

**

Rewanê heta vira,
Xûn rijyaye ser kevira,
Mîn û te hevra sitra.
Tu bê bext bûyî,
Te go: "Xûşkê", min go: "Bira".

**

Rindê, gundê me kolxoze,
Sozê vî zemanî eynî soze.
Bira der û cînar kurê xwe bikujin,
Bê - gede tole, yare rinde.

**

Qazê gote wan werdeka:
- Tu were em herin gola-golê Tendûreka,
Meyê yare teze girtine,
Yarê kewin bûne çîme-çîmê der kuleka.

**

Qeme reşo, qeme berra,
Ber derê mala bavê minra neçe-neyê,
Nezera dê bavê min xirabe bejina tera.

**

Qutîya gede lawikê min şîrmeye,
Gilî danî pêşîya xweye,
Pêşya gilî sebir ketê,
Temam rûyê min bêbextê,
Bextê xirav erdê ketê.

**

Serê Boqetîn wê bi tere,
Mî dikale, berxa xwe digere,
Lawiko, qurba, kavila gundada
Min- te kîjan bêbexte,-
Bextê bê bexta lê welnegere.

**

Sîngê Leyla min sefere,
Kê digo:
“Leylo ne li male?”

**

Sola dayne, pêxas were.
Herçka solê wan sorin,
Dora sole wan morin,
Yartiya wana pisporin.
Herçka solê wan reşin,
Yartiya wana keleşin.

**

Steyrika gundê me çîqa geşe,
Şewqê daye ava reşe.
Herçê orta bext-miraza xeber dide-
Bira bêjin: “Delalê dilê wane nexweşe”.

**

Siveye, rave ser xwe,
Yaşîka patrona bîne ber xwe,
Tucara nave revê neyne ser xwe.

**

Sibeye, sibe zû tê,
Dengê teyr-terewila cîkî dûr te.

**

Seran û sûka,
Emê herin derê dikana,
Bazar bikin kincê zeva, xêylê bûka.

**

Şer bi reşo, şer bi surme,
Hespê lawikê min çîyayê Kolik-
Ser afirê kirme-kirme,

Min bihîstiye te ser minra girtiye yarık,
Cem yekê jorin, çıqa zulme.

**

Şera sere min geveze,
Ezê bavêjim ser çevê zevê teze.
Îsal serê çend salane
Min dû tera girtine kul-mereze.

**

Şîrinbûna nave te hîlnadim,
Ezê te koma bav û bira nadim,
Şerê bişîn, rîşiya badim,
Ezê te komê xay-xudana nadim.

**

Te çi derde, min çi kule,
Orta meda verse erde,
Kê dîye, kê bînaye
Meriv qîza xwe bide van kalaye.

**

Te çevreşê, dil xuşûşê,
Zozan xweşe deşta Mûşê,
Ezê terka çev birûyê belek nakim,
Heyanî bikeve ber dara dergûşê.

**

Te çevreşê, birû qorê,
Bîna miskîniya ketiye paka jorin nava porr,
Derdê kewa gozel minra here axê gorrê.

**

Te çevreşê, kaniya Kila,
Mîné jimirî sîsê gulî nava mila,
Ezê çevraşa xwe birevînim
Bavêm Elegezê eyla fila (ermenya).

**

Tuyê diçî min bive xwera,
Şîva hespê bînim cenûya tera,
Xelq te dipirse, bê:
“Kareke xezala min kedî kirye
Nefsa cane xwera”.

**

Te bi çeva ez dîn kirim,
Ezê par van çaxa kûviyê serê çîya bûm,
Îsal ji pêra teyê ez nava sing û berê xweda kelfî kirim.

**

Vê kalaniyê ez kal kirim,
Vê xortaniyê mala xwe bar kir.
Qîza berê xwe min guhêrî,
Bûka dilê xwe min sar kir.

**

Vê kanînga dor bi qicî,
Vê sibê cot kewê gozel ber xericî,
Heft xwezila min wî merivî,
Çevê xwe dî, dîlkê xwe zewicî.

**

Warekî reş bû- te şîn kir,
Bavekî kal bû- te can kir,
Dêlike nû bû- te aş kir.

**

Wêda tê xwe dihejîne,
Hespe boze- dêlweşîne,
Yare rinde-çevhêşîne,
Delalê dilê min rinde.

**

Wey hisretê, wey hisretê,
Mînga qurbanê kale-kale, pey min û te tê,

Bira xadê mirazê heftê du miletî bike,
Mirazê min û kewa gozel bike ser kanînga vê cinetê.

**

Wey palengo, palegiro,
Desa destê te zengilo.
De tu were mêrga mala bavê minda
Lêxe eşq û dilo,
Ezê şera gevez xwe û tera têxim sî çadiro.

**

Wey palengo, palê desê,
De bira desa te têkeve cîkî hasê,
De tu were şevêk şeva payîzê
Ser sîng û berê min zeriye razê-
Ez evîntiya dila
Tûr hildim herim parsê.

**

Were mala bavê min mêvandarî,
Berf û baran tev dibarî,
De tu were nave zewacê ser mira bike tobedarî.

**

Were mala bavê min mêvandarî,
Ezê tera daynim kulavê sorî Xoristanî,
Ezê tera şerjêkim mînga sore ser beranî.
Hergê dê û bavê min pirsîn,
Ezê bêjim:
-Şivan, berxvan tolbûn, çolê nanîn.

**

Wî şivano, şivan çiko,
Kolos sipîyo, dor kulîlko,
Xadê bira ayê min dê û bavê tera nehêle,
Çawa sala îsal nehiştin
Mala bavê tera bivim bûko.

**

Werine dîzê, werine dîzê,
Min qîz kirî –lepe hirî,
Dest avîtê-çemil firî,
Ez poşman bûm- çima kirî?

**

Wey li minê, wey li minê,
Dê û bavê min ez dame kalekî heftê salî,
Sivê heta êvarê pişta xwe didimê.

**

Xaniyê kewa gozel sipî nona hêke,
Cot birane, pîredêke,
Rebê alemê yaziya min kewa gozel
Ba xwe çêke.

**

Xinûs xweşe, Bîngol berda:
Xelqê delalî sekinîye ber dêrî,
Tena kondira kortik serda,
Teyê îsal ji pêra nav dilê min kirye kêrê xûnê,
Cî mîskênê kul û derda..

**

Xirpûke, xirpûke,
Xirpûk lê nayê-
Kofi qîçike,
Dêre lê nayê.
Sûçikê min çîye,
Ketime xetayê.

**

Xişeme, nizane telimê linge,
Xwe kûrr bikim, xwe kem bikim,
Destek cilê wê li xwe werkim.

**

Xwezila min wî evdî,
Çevê xwe dî, dilê xwe zewicî.

**

Xwezila mizgîneke xêrê minra bihata,
Bigota – Hefsê rabûye êş, êşûkiyê kul nexaşiyê,
Bira destê min piş pişta min girêdana,
Berê min bidana kela Qersê.

**

Yareke min heye gundê weda,
Serê xwe girê da ber qelaxê bi teldeda.
Kotî şindokê dewarê mêrê wê
Da çeçxanê gulle berî min da.

**

Zengilî zere, deng jê nayê,
Bav jî kere, li Bexdayê,
Dê bi geroke, mala nayê.

**

Zeriyê, gundê me sisêne,
Kanya jêrin avê têne.
Emê ramûsanekê yanga pêşin dixwezin,
Yanga ortê kerba- cêrê mile xwe dişkêne.

**

Zozan nema, min lê danî,
Kanî nema , min av lê hilçinî.
Yekî simêl sor ser minra sekinî.
Devê min negerya bigota:
“ Tu ezepî, yanê jinî?”

MESELOK

(Yêd ku bi mena cuda-cuda cara yekemîn têne weşandinê)

Bira xwedê yarbe, bira dinya ne yarbe.

Cavê bidin Hindistanê,
Bira qewîn kin deftera îmanê,
Bê melek Şerfedîn bûye mîrê dîwanê.

Cebareê şikestiya xwedêye.

Cem xwedê fêl tunene.

Cinet-cenimê vê dinê jî heye,
Wê dinê jî heye.

Cinet-cenime destê xudêye.

Cinet û cenime herdu hevra dikêlime,
Qesasê meriyê zalime.

Cora xwedêye hatiye ser min.

Cûcîk cûcîke, ku avê dixwe,
Jor xwedê dinhêre.

Cihê xwe şermî nemînî.

Cirik-cenime dest xudêye.

Çi dayîna xwedêda bê,
Temam ser çeva.

Çi ku dike bike,
Lê tirsax xudê bîr neke.

Çi ku dikî-bike,
Lê tirsax xwedê bîr meke.

Çi dikî xwedêva eyane, ew zane.

Çi kir, çi nekir,
Xwe ber xwedê gunekar kir.

Çi kirye, Xwedê kiriye.

Çi xwedê avîtiye qelpê te, xwedê qebûlke.

Çi xwedê xwest,

Xwedê da dest.

Ded dudane, agir hemiyane.

Evdno, tu jêr qebûl nekî,
Xwedê tu jor qebûl nekî.

Ew rema dilê wê bû.

Ge ji hev direvin, ge tev direvin.

Giliyê ku kete nav 33 dirana, wê 33 deva bigere.

Gura nemerda neke.

Her jor xudêye.
Her merî yek nîne, xudê yeke.

Her xwedê bê hewarê.

Her xwedê bê şaşî nave.

Her şikir, her şikir,
Tuyî xudayî minî navî nûrî dikir,
Berê giran te hukum kir,
Erd û esman te sêkin kir,
Hîv û roj te deher kir,
Sixir te anî ker kir,
Qeta xwe nîşanî kesekî nekir.

Her kesî xaliqê min rizayê wî derekê didêda.

Herçê tekekê, rade kerekê.

Herçê ferekê, rade kerekê.

Herine ber dêra, çend qurşa
Bavêjine keşkûla dewrêşa, bona xêra.

Heq navê xwedêye-
Kî heqê pala bibire,
Xwedê nanê wî dibire.

Hewara me mala xwedê.
Heta rastî bê dinê,
Derewê dinê bixwe.

Heta xudê aqil nestfîne,
Merivê kesîv neve.

Heta xudê aqil nestfîne,
Meriv nakeve tengasiyê.

Heta xirav neve, qenc nave.

Heta xwedê jor neke, jêr betal nave.

Hefisa xwe wî merivî bike,
Yê xofa xwedê dilda tune.

Hevt zarê kê hevin – ew jî dayîna xwedêye.

Hinekê mede didê, nan nadê-
Nan didê, mede nadê.

Hirç û dewat,
Şivan û dîwan,
File û pez,
Kurd û rez?

Hişê hevt jina dikine serê mirîşkê,
Mirîşk diçe nukilê xwe nava g. dixê.

Însan çev li tivdîrê,
Xwedê çev li tixdîrê.

Kê çi çevî xwedê dinhêre,
Xwedê jî wê usa wî binhêre.

Kerema xwedê wîra heye.

Kî berê xwe xwedê biguhêre,
Berê wî qulba kaniya sipî biguhêre.

Kenê bin girya.

Kîjan kevirî hildî – ez bindame.

Mala zêra daket, mala mêra hilket.

Mala kê xirav kir,
Xwedê jî mala wî xirav kir.

Mêvan, mêvanê xwedêye.

Mêrê ku hîvya yarê ma, wê bê jin bimîne.

Meriyê neheq tesmîlî xudêbe.

Meniya sergîna çûme mexîna.

Mer bê germ tevizîye.

Min anî bistana,
Xelqê min sitend navrana.

Min xweyi kir bistana,
Xelqê bir navrana.

Nagihêjime te, warê te datînim.

Neheq wê ser bela xwe vebe.

Radivî ser xevatê, gazî xwedê xwe bike.

Pirs ji pirsî dipirse.

Qazanê got: “Binê min zêre”,
Heskê got: “Ez ji wira hatime”.

Qalçîçeka leme-leme,
Ez heyrana çevê teme.

Qencî dest xwedêye,
Lê xiravî qirara xwedêye.

Qewil kêra ruhê êzdiyaye.

Qewal boxê şêx Adîne.

Qîz, kurê xwedêne.

Qîrar qîrarê xwedêye,
Bê qîrarê xwedê çilo ji darê nayê xarê.

Qirara xwedê ser herdu çevan.

Qirara xwedê çiqê dare nayê xarê.

Qismetê xudê bide,
Kes nikare paşda bide.

Qismetê xudê bide, herembaşî jî nikarin
Meriya bistînin.

Qûlekî xwedê dayê,
Kerbe – kînê tişt jê nayê,
Pêra bigire tevayê.

Qûlekî xwedê dayê,
Pêra bigire tevayê,
Kînê, boxesê tişt nayê.

Sebir mala xwedê avaye.

Şên bin malêd me,
Xweşbin –jinêd me.

Şêxsim risqa bela dike.

Şêx û pîr hev ketine şikê,
Kiryamet ortê dertê.

Şîn û girî destê xwedêye.

Şuxul bi xwedê dive.

Şuxul ewe xudê çêke.

Şuxul ewe-xwedê rastke.

Şuxul xwedê daye, dibe.

Şuxula qenc û xirav-
Xwedê ji hev dijbêre.

Têreke-cêreke.

Tiştêk ji destê te çû, pey nekeve.

Wê bê zemanekî ney çêye,
Xof, remê rave ji dinêye,
Birayê rûnî bike xeybeta birêye.

Wê dinê deyna meriya dixwezin.

Wê me rave bedêla axirê,
Birayê bive dijminê birê.

Wê rave Madî,
Sonda gişka wê bive şîx Adî.

Wekê destê bin berveye,
Tu bihêlî-difelişe,
Tu bikêşî-dixermişe.

Wekî dayîna xwedê heve,
Navêje tu kurê kî baviyî.

Wekî merî ber gunê xweda be,
Xwedê meriya dibaxşîne.

Wekî mrîd padişa be,
Serê wî ezmanê hefta rawistabe,
Gere destê mala adya ser serê wîrabe.

Wekî pak bûya,
Xwedê wê tiştêkî pak bidayê.

Wekî rojê sed carî bikî keserê,
Wexta xwedê nede,
Nikarî holê bivî ser serê.

Wekî xudê bida bext,
Emê jî rûniştana li ser text.
Wekî xudê dayê,
Jêra bigire tebayê,
Kerbê, kînê tişt jê nayê.

Wekî xwedê bide,
Risqê gurê kor mixarêda digihîne.

Wekî heyfa xwedê bihata,
Ew gilî nedihate sêrî.

Welatekî mêr tunebûn,
Navê dîka danîbûn Evdilrehman.

Wexta xwedê bistîne,
Ronkaya çevê meriya jî kê m dike.

Wekî xwedê bixweze, wê topal, kora têrke.

Wexta xwedê da, ser hev dide.

Wexta xwedê da, çep û rast dide.

Wexta xwedê didê,
 Dêrîra jî tê, kulekêra jî tê.
 Wexta xwedê jê nestîne,
 Çiya jî ser welgere, jê nastîne.
 Wexta xwedê çerxa yekî rast kir ,
 Navêje: “Tu kurê kêyî?”
 Xwera mesîgir, xelqêra kûsîgir.
 Xeberê nekesa tîrê xecerî nagirin.
 Xudê aqil nade hemû kesî.
 Xudê derd dide, derman ji dide.
 Xudê dide, serhev dide.
 Xudê jara jar dike,
 Barê xwe lê bar dike,
 Halê xwe ne razîye-
 Tayê barê wî jî xar dike.
 Xudê ku da te,
 Merhemetiye (qenciyê) bike.
 Xudayê min ewe – çê kirye şîlan û strî,
 Xudayê min ewe-çê kirye ken û girî.
 Xudê rîya meriyê dilsax rast dike.
 Xudê hêlîna teyrê kor hewa çê dike.
 Xudê hiz dike, şivan jî dive padişa.
 Xudê çi kire qismet, tuyê wê jî bixwî.
 Xudê ji merya bistîne,
 Diranê meriya helîseda dişkê.
 Xişînya mûriyê topal xudêva eyane.
 Xwe ebûra xweda xweyke.
 Xwedê ayê wî erdê nahêle.
 Xwedê aşê nezana digerîne.

Xwedê bende daye, xwedê bende destfîne.

Xwedê berê me ji qulba me neguhêre.

Xwedê dide, napirse: "Tu kurê kêyî".

Xwedê bide, herçar aliya dide.

Xwedê bike herkesek maylê dînê xweve.

Xwedê gewirya qul daye,

Wê risqê wê bighîne.

Xwedê gotiye:

-Bendekî min dayê,

Pêra bigirin pevayê,

Kîn-boxsê tişt jê nayê.

Xwedê gotiye:

-Ez dikarim miryê hevt sala rakim,

Lê tu cara min nekiryê, ez nakim.

Xwedê gotiye:

-Meriv xwe xweyî nerazîve,

Ez wî nerazîme.

Xwedê gotiye:

-Min dest, pê, çev dane te,

Pêşiya te av, agire- xwe xweyke.

Xwedê da ji xetekê jî dide.

Xwedê da yekî, aqil jî didê,

Wextê jê sitend, aqil jî jê destfîne.

Xwedê da, kînê, kerbê tişte pêşda nayê.

Xwedê dayê, kerbê, kînê tu lê nayê,

Hûn jî pêra bikin tevayê.

Xwedê dayê, çevnebariyê tişte nake.

Xwedê daye, nehîwişandiye.

Xwedê dinya avakiryê mêrara,

Mêr çêkirine şerara.

Xwedê divê:

-Te hereket,
Mîn jî bereket.

Xwedê dide, xwedê dibe.

Xwedê dike mû, naqefîne.

Xwedê ji mirovra yarbit,
Bira şûrê mirov darbit.

Xwedê yarve, bira dine tev neyerve..

Xwedê ku da, dêrî-kulekêra tê.

Xwedê ku risq bide,
Kare ber piyê meriya bigihîne.

Xwedê mala kê xirav dike, pêşiyê aqil jê destine.

Xwedê min ew xwedêye,
Çêkiryê ezman û erd,
Daye derman û derd,
Çêkiryê mêrê merd.

Xwedê usa dayê, nanê wî hûr kirye,
Kevçiyê wî têda daniye.

Xwedê pêra kir kereme,
Dilda nemîne tu xeme.

Xwedê paka hiz dike.

Xwedê perde daye orta xwe û nezerê.

Xwedê riya meriya rast dike,
Mîna riya Hacerê,
Riya xirava xar dike,
Mîna riya Nemrût.

Xwedê risqê gurê kor qeya zinarada digihîne.

Xwedê risqê mêriv digihîne.

Xwedê saxê dilê raste.

Xwedê stûna dilê meriyaye.

Xwedê xofê dilê mêriv dernaxe.

Xwedê xiraviyê qencara nake,
Xwedê qenciyê jî xiravara nake.

Xwedê xwe jî meriyê beşerxweş hiz dike.

Xwedê xwe jî bîr kirye.

Xwedê heye, xem tune.

Xwedê heqarane.

Xwedê heq dîwane, dîwana heq dike.

Xwedê hemû derge ser meriya danade.

Xwedê heta aqil meriya nestîne, risq meriya nastîne.

Xwedê çi aniya mêrivda nivîsîbe,
Nayê pozmiş kirinê.

Xwedê çi da,
Gere merî bextê xwe hiz bike.

Xwedê çi daye, ew jî bese,
Hîvya wî jî bimîne.

Xwedê çi daye, ew jî qismetê merive.

Xwedê çira bê çarane.

Xwedê şaş kiriye,
Feş kiriye,
Erdêra kaş kiriye.

Xwedê carina dide, carina destine.

Xwedê cefê wî deya nekir.

Xwedê cenime çêkiriye seva xirava.

Xwedê qaziyê heqîyêye.
Xwedê qencara xiraviyê nake.

Xwedê qenciyê xiravara nake.

Xwedê wek dilê mirov dide.

Xwedê weke dilê meriya dide meriya.

Xwedê weke dilê wî dayêda.

Xwedê wekî kir kereme,
Navê erebe, eceme,
Dilê wîda namîne tu xeme.

Xwedê wî mirovî ne raziye,
Yê bextê xwe neraziye.

Xwededarim,
Şikrîmdarim,
Çi xemdarim,
Tu xwedêyî,
Ez gunekarim.

Xwezil wî bendî,
Çil merê Şix Adî lê bive xweyî.

Xweyê bêçara xwedêye.
Xweyê sibê xwedêye.

Xweyê êfîma xwedêye.

Yek pirsekê tera divêje-
Xwe kerr ke,
Cara duda got-
Cava wî bide..

Yekî xiravî te kir,
Tu ewî teslîmî xwedêke.

Zeviya ji dewlet-
Wekî xelq lê neke hevsûded.

Zemanekî bêye,
Xof-remê rave ji dinêye,
Bira rave bike xeyba birêye.

NAVEROK

TACA BÎRANÎNÊ

Rohat Alako – Rojek li gundê Hecîyê Cindî Yêmançayîrê.....	5
Vasîlyêva, Mûsaêlyan – Bona bîranîna zanyarê kurd yê mezin. 9	
N. Hovhanîsyan –Meznayê kurdzaniyê	13
S. Harûtyûnyan – Emekdarê zargotina kurdayî mezin.....	16
Wezîrê Eşo –Mezinayê xudanê keda mezin	22
Parwîz Cîhanî - Avirek li ser romana Hewarî ye.....	29
Têmûrê Xelîl – Folklorîstê kurda yê herî mezin	34

SÊSIYA ZANYARIYÊ, CIVÎN, KONFÊRANS BO 100 SALIYA JI DAYÎKBÛNA HECÎYÊ CINDÎ

SÊSIYA ZANIYARIYÊ LI YÊRÊVANÊ	36
--	----

Silavname

Kendal Nezan – Masaja ji bo 100 saliya Hecîyê Cindî.....	37
Perwîz Cîhanî – Ez rêz û silavên xwe.....	38
Eskerê Boyîk – Ez bi dil sêsiya we silav dikim.....	39
Karvan Akrêyî – Ez bi navê xwe û bi navê hemû xebatkarên....	41
CIVÎNA ENSTÎTUYA KURDÎ YA PARÎSÊ	42
KONFÊRANS LI SER PROF. HECÎYÊ CINDÎ	43

HIKYAT

Ahmed	48
Kilso, Bilindê	51
Tiral	57
Qîza padişê	61
Hikyata kesîv	70
Dizê Şamê	73
Ya diz	76
Balûl	79
Şîreta Balûl	83
Balûlî Zane. Sê qoq	85

XWEŞÎPÊKIRINÊN MELLE NASREDÎN

Baltê Melle Nasredîn.....	86
Belkî rast be.....	87
Bihê kerê.....	87
Bostanê Melle Nasredîn	88
Bêje jina min.....	88
Çawa dikene	89
Çi werane?	89
Çi hate serê Melle.....	90
Deynê Melle Nasredîn ser kuçika.....	92
Deynê Melle Nasredîn ser gundiya	92
Eve derman.....	93
Eva reşê teye.....	93
Golikê Melle Nasirdîn	94
Gidî, hewara min were	94
Helîse.....	95
Hemîn ew çûye.....	95
Hûn min bawar nakin?.....	96
Heska Melle Nasredîn	96
Kerê Melle Nasredîn.....	97
Kêwrîşka Melle Nasredîn	97
Lê bikime ku?.....	98
Lê meniya nedayînê çibe?	98
Min kerê xwe kuştiye	99
Mirina diya Melle Nasirdîn	100
Me têr savar xar.....	101
Melle û cînar.....	101
Melle Nasirdîn û xadê	102
Melle Nasirdîn û dewletî	103
Melle Nasirdîn, Melle Mehmed û Melle Meşûr	104
Melle û kerê wî.....	105
Nikarim benûştê xwe jî bicûm?	106
Navê min nav xelqêda heve.....	107
Rûyê min sipî derket.....	107
Şekirê Molle Nasredîn.....	108
Saxya xweda ez dera hanra diçûm.....	108
Serê kerê	109

Surê Melle Nasirdîn.....	109
Dîsa ne tişt bûm	109
Tu li mala xwe, ez jî mala xwe.....	110
Tu mirî, ez jî digirîm	110
Texmîna Melle Nasredîn	111
Hespê şah.....	111
Tuyê bivî avê	111
Tiştê dizê, wê bimire	112
Wê bihata mala me	113
We diya min kuşt.....	113
Xadê nanê rihet ne kirye qismetê me.....	114
Xwedê gayê min dizîne	115
Xemkê xemkêş	115
Yan kerê bimire, yan xweyî.....	116
Zelho.....	116

KILAM

Axayo, dilê min divêye.....	117
Dilî dilbe.....	118
Lê, lê Werdê	118
Xwedêyo, tu hasil bikî.....	119
YEKXANE	120
MESELOK	157

